

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών

Σύγχρονες τάσεις στη γλωσσολογία για εκπαιδευτικούς (ΑΔΕ)

Διπλωματική Εργασία

**Γλωσσικοί μύθοι, εθνικό αφήγημα και η αποτύπωσή
τους στο μάθημα Νέων Ελληνικών του Λυκείου**

Ιφιγένεια Πολύζου

Επιβλέπων Καθηγητής: Αθανάσιος Γεωργακόπουλος

Αθήνα, Ιούλιος 2023

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας (Ιφιγένειας Πολύζου) που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

**Γλωσσικοί μύθοι, εθνικό αφήγημα και η αποτύπωσή
τους στο μάθημα Νέων Ελληνικών του Λυκείου**

Ιφιγένεια Πολύζου

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:

Αθανάσιος Γεωργακόπουλος

Μέλος ΣΕΠ, ΕΑΠ

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:

Θεόδωρος Μαρκόπουλος

Μέλος ΣΕΠ, ΕΑΠ

Αθήνα, Ιούλιος 2023

Φτάνοντας στο τέλος της διπλωματικής μου, οφείλω να ευχαριστήσω τα άτομα που συνέβαλαν στην εκπόνηση της και χωρίς αυτούς δεν θα ήταν εφικτή η ολοκλήρωση αυτής της εργασίας.

Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Γεωργακόπουλο, για την πολύτιμη βοήθεια του, την εποπτεία του και την άκρως χρήσιμη ανατροφοδότηση του.

Το μεγαλύτερο ευχαριστώ το οφείλω στους γονείς μου, για την αδιάκοπη στήριξη τους, υλική και συναισθηματική, καθ' όλη τη διάρκεια της μαθητικής και ακαδημαϊκής μου πορείας. Τους ευχαριστώ και τους αφιερώνω τη συγκεκριμένη εργασία.

Η Ελλάδα είναι ένα πτώμα που το έχουν καταφάει οι μύθοι της
Jean Cocteau - Ελληνικό Ημερολόγιο, 1986

Περίληψη

Ο μύθος αποτελεί ένα ουσιαστικό στοιχείο του ανθρώπινου πολιτισμού που πλαισιώνει όλες τις πτυχές της ανθρώπινης ιστορίας. Η παρούσα διπλωματική εργασία επιδιώκει να διερευνήσει βιβλιογραφικά το ζήτημα των γλωσσικών μύθων που απαντώνται στην ελληνική γλώσσα και να αναδείξει το ιδεολογικό τους περιεχόμενο, λαμβάνοντας ως δεδομένο πως η γλώσσα είναι ένας φορέας ιδεολογίας και ένας βασικός διαμορφωτικός παράγοντας της εθνικής ταυτότητας. Ειδικότερα, αναφέρονται μύθοι σχετικά με την ανωτερότητα και τη μοναδικότητα της ελληνικής και απόψεις γύρω από τους κινδύνους που αντιμετωπίζει η γλώσσα. Οι κίνδυνοι αυτοί προέρχονται κατά κύριο λόγο από την προσήλωση στη σπουδαιότητα της αρχαίας ελληνικής και τον φόβο απομάκρυνσης από αυτή, μέσω του φαινομένου του δανεισμού και των ορθογραφικών μεταβολών. Στο πλαίσιο αυτό, επιχειρείται να προσεγγιστεί κριτικά το ζήτημα της μυθοποίησης της αρχαίας και πώς αυτή επιδρά στην εθνική αυτοαξιολόγηση των σύγχρονων Ελλήνων. Η εργασία καταλήγει στην εξέταση των εγχειριδίων των Νέων Ελληνικών του Λυκείου και πώς αποτυπώνονται οι μυθοποιητικές αυτές στάσεις εντός αυτών. Στα πλαίσια του εθνικού κράτους, βασικός ρόλος της εκπαίδευσης είναι η προώθηση του εθνικού αφηγήματος και η εθνοκεντρική αυτή προσέγγιση παρατηρείται και στα γλωσσικά εγχειρίδια. Συμπεραίνεται πως ενώ τα σχολικά βιβλία έχουν επιδιώξει μία επιστημονική προσέγγιση γύρω από τα γλωσσικά ζητήματα, ωστόσο τα κείμενα που περιλαμβάνονται εντός αυτών, συχνά προωθούν με υπόρρητους τρόπους αντιεπιστημονικές απόψεις που εκπορεύονται από έναν έντονα ιδεολογικά φορτισμένο λόγο. Διαφαίνεται λοιπόν η ανάγκη για μία εκπαιδευτική αλλά και εθνική απαγκίστρωση από τα μυθοποιητικά γλωσσικά στοιχεία που οδηγούν σε τύφλωση και προσκόλληση στο παρελθόν και την οικοδόμηση μιας σύγχρονης εθνικής ταυτότητας βασισμένης σε ρεαλιστικά κεκτημένα του παρόντος.

Λέξεις - Κλειδιά: νέα ελληνική γλώσσα, γλωσσικοί μύθοι, εθνική ταυτότητα, αρχαιολατρία, εθνική ταυτότητα, σχολικά εγχειρίδια

Language myths, national narrative and their imprint on the Greek language textbooks of High School

Ifigeneia Polyzou

Abstract

Myth is an essential element of human culture that frames all aspects of human history. This thesis aims to discuss the issue of myths about the Greek language and shed light on their underlying ideological framework. It recognizes the interconnectedness of language and ideology, emphasizing that language plays a pivotal role in shaping national identity. Specifically, the thesis examines myths that refer to the superiority and uniqueness of Greek, as well as to the dangers that the language faces. The idea that the language is at risk stems from the observation that Modern Greek is gradually moving further away from its perceived golden era, a trajectory that can be partially attributed to the phenomenon of borrowing and to spelling changes that deviate from the older rules. In this context, the thesis attempts to critically approach the issue of linguistic purism, in our case the belief that ancient Greek represents a more ideal form, and how this perception affects the national self-evaluation of modern Greeks. Finally, it shows how modern Greek language textbooks have incorporated these misconceptions. At the level of the nation-state, the primary role of education is the promotion of the national narrative, and this ethnocentric approach is also observed in language textbooks. It is concluded that, although the textbooks adopt a scientific approach to language issues, they often include texts that subtly promote anti-scientific views emanating from a strongly ideologically charged discourse. This calls for an educational and national disassociation from the factors that propagate such misconceptions, aiming to establish a modern national identity grounded in realistic achievements of the present era.

Keywords: modern Greek, language myths, national identity, deification of ancient Greek, language identity, school textbooks

Περιεχόμενα

Περίληψη	vi
Abstract.....	vii
Περιεχόμενα	viii
Εισαγωγή	1
1. Γλωσσικοί μύθοι	3
1.1. Η προέλευση της ελληνικής και η προτεραιότητά της έναντι των άλλων γλωσσών.....	3
1.1.1 Ο μύθος της μίας ψήφου	4
1.1.2 Hellenic Quest/ Bill Gates & λοιπές ιστορίες μεγαλομανίας	5
1.1.3 Είναι η ελληνική μητέρα όλων των γλωσσών;	6
1.1.4 Η ερασμιακή προφορά & το ελληνικό αλφάβητο	8
1.1.5 Η προέλευση του ελληνικού αλφαβήτου	9
1.1.6 Είναι το κιμονό ελληνικό;	9
1.2 Οι «μαγικές» ιδιότητες της ελληνικής.....	11
1.2.1 Η λεξαριθμική θεωρία	11
1.2.2 Το «ν» που οξυγονώνει τον εγκέφαλο.....	12
1.2.3 Πλάνες γύρω από τα φωνήεντα.....	13
1.2.4. Η κοσμογονική επίκληση στο ελληνικό αλφάβητο.....	15
1.3 Ο κίνδυνος για τη φθορά της γλώσσας.....	16
1.3.1 Ο δανεισμός ξένων λέξεων.....	17
1.3.2 Τα λάθη και οι ορθογραφικές μεταρρυθμίσεις	18
1.3.3 Η γλώσσα των νέων.....	19
1.3.4 Λεξιπενία και η ελλιπής γνώση της αρχαίας ελληνικής.....	21
2. Εθνικό αφήγημα	22
2.1. Γλώσσα και εθνική ταυτότητα.....	24
2.2. Η μυθοποίηση της αρχαίας ελληνικής	27
2.3 «Η ελληνική δεν είναι σαν τις άλλες»	32
2.4 Εθνική αυτοαξιολόγηση και εθνική ανασφάλεια	34
2.5 Η απομυθοποίηση της ελληνικής.....	36
3. Η διδακτική του γλωσσικού μαθήματος και τα γλωσσικά εγχειρίδια.....	39
3.1. Η μοναδικότητα της ελληνικής και η εθνική ιδεολογία μέσα από τα σχολικά εγχειρίδια	41
3.2. Η αρχαία ελληνική μέσα από τα βιβλία Νέων Ελληνικών του Λυκείου	43
3.3 Η στάση απέναντι στις γλωσσικές ποικιλίες	45
3.4 Η φθορά της γλώσσας όπως αποτυπώνεται στα σχολικά εγχειρίδια	48

3.5. Συνολική θεώρηση των μυθοποιητικών και απομυθοποιητικών στάσεων των σχολικών εγχειριδίων	51
4. Επίλογος.....	53
Βιβλιογραφικές αναφορές	56
Παράρτημα:	60

Εισαγωγή

Στην παρούσα διπλωματική εργασία, βασική έννοια που θα μονοπωλήσει την επιστημονική έρευνα και θα λειτουργήσει ως έναυσμα για περαιτέρω αναζήτηση, αποτελεί η έννοια του μύθου. Συνεπώς, κρίνεται απαραίτητο να ξεκινήσουμε με μία ερμηνεία του συγκεκριμένου όρου. Στην καθομιλουμένη, ως «μύθος» ορίζεται η φανταστική κατά βάση αφήγηση, η οποία σκοπό έχει να ερμηνεύσει ή να δώσει μια εναλλακτική εξήγηση σε φαινόμενα και πτυχές του περιβάλλοντος κόσμου, μη εύκολα κατανοητά από τον ανθρώπινο νου και για τον λόγο αυτό επιστρατεύεται η φαντασία έτσι ώστε να επιχειρήσει το άτομο να τα προσεγγίσει. Παρ' όλα αυτά, ανάλογα με την επιστήμη που εξετάζει την έννοια του μύθου, ο ορισμός και ο σκοπός ύπαρξης ποικίλει, ένα είναι όμως ευρέως αποδεκτό· το γεγονός πως οι μύθοι αποτελούν διαχρονικά αναπόσπαστο κομμάτι της ανθρώπινης φύσης, καθώς όλοι οι άνθρωποι αποδέχονται μύθους σχετικά με τον εαυτό τους και τον κόσμο, ακόμη και ας μην τους εκλαμβάνουν ως τέτοιους. Ο μύθος θα μπορούσαμε να πούμε πως πρόκειται για την προφορική αφήγηση, η οποία συνιστά κοινή πολιτιστική κληρονομία ενός λαού ενώ επιτυγχάνει τη διάδοση και επιβίωση της μέσα από τη συλλογική μνήμη (Καρακάση, 2015: 195). Βασικό προσδιοριστικό του στοιχείο είναι σύμφωνα με τον Strauss, η αυτονομία της ιστορίας που αφηγείται ο εκάστοτε μύθος από την αρχική εκδοχή της (2010, ό.π. αναφ. στο Καρακάση, 2015, 196). Σύμφωνα με τους Nimmo & Combs (1980, ό.π. αναφ. στο Barner-Barry & Hody, 1994, 610), οι μύθοι επιστρατεύονται για να εξυπηρετήσουν τη ζωή του ανθρώπου, διευκολύνοντας τη κατανόηση του για τα γεγονότα της ζωής, παρέχοντας μία «αίσθηση ακεραιότητας και σημαντικότητας», την οποία αδυνατεί να προσφέρει η επιστήμη. Παράλληλα, αποτελούν τον θεμέλιο λίθο πάνω στον οποίο σφυρηλατούνται οι ανθρώπινοι δεσμοί και συντίθενται οι ανθρώπινες κοινωνίες (Barner-Barry & Hody, 1994). Μία τέτοια χρησιμότητα φαίνεται να παρουσιάζουν και οι γλωσσικοί μύθοι, με τους οποίους θα ασχοληθούμε στην παρούσα εργασία. Μολονότι, η επιστήμη της γλωσσολογίας έχει θεμελιωθεί για τα ελληνικά δεδομένα εδώ και αρκετές δεκαετίες και έχουν δοθεί απαντήσεις για τις περισσότερες εσφαλμένες αντιλήψεις που υπάρχουν γύρω από την ελληνική γλώσσα, φαίνεται αυτό να μην καθίσταται ικανό να εμποδίσει τη διάδοση των γλωσσικών μύθων. Άλλωστε, η ύπαρξη μιας επίσημης απάντησης από την επιστημονική κοινότητα, δεν επαρκεί για να μεταβάλλει μια καλά εδραιωμένη άποψη που ευνοεί και τονώνει το συλλογικό ασυνείδητο.

Σε όλες τις χώρες ανά την υφήλιο οι άνθρωποι έχουν αναπτύξει ορισμένες ιδέες για τη γλώσσα. Μερικές από αυτές τις ιδέες διαμορφώνονται στα πλαίσια του πολιτισμού και γι' αυτό αποκαλούνται κοινότοπα από τη γλωσσολογική κοινότητα ως «μύθοι». Πολλοί από τους ευρέως διαδεδομένους μύθους αποτελούν πλαστές αφηγήσεις χωρίς πραγματική βάση. Άλλοι συνιστούν παρανοήσεις ή παραποιήσεις πραγματικών γλωσσικών δεδομένων. Κάποιοι εκκινούν από ψευδείς υποθέσεις ή παραγνωρίζουν σημαντικές πληροφορίες. Συνάμα, έχει διαπιστωθεί ότι σε πολλούς από τους μύθους εμφανίζονται τα ίδια θέματα που σχετίζονται με την τάση των ανθρώπων να αντιστέκονται στη συνεχή και αναπόφευκτη φύση της γλωσσικής αλλαγής. Τα γλωσσικά μυθεύματα σε μεγάλο βαθμό συνιστούν δομημένα μέσα έκφρασης κι αναπαραγωγής προκαταλήψεων περί ανωτερότητας των γλωσσών. Ωστόσο, οι περισσότερες απόψεις για την ανωτερότητα μιας γλώσσας ή διαλέκτου έναντι μιας άλλης, απορρέουν από κοινωνικές και ιστορικές κατασκευές και όχι από γνήσια γλωσσικά δεδομένα (Bauer & Trudgill, 2018: xv- XVIII). Γενεσιουργός αιτία όλων αυτών των μύθων και βασικός λόγος της ατέρμονης διάδοσής τους, αποτελεί τόσο η ιδεοληψία που χαρακτηρίζει σε μεγάλο βαθμό τους χρήστες όσο και η άρρηκτα συνδεδεμένη σχέση που έχει αναμφισβήτητα κάθε λαός με τη γλώσσα του. Η γλώσσα αποτελεί το ύψιστο κοινωνικό αγαθό και κατ' επέκταση μια έκφραση της ταυτότητας άρα και της ύπαρξης (Χάρης, 2001). Περισσότερα για αυτή τη σχέση έθνους και γλωσσικού μύθου θα αναφερθούν στο επόμενο κεφάλαιο.

Η δομή της παρούσας εργασίας είναι η εξής: στο πρώτο κεφάλαιο, θα γίνει μία βιβλιογραφική ανασκόπηση στους κυριότερους μύθους γύρω από την ελληνική γλώσσα. Οι μύθοι που θα αναφερθούν καλύπτουν ένα μεγάλο εύρος του εθνικού γλωσσικού μυθολογίου. Στο δεύτερο κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με το εθνικό αφήγημα που υποβόσκει πίσω από τους προαναφερθέντες μύθους και κυρίως πίσω από την αφήγηση περί μοναδικότητας της ελληνικής. Αφού σχολιαστεί η έννοια του έθνους και της εθνικής ταυτότητα, θα επιχειρηθεί η διερεύνηση της σύνδεσης μεταξύ γλώσσας και έθνους, ως συστατικού στοιχείου της διαδικασίας εθνοτικής ταυτοποίησης. Επιπλέον, θα συζητηθεί το ζήτημα της αρχαιολαγίας και πώς αυτό εμπλέκεται με την εθνική αυτοαξιολόγηση των Ελλήνων. Τέλος, στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας θα γίνει μία γενική αξιολόγηση των σχολικών εγχειριδίων των Νέων Ελληνικών του Λυκείου, συναρτήσει των γλωσσικών μύθων που εμπεριέχονται σε αυτά. Μέσα από την κριτική αξιολόγηση των σχολικών βιβλίων, θα επιδιωχθεί η εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τον ρόλο της εκπαίδευσης στη μυθοποίηση και την απομυθοποίηση της ελληνικής γλώσσας.

1. Γλωσσικοί μύθοι

Στο παρόν κεφάλαιο, θα αναφερθούμε σε κάποιους από τους βασικότερους γλωσσικούς μύθους της ελληνικής, μερικοί εκ των οποίων υπάρχουν αυτούσιοι και σε άλλες γλώσσες, όπως ο εκ των μακροβιότερων και πιο διαδεδομένων μύθος της μίας ψήφου. Στην προσπάθειά μου να αναφέρω τους βασικότερους αυτούς μύθους, έχω επιλέξει να τους κατηγοριοποιήσω με βάση είτε τις ομοιότητες στο περιεχόμενό τους, είτε από τον απώτερο ψυχοκοινωνικό σκοπό που εξυπηρετεί η διάδοσή τους.

1.1. Η προέλευση της ελληνικής και η προτεραιότητά της έναντι των άλλων γλωσσών

Ως σημείο αφορμής σχεδόν όλων των γλωσσικών μύθων που αφορούν την ελληνική θα μπορούσαμε να εντοπίσουμε το ακανθώδες ζήτημα της συνέχειας της ελληνικής γλώσσας· ένα χαρακτηριστικό το οποίο σύμφωνα με τους ομιλητές της τής προσδίδει εξέχουσα θέση ανάμεσα στις άλλες γλώσσες. Ένας από τους πιο χαρακτηριστικούς μύθους, ο οποίος έχει υποστηριχθεί και από μέλη της γλωσσολογικής κοινότητας όπως ο Μπαμπινιώτης, υποστηρίζει πως η ελληνική αποτελεί τη μοναδική γλώσσα, η οποία εξαιτίας της δομικής και λεξιλογικής της συνέχειας, μας επιτρέπει να αναφερόμαστε σε μία ενιαία γλώσσα τεσσάρων χιλιάδων ετών (Μπαμπινιώτης, 1998: 10). Αντίστοιχες απόψεις μπορεί κανείς να εντοπίσει με ευκολία στο διαδίκτυο, και αποτελούν την επικρατούσα άποψη στον ελληνικό πληθυσμό. Σύμφωνα με αυτήν, κρίνεται πως η ετυμολογική συγγένεια κάποιων λέξεων είναι ένα επαρκές στοιχείο υπέρ της ενιαίας γλώσσας, μη λαμβάνοντας υπόψιν πως ένας μέσος χρήστης της ελληνικής αδυνατεί να κατανοήσει ένα αρχαίο κείμενο ενός φιλοσόφου ή ιστορικού. Βέβαια, η σύγχρονη γλωσσολογική κοινότητα έχει αποφανθεί εδώ και δεκαετίες σχετικά με αυτό το ζήτημα. Η ελληνική γλώσσα δεν παρουσιάζει καμία ιδιαιτερότητα σε σχέση με τις υπόλοιπες ινδοευρωπαϊκές ή μη γλώσσες, οι οποίες ενυπήρχαν ή και προϋπήρχαν από αυτή. Μάλιστα, η ιστορική της εξέλιξη σε πολλά σημεία παρουσιάζει παρόμοιες μεταβολές με άλλων γλωσσών (Σετάτος, 1988: 8).

Παράλληλα, το επιχείρημα της ενιαίας γλώσσας, φαίνεται να έχει επίσης καταρριφθεί. Όπως αναφέρει ο Χριστίδης δε δύναται να υπάρξει ποτέ «μια και ενιαία γλώσσα», καθώς οι γλώσσες

εμφανίζονται πάντα μέσα από ποικιλίες, είτε αυτές είναι γεωγραφικές, κοινωνικές κ.λπ. (Χριστίδης, 2001).

Παρότι λοιπόν, η παραπάνω άποψη έχει αποδειχθεί εσφαλμένη, φαίνεται πως η στάση των ομιλητών της νέας ελληνικής απέναντι στην αρχαία ελληνική έχει οδηγήσει στη δημιουργία μιας σειράς μυθευμάτων, των οποίων αποτελεί κοινός τόπος η χρονική και αξιολογική προτεραιότητα της αρχαίας έναντι της νέας και έναντι των υπολοίπων εν γένει γλωσσών (βλ. Παράρτημα_I).

1.1.1 Ο μύθος της μίας ψήφου

Ο μύθος της μίας ψήφου είναι ένας από τους γνωστότερους, διεθνείς μύθους που κυκλοφορούν ήδη από τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια. Πρόκειται για την ιστορία που θέλει την ελληνική γλώσσα να χάνει την ευκαιρία να αναδειχθεί σε επίσημη γλώσσα των Η.Π.Α., λίγο μετά το 1776, για μία μονάχα ψήφο, εξαιτίας της οποίας χάθηκε η ευκαιρία να είναι τα ελληνικά, έναντι των αγγλικών, η *lingua franca* της σύγχρονης εποχής (Σαραντάκος, 2019: 14). Μάλιστα, υπάρχει και η αντισημιτική εκδοχή της ιστορίας που θέλει η ψήφος αυτή να ανήκει στον Αμερικανοεβραίο «Δανιήλ Γουέμπστερ», ο οποίος αν και υπαρκτό ιστορικό πρόσωπο θα έπρεπε να ήταν κάτω των δώδεκα ετών όταν έγινε η συγκεκριμένη ψηφοφορία, ενώ δεν είχε καν εβραϊκό θρήσκευμα (Σαραντάκος, 2019: 15).

Στις μέρες μας, είναι εντυπωσιακό πως ο συγκεκριμένος μύθος συνεχίζει να διαδίδεται ακόμα και αν υπάρχει πληθώρα άρθρων στο διαδίκτυο που αποδομούν τη συγκεκριμένη ιστορία. Προφανώς, καμία τέτοια ψηφοφορία δεν έχει γίνει ποτέ στην ιστορία των Η.Π.Α., άλλωστε τα πρακτικά του Κογκρέσου βρίσκονται στη διάθεση του οποιουδήποτε, και ουδέποτε έχει καταγραφεί ούτε κάποιο τέτοιο συνέδριο, ούτε υπάρχει πουθενά ορισμός επίσημης γλώσσας (Σαραντάκος, 2019: 14). Αλλά και να υπήρχε κάποιο τέτοιο συνέδριο, η ελληνική γλώσσα δεν υπάρχει καμία λογική εξήγηση να θεσπιστεί ως επίσημη γλώσσα, καθώς επρόκειτο για μία παντελώς άγνωστη γλώσσα για το νεοσύστατο τότε κράτος (Σαραντάκος, 2019: 15). Ωστόσο, ενδιαφέρον παρουσιάζει πως ο μύθος αυτός έχει αναπαραχθεί και για τη γερμανική, με την ονομασία *Muhlenberg legend* (Heath & Mandabach, 1983: 94). Σύμφωνα με τον θρύλο αυτό, εξαιτίας μίας ψήφου, στα τέλη του 18ου αιώνα η γερμανική δεν κατέστη εθνική γλώσσα της Αμερικής, για μία ψήφο (Heath & Mandabach, 1983: 94). Στην περίπτωση αυτή, ο μύθος έχει όντως μία βάση αλήθειας, καθώς υπήρχε μεγάλο ποσοστό από Αμερικανούς πολίτες γερμανικής καταγωγής. Τον Μάρτιο του 1794, μια ομάδα Γερμανών από τη Βιρτζίνια, υπέβαλε

αναφορά να μεταφράζονται τα επίσημα έγγραφα και στα γερμανικά, ωστόσο η πρόταση αυτή δεν κατάφερε να συγκεντρώσει πλειοψηφία για μία ψήφο (Nichols, 1989). Μάλιστα, η ψήφος αυτή, ανήκε στον Φρέντερικ Μούλενμπεργκ, γερμανικής καταγωγής και πρόεδρο του Σώματος. Ωστόσο, παρόλα αυτά τα μυθεύματα, ποτέ δεν υπήρξε σοβαρή αμφιβολία για το ζήτημα της εθνικής γλώσσας των Η.Π.Α., ούτε κάποια αβεβαιότητα σχετικά με τη θέσπιση των αγγλικών ως επίσημης γλώσσας (Heath & Mandabach, 1983: 94).

1.1.2 Hellenic Quest/ Bill Gates & λοιπές ιστορίες μεγαλομανίας

Αποπνεόμενοι από το ίδιο πνεύμα γλωσσικού ναρκισσισμού είναι και οι δύο μύθοι που ακολουθούν. Ο πρώτος μύθος, αφορά το «Hellenic Quest», το οποίο αποτελεί ένα φανταστικό πρόγραμμα ηλεκτρονικής διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας, που άρχισε να διανέμεται από το CNN παγκοσμίως, με πρωτοβουλία του Τζον Σκάλι, προέδρου της «Apple», με σκοπό να προωθηθεί η ελληνική γλώσσα. Η ελληνική, συμπεριλαμβανομένων πολλών άλλων, έχει την πρωτοφανή δυνατότητα να ενισχύει τη λογική και τις ηγετικές δεξιότητες, ενώ παράλληλα αποτελεί τη μόνη «νοηματική» γλώσσα, που χαρακτηρίζεται δηλαδή από «πρωτογένεια». Με τον όρο πρωτογένεια, εννοείται πως στην ελληνική γλώσσα σημαίνουν και σημανόμενον ταυτίζονται και οι λέξεις δεν αποτελούν αυθαίρετες συμβάσεις που έχει συμφωνηθεί να έχουν μία συγκεκριμένη σημασία, όπως συμβαίνει στις λοιπές γλώσσες. Για όλους τους παραπάνω και άλλους ακόμη λόγους, η ελληνική θεωρείται η γλώσσα της τεχνολογίας και της πληροφορικής και όλοι οι αγγλόφωνοι και ισπανόφωνοι θα ήταν χρήσιμο να τη διδαχθούν.(Σαραντάκος, 2019: 17-25).

Τα παραπάνω συμπεριλαμβάνονται σε ένα μακροσκελές γραπτό κείμενο, το οποίο αν και αποτελεί εξολοκλήρου αποκύημα φαντασίας, πέτυχε να δημοσιευτεί και να αναπαράγεται ποικιλοτρόπως από το 1998 μέχρι και σήμερα (βλ. Παράρτημα_II). Επιπλέον, έχει αναπαραχθεί μέσα στα χρόνια από έγκριτες εφημερίδες, υπουργούς, ανθρώπους της τέχνης, αλλά και πολίτες που έπεσαν θύματα του εθνογλωσσικού βαυκαλισμού. Δύσκολο να βρει κανείς ψήγματα αλήθειας στο συγκεκριμένο κείμενο, φαίνεται όμως πως το έναυσμα για τη κατασκευή αυτού του μυθεύματος, αποτέλεσε ένα πρόγραμμα για την εκμάθηση της αγγλικής γλώσσας που περιλάμβανε μεταξύ άλλων και αποσπάσματα από ειδησεογραφικά δελτία του CNN, με την ονομασία «English Quest».(Σαραντάκος, 2019: 21).

Αυτό όμως που θα είχε ενδιαφέρον να σχολιαστεί σχετικά με το παραπάνω κείμενο, και αποτελεί έναν αυτόνομο μύθο που πολλοί χρήστες της Ελληνικής -ακόμη και φιλόλογοι-

φαίνεται να ενστερνίζονται, είναι ο μύθος περί «πρωτογένειας» ή αλλιώς της «ταύτισης του σημαίνοντος με του σημαινόμενου». Για παράδειγμα, η λέξη αυτοκινητόδρομος, σημαίνει τον δρόμο για αυτοκίνητα κ.λπ. Βέβαια, αυτή η έννοια της πρωτογένειας δεν υφίσταται κατά τους γλωσσολόγους, πρόκειται απλά για ετυμολογική διαφάνεια, όπως παρατηρείται και σε πολλές άλλες γλώσσες π.χ. στα γαλλικά, στα γερμανικά κ.α. (Σαραντάκος, 2019: 18). Άλλωστε, η ελληνική γλώσσα περιλαμβάνει επίσης κάποιες ηχομιμητικές λέξεις, όπως και όλες οι γλώσσες του κόσμου. Επιπλέον, στην επιστήμη της γλωσσολογίας, θεωρείται δεδομένη πλέον η λεγόμενη «αυθαιρεσία του γλωσσικού σημείου», όπως εκφράστηκε από τον Saussure, η οποία υποστηρίζει πως η σχέση μεταξύ λέξης και πράγματος είναι καθαρά μια σύμβαση, με σκοπό την ανθρώπινη συνεννόηση και επικοινωνία (Saussure, 1979: 99-104).

Στην ίδια κατηγορία, των τονωτικών για το εθνικό μας ηθικό μύθων, οι οποίοι εδράζονται όμως σε αποκάλυπτα ψευδείς ιστορίες, ανήκει επίσης ο μύθος των Ισπανών (ή Βάσκων) ευρωβουλευτών που ζητούν να καθιερωθεί η αρχαία ελληνική, ως επίσημη γλώσσα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όπως και η ιστορία για τον Bill Gates, τον περίφημο ιδρυτή της Microsoft, που φημιολογείται ότι προτείνει τα αρχαία ελληνικά ως γλώσσα των υπολογιστών και μάλιστα εργάζεται πάνω σε ένα λογισμικό με βάση τα αρχαία ελληνικά, καθώς αποτελεί τη πιο ολοκληρωμένη γλώσσα (βλ. Παράρτημα_III). Οι ιστορίες αυτές κυκλοφορούν σε διάφορες παραλλαγές στο διαδίκτυο, ενώ μάλιστα ο μύθος αυτός έχει και μία αντίστοιχη εκδοχή για την τουρκική γλώσσα (Σαραντάκος, 2007).

1.1.3 Είναι η ελληνική μητέρα όλων των γλωσσών;

Μια άλλη πλάνη στην οποία συχνά φαίνεται να πέφτουν πολλοί, ίσως όχι αποκλειστικά λόγω αρχαιοπληξίας και αλλά και λόγω ημιμάθειας, είναι η άποψη πως η ελληνική γλώσσα είναι η αρχαιότερη γλώσσα και κατ' επέκταση η μητέρα όλων των γλωσσών. Η άποψη αυτή είναι πολύ διαδεδομένη στη χώρα μας και μπορεί κανείς να ακούσει κάτι αντίστοιχο στο δημόσιο λόγο, το διαδίκτυο, ακόμα και στην εκπαίδευση (βλ. Παράρτημα_IV). Ο μύθος αυτός έχει κάποια ψήγματα αλήθειας, καθώς η ελληνική έχει μεν μακρά ιστορία, ωστόσο δεν είναι η μόνη από τις ευρωπαϊκές γλώσσες με τέτοιο βάθος χρόνου και επιπλέον, σίγουρα δεν είναι η αρχαιότερη γλώσσα του κόσμου, καθώς υπάρχουν γραπτά κείμενα στη σουμεριακή γλώσσα που χρονολογούνται από το 2600 π.Χ., ενώ τα αρχαιότερα ελληνικά γραπτά κείμενα στη Γραμμική Β τοποθετούνται χρονικά γύρω στο 1450 π.Χ. Ακόμη πιο σημαντικό είναι ότι αυτά τα δεδομένα αγνοούν προφανώς τις προφορικές γλώσσες που προϋπήρχαν, διότι συνηθίζουμε

να ταυτίζουμε τη γλώσσα με τη γραφή, μη λαμβάνοντας υπόψιν πως η γραφή αποτελεί έναν απεικονιστικό κώδικα της γλώσσας που εφευρίσκεται όταν καθίσταται αναγκαίο, αλλά δεν προϋποθέτει ότι ένας πολιτισμός που δεν έχει αποτυπωθεί γραπτώς υστερεί σε κάποιο βαθμό (Χριστίδης, 2014).

Απ' την άλλη πλευρά, το επιχείρημα περί «μητέρας όλων των γλωσσών», είναι παντελώς αβάσιμο και πρόκειται για μία αντιεπιστημονική τάση, γνωστή παγκοσμίως ως «γκοροπισμός» (από τον Ολλανδό λόγιο Γιοχάνες Γκορόπιους Μπεκάνους, ο οποίος υποστήριζε ότι η μητέρα των γλωσσών και γλώσσα του παραδείσου είναι η μητρική του διάλεκτος, τα Ολλανδικά της Βραβάντης (Becanus, χ.χ.). Σύμφωνα με την επίσημη γλωσσολογική άποψη, τα ελληνικά είναι μέρος της μεγάλης οικογένειας των ινδοευρωπαϊκών γλωσσών, όπως η ιταλική, η κελτική, η βαλτοσλαβική, η θρακική κ.λπ. (Προμπονάς, 2005: 57). Με την έννοια οικογένεια γλωσσών, ονομάζουμε τις γλώσσες που παρουσιάζουν πολλές ομοιότητες, καθώς προέρχονται από την ίδια προγονική γλώσσα. Στην περίπτωση της ινδοευρωπαϊκής γλώσσας, ανήκουν οι γλώσσες της Ευρώπης και της Ινδίας, οι οποίες έχοντας ως αφετηρία μια κοινή γλώσσα, στη συνέχεια μετακινήθηκαν προς τα δυτικά, διαχωρίστηκαν και ήρθαν σε επαφή με άλλες γλώσσες, σχηματίζοντας ξεχωριστές γλώσσες, όπως η ελληνική (Χριστίδης, 2005: 85-87). Ο μύθος αυτός, στην αρχαία εκδοχή του, υποστηρίζει την αυτοχθονία των ελληνικών φύλων και μετέπειτα την άρνηση της ινδοευρωπαϊκής προέλευσης (Παπαναστασίου, 2006). Η αρχαία εκδοχή ωστόσο έχει απορριφθεί, καθώς τα ελληνικά φύλα επιβεβαιωμένα προήλθαν από την Ασία και μετοίκησαν σε διαφορετικές περιοχές του ελλαδικού χώρου, δημιουργώντας βαθμιαία την ελληνική μέσα από μία μείξη ινδοευρωπαϊκών γλωσσών και παλιότερων γλωσσών που προϋπήρχαν στην περιοχή (Χριστίδης, 2005: 88-90).

Πράγματι, υπάρχουν σημαντικές ομοιότητες μεταξύ των γλωσσών της ινδοευρωπαϊκής οικογένειας, στις οποίες βασιζόμενοι οι θιασώτες του συγκεκριμένου μύθου ανάγουν τη γέννηση όλων των γλωσσών στην ελληνική. Βέβαια, οι ομοιότητες αυτές δεν αποτελούν προϊόν δανεισμού από την ελληνική, αλλά ένδειξη της ύπαρξης μιας «πρωτογλώσσας». Βασικό αποδεικτικό στοιχείο της παραπάνω θεωρίας είναι η ύπαρξη συστηματικών ομοιοτήτων και αποκλίσεων, οι οποίες ακολουθούν συγκεκριμένους φωνητικούς νόμους (Σαραντάκος, 2019: 52-53).

1.1.4 Η ερασμιακή προφορά & το ελληνικό αλφάβητο

Η άρνηση της ερασμιακής προφοράς και η άρνηση του φοινικικού αλφαβήτου, αποτελούν ένα ακόμα ζήτημα που απασχόλησε κατά καιρούς την ελληνική διανόηση. Αρχικά, με τον όρο ερασμιακή προφορά, αναφερόμαστε στη προφορά αυτή της αρχαίας ελληνικής (και λατινικής γλώσσας), που εισηγήθηκε από τον Έρασμο και ήρθε για να αντικαταστήσει τη «παρεφθαρμένη» βυζαντινή προφορά, που ήταν ευρέως γνωστή μέχρι τον 16ο αιώνα. Η προφορά αυτή απέχει σημαντικά από τον τρόπο που προφέρεται η Νέα Ελληνική, και κατ' επέκταση με τον τρόπο που οι σύγχρονοι Έλληνες διδασκόμαστε και διαβάζουμε τα αρχαία ελληνικά (Κοπιδάκης, 1999).

Πράγματι, ήδη από τον 13ο αιώνα, κάποιοι λόγιοι της εποχής άρχισαν να εκφράζουν τις ενστάσεις τους σχετικά με την τρέχουσα προφορά της αρχαίας ελληνικής, καθώς παρατηρούνταν μια σύγκρουση της προφοράς με την αρχή του Κοϊντιλιανού, που υποστήριζε πως καθετί πρέπει να γράφεται όπως ακούγεται (Sidney-Allen, 1968: 165). Το σημείο αυτό αποτέλεσε την αφετηρία για μια σειρά από απόπειρες με σκοπό την αποκατάσταση της αρχαίας προφοράς, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται οι εισηγήσεις του Ισπανού ανθρωπιστή Αντώνιου από τη Νεμπρίχα (1486) και του τυπογράφου Άλδου Μανούτιου (1508), ενώ κορυφώθηκαν με την έκδοση του διαλόγου του Έρασμου με τίτλο «De Recta Latini Graecique Sermonis Pronuntiatione», δηλαδή «περί της ορθής προφοράς του λατινικού και ελληνικού λόγου» (Sidney-Allen, 1968: 165-166).

Όπως αποδείχθηκε και τεκμηριώθηκε από την επιστημονική γλωσσολογική κοινότητα, οι φθόγγοι της ελληνικής αλλάξαν μέσα στα δύομισι χιλιάδες χρόνια που μας χωρίζουν από την αρχαία ελληνική, με αποτέλεσμα να χρησιμοποιούμε σήμερα έναν τρόπο γραφής που είναι ιστορικός, δηλαδή καταγράφει μια παλιότερη μορφή προφοράς της γλώσσας (Χριστίδης, 2005: 108). Αυτό επιβεβαιώνεται άλλωστε και από το αρχαίο ελληνικό κείμενο που αναφέρεται στο βέλασμα των προβάτων με τον ήχο «βη βη», ενώ στην πραγματικότητα ο ήχος που εννοείται, είναι «μπε μπε» και από διάφορα αντίστοιχα αποσπάσματα (Χριστίδης, 2005: 108).

Μολαταύτα, στη χώρα μας, η ερασμιακή προφορά εξακολουθεί να δέχεται αρνητικές αντιδράσεις από ποικίλες πλευρές, καθώς εκλαμβάνεται ως δείγμα «εθνικής μειοδοσίας» (Πετρούνας, 2001). Δεν αποκλείεται, επίσης, η αποδοχή μιας τέτοιας προφοράς να σηματοδοτεί την υπονόμηση της ιστορικής ορθογραφίας των νέων ελληνικών όπως τη γνωρίζουμε, γεγονός επίσης ευαίσθητο για μία μερίδα του πληθυσμού, ενώ παράλληλα υποσκιάζει το μείζον ζήτημα της συνεχούς και ενιαίας ελληνικής. Τέλος, κάποιοι καταλήγουν

να κατηγορούν τον Έρασμο και τους υποστηρικτές του, ακόμη και για ανθελληνικές προθέσεις, παραβλέποντας τελείως το γεγονός ότι στη μελέτη του εισηγήθηκε και μεταρρυθμίσεις σχετικές με την προφορά της λατινικής (Πετρούνιας, 2001).

1.1.5 Η προέλευση του ελληνικού αλφαβήτου

Αντίστοιχου επιπέδου μύθευμα αποτελεί και η άρνηση του φοινικικού αλφαβήτου. Βέβαια, η συγκεκριμένη πλάνη είναι αρκετά πιο εύκολο να αποδομηθεί, άρα και αρκετά λιγότερο διαδεδομένη. Οι Φοίνικες ήταν ένας λαός της ανατολικής Μεσογείου, που χρησιμοποιούσαν μια σημιτική γλώσσα, τα φοινικικά, συγγενή με τα αραμαϊκά, τα αραβικά και τα εβραϊκά (Χριστίδης, 2005: 95). Οι Φοίνικες ήταν φημισμένοι για τις εμπορικές και ναυτικές τους δραστηριότητες, κατά τις οποίες ήρθαν σε άμεση επαφή με τους Έλληνες. Αποδείξεις της συνάντησης αυτής μπορεί να εντοπίσει κανείς μέσα από φοινικικές επιγραφές στην Κρήτη, τη Ρόδο, την Κω, καθώς και σε ένα μικρό νησί της Αδριατικής, με το όνομα Πιθηκούσες, όπου βρέθηκε μία από τις πιο πρώιμες ελληνικές επιγραφές μαζί με φοινικικές (Χριστίδης, 2005: 109). Αποτέλεσμα αυτού του ισχυρού σχεσιακού πλέγματος που δημιουργήθηκε μεταξύ Φοινίκων και Ελλήνων ήταν και ο δανεισμός του φοινικικού αλφαβήτου, το οποίο στη συνέχεια οι Έλληνες προσάρμοσαν στις ανάγκες της γλώσσας τους. Με άλλα λόγια, οι Έλληνες δανείστηκαν το αλφαβητικό σύστημα γραφής των Φοινίκων, το οποίο αποτελούνταν από 22 σημεία, τα οποία δήλωναν μόνο τα σύμφωνα (ελλειπτικό) και στην πορεία πρόσθεσαν τα φωνήεντα, έτσι ώστε η ανάγνωση/γραφή να καταστεί πιο προσβάσιμη, και να μη προϋποθέτει κάποια ιδιαίτερη εξειδίκευση (Χριστίδης, 2005: 96). Βασικά αποδεικτικά στοιχεία του ότι το ελληνικό αλφάβητο προήλθε από το φοινικικό, αποτελεί η ομοιότητα των γραμμάτων και η παρόμοια σειρά τους (Χριστίδης, 2005: 97). Για παράδειγμα a-leph- άλφα, bet- βήτα, gaml- γάμα κ.ο.κ. (βλ. Παράρτημα_V)

1.1.6 Είναι το κιμονό ελληνικό;

Στην κωμική ταινία «My Big Greek Fat Wedding», η οποία γνώρισε διεθνή επιτυχία, αποτυπώνοντας την πραγματικότητα μίας οικογένειας Ελλήνων ομογενών, ο Γκας Πορτοκάλος, πατέρας της οικογένειας, αποτελεί τον τυπικό γραφικό Έλληνα, ο οποίος υποστηρίζει πως όλες οι λέξεις έχουν μία ελληνική προέλευση (βλ. Παράρτημα_VI). Ορμώμενοι από τη πεποίθηση αυτή, αλλά κυρίως από τα σχόλια κάτω από το συγκεκριμένο

βίντεο που επιβεβαιώνουν αυτή την τάση για ελληνοκεντρική παρετυμολόγηση, παρατηρούμε πως οι Έλληνες φαίνεται να έχουν μια τάση να ψάχνουν για την ελληνική ρίζα, πίσω από λέξεις, οι οποίες είναι συμπωματικά ομόηχες (ή δεν είναι καν ομόηχες). Πράγματι, η αναζήτηση της αρχικής μορφής μιας λέξης - η ετυμολόγηση - σπάνια βασίζεται απλά στην ομοηχία, καθώς σύμφωνα με τη γλωσσολογική επιστήμη, η σχέση σημασίας-μορφής είναι συμβατική. Παράλληλα οι μεταβολές στη γλώσσα βασίζονται σε νόμους, οι οποίοι προφανώς αγνοούνται από έναν απλό χρήστη της γλώσσας (Αργυρόπουλος, 2016: 27). Η ετυμολογία άλλωστε, ελάχιστα μπορεί να μας διαφωτίσει για την αλήθεια του νοήματος μιας λέξης, αλλά μονάχα για την ιστορία μιας λέξης στην ελληνική επικράτεια. Αντίθετα με τον Γκας Πορτοκάλος, που ισχυρίζεται ότι το «κιμονό» προκύπτει από την λέξη «χειμόνας», καθώς πρόκειται για το ρούχο που φοράμε τον χειμώνα, η γλωσσολογία δεν ενδιαφέρεται για τη σχέση πραγμάτων και ονομάτων, ούτε συνδέει δύο τύπους λόγω εμφάνισης κάποιων κοινών φθόγγων (Αργυρόπουλος, 2016: 27).

Οι ισχυρισμοί αυτοί, οι οποίοι βρίθουν στο διαδίκτυο, αλλά μπορεί να συναντήσει κανείς ακόμη και σε δημοσιευμένα επιστημονικά βιβλία (π.χ. Josephson, 2003), αποτελούν ένα ακόμη δείγμα γλωσσικής αρχαιολατρίας. Η ροπή προς την εμπειρική ετυμολόγηση, εδράζεται στην άποψη πως η ελληνική γλώσσα, άρα και ο ελληνισμός, έχουν ταξιδέψει στα πέρατα της γης και έχουν καταφέρει να επιδράσουν σε όλες τις υπόλοιπες γλώσσες του κόσμου -εξού και ο μύθος πως τα αγγλικά είναι μια διάλεκτος των ελληνικών ή πως τα ελληνικά είναι τροφός όλων των γλωσσών. Η έλλειψη της επιστημονικής μεθόδου σε όσους επιδιώκουν να ανάγουν τα πάντα στα αρχαία ελληνικά, εντοπίζεται επίσης και στο γεγονός πως ποτέ δε λαμβάνεται υπόψη η μεσαιωνική ελληνική ή αλεξανδρινή κοινή (Αργυρόπουλος, 2016: 27). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της ελληνοκεντρικής τάσης είναι και ο μύθος περί ελληνικότητας του «αμπεπαμπλόμ», του παιδικού τραγουδιού που ο μύθος θέλει να προέρχεται από τα παιδιά της Αρχαίας Αθήνας, που τραγουδούσαν «Απεμπολών, του κείθε εμβολών», χωρίς φυσικά αυτό να εντοπίζεται σε κανένα αρχαίο σύγγραμμα (Σαραντάκος, 2019: 80). Όπως επίσης και το «μήλο» που προκύπτει από το «μη όλον», ο «κεφτές» από το «κόπτω» κ.ο.κ.

Αυτό που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, είναι το γεγονός πως στο ελληνικό γλωσσικό μυθολόγιο συνυπάρχουν δύο αντικρουόμενες απόψεις. Απ' τη μία πλευρά, η ελληνική θεωρείται τροφός όλων των γλωσσών και αποτελεί λόγος εθνικής υπερηφάνειας για εμάς το ότι η αγγλική βρήθει ελληνικών δανείων, παράλληλα όμως οι δάνειες λέξεις που έχουμε στα ελληνικά είναι η αιτία που η γλώσσα φτωχαίνει και παρακμάζει. Εδώ προκύπτει το εύλογο

ερώτημα, γιατί οι άλλοι πλουτίζουν από τις λέξεις που τους δίνουμε εμείς και εμείς φτωχαίνουμε από τις λέξεις που δανειζόμαστε από αυτούς; (Χάρης, 2003: 417).

1.2 Οι «μαγικές» ιδιότητες της ελληνικής

Μία άλλη μεγάλη και διαδεδομένη κατηγορία μύθων, που έχουν αναπτυχθεί διαχρονικά γύρω από τη γλώσσα, είναι αυτή που αφορά τις «μαγικές» ιδιότητες της ελληνικής. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν διάφοροι μύθοι, οι οποίοι έχουν απασχολήσει κατά καιρούς σε μεγάλο βαθμό τα μέσα, το διαδίκτυο και τη κοινή γνώμη, αλλά λιγότερο τη γλωσσολογική κοινότητα. Η πλειονότητα αυτών δεν έχει την παραμικρή επιστημονική τεκμηρίωση, παρά πρόκειται για δημιουργήματα μιας προχωρημένης φαντασίας, που στόχο έχουν να εγείρουν το εθνικό συναίσθημα και να συγκινήσουν/εκπλήξουν το ημιμαθές κοινό.

Στη συνέχεια, θα αναφερθούν τέσσερις από τους γνωστότερους μύθους που εντάσσονται σε αυτή την κατηγορία, όπως η λεξαριθμική θεωρία, το «ν» που οξυγονώνει τον εγκέφαλο, οι πλάνες γύρω από τα φωνήεντα και η μαγική επίκληση που κρύβεται στο ελληνικό αλφάβητο. Το παράδοξο είναι, πως αυτοί οι μύθοι έχουν καταφέρει τις τελευταίες δεκαετίες, όχι απλά να γίνουν πιστευτοί από μία μεγάλη μερίδα του πληθυσμού, αλλά και να κερδίσουν άπλετο τηλεοπτικό χρόνο. Δυστυχώς, παρουσιάζονται όχι για να σχολιαστεί η χιουμοριστική τους διάσταση αλλά με σκοπό να παρουσιαστούν ως πραγματικότητα, σε εκπομπές ιδιωτικών καναλιών αμφιβόλου ποιότητας, αλλά ακόμα και σε ενημερωτικές εκπομπές της κρατικής τηλεόρασης.

1.2.1 Η λεξαριθμική θεωρία

Η συγκεκριμένη θεωρία εδράζεται στην ιδέα πως η αριθμητική ταξινόμηση των γραμμάτων του αλφαβήτου, έχει και μία αντιστοιχία με το νόημα των λέξεων. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, κάθε λέξη έχει μια συγκεκριμένη αξία, που μπορεί να υπολογιστεί με βάση τα γράμματα που την απαρτίζουν και τη θέση τους στο αλφάβητο. Για παράδειγμα, Α=1, Β=2, Γ=3 κ.ο.κ. Οπότε αν προσθέσουμε την αξία των γραμμάτων, θα βρούμε τον λεξάριθμο της εκάστοτε λέξης και κατ' επέκταση μπορούμε να βρούμε νοηματικούς συσχετισμούς ανάμεσα σε λέξεις και φράσεις με τον ίδιο λεξάριθμο π.χ. ΑΓΙΟΣ (1+3+10+70+200) = ΘΕΟΣ = ΑΓΑΘΟΣ (Σαραντάκος, 2019: 57) ή ακόμα να προβλέψουμε το μέλλον ή ακόμα και την υγεία μας (βλ. Παράρτημα_VIII).

Ο μύθος αυτός είχε δημιουργηθεί ήδη από την αρχαία εποχή, ενώ αντίστοιχη μαγική διάσταση παρατηρούμε και στον εβραϊκό μυστικισμό, όπου προσδίδεται η αντίστοιχη μαγική ιδιότητα στα γράμματα του εβραϊκού αλφαβήτου (Σαραντάκος, 2019: 58). Τα τελευταία χρόνια, η θεωρία έγινε ιδιαίτερος γνωστή από τον Ελευθέριο Αργυρόπουλο, μαθηματικό, ο οποίος έχει αυτοεκδώσει και ένα σχετικό βιβλίο, με τίτλο «Αποδείξεις για τη μαθηματική κατασκευή της ελληνικής γλώσσας». Στο βιβλίο αυτό, ο Αργυρόπουλος επιδιώκει να αποδείξει τη λεξαρithμική θεωρία, έπειτα από πολυετή έρευνα στην αρχαία ελληνική, τον δίσκο της Φαιστού και τη κοσμογονία. Με αφορμή το βιβλίο αυτό, ο συγκεκριμένος καθηγητής έκανε διάφορες τηλεοπτικές εμφανίσεις, ενώ μέχρι σήμερα συνεχίζει να δίνει συνεντεύξεις λαμβάνοντας μάλιστα διθυραμβικά σχόλια.

Όπως αναφέρει ο Αργυρόπουλος (γλωσσολόγος), ήδη από τον προηγούμενο αιώνα υπήρχαν δημοσιευμένα άρθρα που αναπαρήγαγαν αυτή την παρανόηση και διατείνονταν πως η μαγική αυτή ιδιότητα οφείλεται στο ότι η ελληνική γλώσσα, σε αντίθεση με την επίσημη γλωσσολογική άποψη, είναι τεχνητή και όχι φυσική. Το γεγονός αυτό εγείρει το ερώτημα: Πώς κατά τη γνώμη τους έχει δημιουργηθεί η ελληνική γλώσσα, από ανθρώπους ή υπερφυσικά όντα; (Αργυρόπουλος, 2016: 36).

Η συγκεκριμένη θεωρία είναι δύσκολο να αποδομηθεί γιατί δεν βασίζεται σε στέρεα επιχειρήματα, άρα δεν υπάρχει και τρόπος να αποδομηθούν, παρά μονάχα σε εντελώς συμπτωματικές εξισώσεις. Αυτό αποδεικνύεται από το ότι οι λεξαρithμιστές κάποιες φορές επιλέγουν να προσθέσουν το άρθρο σε μία φράση, άλλες φορές να το παραλείψουν ή επιλέγουν τύπους της δημοτικής και της καθαρεύουσας, εντελώς αυθαίρετα. Τέλος, ο μύθος αυτός, δεν λαμβάνει υπόψιν του το ότι το ελληνικό αλφάβητο προέρχεται από το φοινικικό αλφάβητο, άρα αφενός η άποψη περί τεχνητής γλώσσας δε στέκει, αφετέρου αν αυτή η μαγική ιδιότητα υπήρχε, θα έπρεπε να κληροδοτήθηκε από το φοινικικό.

1.2.2 Το «ν» που οξυγονώνει τον εγκέφαλο

Ο επόμενος μύθος ξεκίνησε με αφορμή τη κατάργηση του τελικού «-ν» από την αιτιατική των λέξεων, και έχει αναπαραχθεί από διάφορους κατά καιρούς φιλόλογους και μη, ενώ μπορεί κανείς με ευκολία να βρει δεκάδες σχετικά άρθρα στο διαδίκτυο, ακόμα σε φιλολογικούς ιστότοπους. Οι υποστηρικτές αυτής της θεωρίας διατείνονται πως η αποκοπή του τελικού «-ν», αποτελεί μία γλωσσική γενοκτονία που θα φτωχύνει τη γλώσσα μας και θα κάνει εμάς πιο χαζούς, καθώς το γράμμα «-ν» συντονίζει τον εγκέφαλο, και η εκφορά του μεταφέρει

παραπάνω οξυγόνο, εξού και βρίσκεται στη μέση του αλφαβήτου (βλ. Παράρτημα_VII). Επίσης, οι δονήσεις αυτές μας κάνουν να σκεφτόμαστε γρηγορότερα και καλύτερα, γι' αυτό άλλωστε οι λέξεις «νους» και «νόηση», ξεκινούν με το γράμμα «ν».

Φυσικά, όλες αυτές οι θέσεις στερούνται επιστημονικής βάσης και λογικής. Αρχικά, δεν υπάρχει καμία τεκμηρίωση γύρω από το επιχείρημα ότι τα υψηλότερα επίπεδα οξυγόνου βελτιώνουν και την απόδοση του εγκεφάλου. Επιπλέον, ο φθόγγος «ν» (γιατί δεν προφέρουμε γράμματα, αλλά φθόγγους), πράγματι δονεί το κρανίο -και όχι τον εγκέφαλο-, όπως συμβαίνει και με όλους τους έρρινους και ηχηρούς φθόγγους (Σαραντάκος, 2019: 60). Άλλωστε, την ίδια ακριβώς δόνηση δημιουργεί και η εκφορά του «-μ».

Βέβαια, το «-ν» δεν είναι το μόνο γράμμα που του έχουν αποδοθεί μαγικές ιδιότητες. Αντίστοιχη παραφιλολογία, έχει δημιουργηθεί και για το «σ», στο οποίο αποδίδονται ηρεμιστικές ιδιότητες, καθώς και σε όλα τα φωνήεντα του ελληνικού αλφαβήτου με τα οποία θα ασχοληθούμε στην επόμενη ενότητα.

1.2.3 Πλάνες γύρω από τα φωνήεντα

Τα φωνήεντα έχουν πυροδοτήσει ανά διαστήματα μία ολόκληρη σειρά μυθευμάτων γύρω από τις μαγικές τους ιδιότητες, τον διαχωρισμό τους ή μη σε μακρά και βραχέα, τις περίφημες φράσεις που συντίθενται αποκλειστικά από φωνήεντα κ.α. Αποκορύφωμα αυτής της μυθολογίας αποτέλεσε η γνωστή ως «Φωνηεντιάδα» ή αλλιώς η έντονη αντιπαράθεση που έλαβε χώρα το 2012, με αφορμή τις ανυπόστατες επιθέσεις που δέχτηκαν οι συγγραφείς της Νέας Γραμματικής του Δημοτικού σχετικά με τη δήθεν κατάργηση των φωνηέντων.

Ως προς τις μαγικές ιδιότητες, οι ισχυρισμοί δεν απέχουν πολύ από αυτούς για το «-ν» που αναφέρθηκε προηγουμένως, με τη διαφορά πως τα φωνήεντα δε δονούν τον εγκέφαλο, αλλά επειδή απαιτείται ανοιχτό στόμα για την εκφορά τους, υπάρχει μεγαλύτερη είσοδος αέρα και κατ' επέκταση μεγαλύτερη οξυγόνωση στον εγκέφαλο. Γι' αυτό άλλωστε, η ελληνική γλώσσα είναι προικισμένη, όπως ισχυρίζονται, με περισσότερα φωνήεντα (αγνοούν προφανώς πως η ελληνική έχει μόνο πέντε φωνήεντα, ενώ άλλες γλώσσες έχουν «προικιστεί» με παραπάνω) και οι ομιλητές της χαρακτηρίζονται από αυξημένη ευφυΐα.

Όσον αφορά στον μύθο περί διάκρισης σε μακρά και βραχέα, πολλοί είναι αυτοί που ισχυρίζονται πως η διάκριση αυτή υφίσταται και στα νέα ελληνικά, για τον λόγο αυτό και το «ω» ή το «η» προφέρονται διαφορετικά και με μεγαλύτερη διάρκεια από το «ο» ή το «ι».

Την άποψη αυτή έχουν υποστηρίξει στο παρελθόν, ο γνωστός μουσικοσυνθέτης Διονύσης Σαββόπουλος, ο βουλευτής της Χρυσής Αυγής Ηλίας Κασιδιάρης κ.α. Η άποψη αυτή αποδεδειγμένα δεν ευσταθεί, καθώς οι συλλαβές που περιλαμβάνουν τα υποτιθέμενα μακρά φωνήεντα δεν διαρκούν περισσότερο, παρά μόνο όταν τονίζονται. Η διάκριση αυτή υπήρχε φυσικά στα αρχαία ελληνικά (προσωδία), αλλά άρχισε να υποχωρεί από τον 3^ο αιώνα π.Χ., με αποτέλεσμα να μεταβληθεί και το σύστημα τονισμού, που από μουσικό μετεξελίχθηκε σε δυναμικό (Κοπιδάκης, 1999). Πράγματι, ο τονισμός της αρχαίας ελληνικής σχετιζόταν με τη μελωδικότητα, δηλαδή με το ύψος της φωνής, για το λόγο αυτό υπήρχε και η διάκριση σε οξύ (σιγανό) και βαρύ (δυνατό) τόνο, που συνδέονταν με τις χαλαρές και τεταμένες φωνητικές χορδές αντίστοιχα (Sydney-Allen, 2000: 139-140). Σήμερα όμως, η μελωδική φύση του αρχαίου τονισμού δεν υφίσταται, καθώς ο τονισμός σχετίζεται όχι με το ύψος, αλλά με την ένταση της φωνής (Sydney-Allen, 2000: 139).

Ο επόμενος μύθος αφορά τις περίφημες φράσεις που αποτελούνται μόνο από φωνήεντα και καταδεικνύουν έτσι την ανωτερότητα της ελληνικής γλώσσας, η οποία δεν έχει καν ανάγκη συμφώνων για να δημιουργηθεί μια φράση με ολοκληρωμένο νόημα. Η γνωστότερη από αυτές τις φράσεις, είναι «ΟΙΑ ΗΩ Ω ΥΙΕ, ΑΕΙ ΕΙ» που σημαίνει με μία πρόχειρη μετάφραση «Όπως η αυγή, γιε μου, να είσαι πάντα». Η φράση αυτή εμφανίζεται ως μία ευχή από μία μάνα στον γιο της, αλλά κανένα τεκμήριο από τα αρχαία ελληνικά δεν έχει βρεθεί να την αποδεικνύει. (Σαραντάκος, 2019: 31-32). Ο εν λόγω μύθος έχει γίνει γνωστός κυρίως μέσα από τη διάδοσή του σε ελληνοκεντρικούς ιστότοπους και προκαλεί -για κάποιον ανεξήγητο λόγο- τον θαυμασμό των αναγνωστών (βλ. Παράρτημα_IX).

Ωστόσο, η φράση αυτή πέραν του ότι είναι αμφιβόλου προέλευσης, όπως επισημαίνει ο Σαραντάκος, δεν είναι καν γραμμένη σε σωστά αρχαία ελληνικά. Για παράδειγμα, μετά το «ΟΙΑ» δηλαδή «όπως», θα έπρεπε να υπάρχει ονομαστική και όχι αιτιατική, άρα λείπει ένα τελικό «-ς»: «ΗΩΣ αντί για ΗΩ». Ταυτόχρονα, αντί για «ει» θα έπρεπε να υπάρχει προστακτική δηλαδή «ίσθι αντί για ει». Τέλος, παρόμοιες φράσεις -και μεγαλύτερου μεγέθους- με μόνο σύμφωνα ή μόνο φωνήεντα, μπορούμε να βρούμε και σε σουηδικές, δανέζικες και τσεχικές διαλέκτους όπως π.χ. «A æ u å æ ø i æ å, æ i å u å æ ø i æ å?» που υποτίθεται πως σημαίνει «Είμαι στο νησί μέσα στο ποτάμι, είσαι κι εσύ στο νησί μέσα στο ποτάμι;» (Σαραντάκος, 2019: 72). Σίγουρα, πρόκειται για μία λιγότερο λυρική πρόταση από την ευχή της μάνας στο γιο, αλλά τουλάχιστον είναι υπαρκτή και ορθή γραμματικά.

Τελευταίος μύθος στον οποίο θα αναφερθώ σχετικά με τα φωνήεντα και συνοψίζει σε κάποιο βαθμό όλους τους προηγούμενους, είναι ο μύθος περί κατάργησης των φωνηέντων, που όπως συμπεραίνουμε θα ήταν μεγάλη απώλεια με τόσες μαγικές ιδιότητες που φέρουν. Ο μύθος αυτός προέκυψε από μία επιστολή μίας δασκάλας, η οποία εσφαλμένα κατηγορούσε τους συντάκτες της σχολικής γραμματικής ότι σκοπεύουν να αλλοιώσουν την ελληνική γλώσσα και να καταλήξουμε στη φωνητική γραφή, γιατί δεν κατάλαβε τη διάκριση μεταξύ φθόγγων και γραμμάτων και όταν διάβασε ότι τα φωνήεντα στη γλώσσα μας είναι πέντε, ένιωσε ότι απειλούνται με αφανισμό δύο φωνήεντα της ελληνικής (Αργυρόπουλος, 2016: 19). Το συγκεκριμένο γράμμα, όπως φαίνεται, κατάφερε να ευαισθητοποιήσει μεγάλη μερίδα κόσμου που συντάχθηκε μαζί της για να σώσουν τα απειλούμενα φωνήεντα και το θέμα πήρε τεράστιες διαστάσεις. Ευτυχώς, έπειτα από παρέμβαση του τότε Υπουργού Παιδείας, Μπαμπινιώτη, και άλλων 140 γλωσσολόγων που τοποθετήθηκαν επί του θέματος, η παρεξήγηση λύθηκε, και η «Φωνηεντιάδα» έληξε αισίως. Με αφορμή τη συγκεκριμένη ιστορία και τον δημόσιο διάλογο που ακολούθησε ο γλωσσολόγος Αργυρόπουλος εξέδωσε ένα σχετικό βιβλίο, όπου επιχειρήσε να αναλύσει το συγκεκριμένο ζήτημα και να καταδείξει την ημιμάθεια και το φανατισμό που παρατηρείται γύρω από τα γλωσσικά ζητήματα. Σύμφωνα με τον Αργυρόπουλο, μέσα από τη Φωνηεντιάδα, έγινε φανερή η παντελής απουσία κριτικής σκέψης, η εμμονή και η προκατάληψη με την οποία αντιμετωπίζονται τα ζητήματα γύρω από τη γλώσσα, καθώς αναδείχθηκε η ανάγκη για αντιμετώπιση συναφών μύθων με τη κατάλληλη διδασκαλία των μαθητών και των φοιτητών γύρω από τους γλωσσολογικά διδάγματα (Αργυρόπουλος, 2016: 82-87).

1.2.4. Η κοσμογονική επίκληση στο ελληνικό αλφάβητο

Από το 2009 μέχρι σήμερα, διάφορα άρθρα από κυρίως μη αξιόπιστες πηγές, έχουν βομβαρδίσει το διαδίκτυο με το μύθο περί «μυστικής επίκλησης» που κρύβεται στο ελληνικό αλφάβητο (βλ. Παράρτημα_X). Σύμφωνα με αυτό το μύθευμα, αν αποκωδικοποιήσουμε το αλφάβητο βάσει της Ερμητικής φιλοσοφίας και προσθέσουμε τα εννοούμενα συνδεδετικά ρήματα, καταλήγουμε σε μία προσευχή, έναν «ύμνο προς το Φως και τη Ψυχή», την οποία όπως ισχυρίζεται ο συντάκτης τη μαθαίνουμε όλοι ασυνείδητα όταν μαθαίνουμε το αλφάβητο.

Αναντίρρητα, ο μύθος αυτός αποτελεί μία πρωτότυπη φανταστική ιστορία, που μπορεί να συναρπάσει έναν αφελή αναγνώστη, όμως είναι προφανές πως δεν έχει κανένα ψήγμα αλήθειας. Θα ήταν ακατόρθωτο να εντοπίσει κανείς όλα τα προβληματικά σημεία σχετικά με

τη συγκεκριμένη αποκρυπτογράφηση και μετάφραση, καθώς όλος ο ύμνος είναι ένα προβληματικό σημείο από την αρχή μέχρι το τέλος. Θα αναφέρω συνοπτικά κάποιες από τις μεγαλύτερες ανακρίβειες-ασυνέπειες που παρατηρεί κανείς σε αυτό το μύθευμα. Αρχικά, πολλές από τις λέξεις που αποκωδικοποιεί ο ανώνυμος ποιητής είναι ανύπαρκτες (π.χ. Αλ ως νοητός ήλιος). Όπως αναφέρει και ο Σαραντάκος, ο συγγραφέας με «προκρούστειο» τρόπο, πετσοκόβει ό,τι του περισσεύει και μεταμορφώνει ό,τι θέλει σε ότι τον βολεύει (Σαραντάκος, 2019: 33). Γράμματα προστίθενται (π.χ. το Ξ αποδιδόταν με ΧΣ), αλλάζουν θέση (το Χ με το Ψ), αλλάζουν οι ονομασίες γραμμάτων (π.χ. το Ε οι αρχαίοι το έλεγαν «ει» και όχι «έψιλον»), ενώ, το βασικότερο, ο «πανάρχαιος» αυτός μύθος παραβλέπει την επιστημονικά επιβεβαιωμένη προέλευση του ελληνικού αλφαβήτου από το φοινικικό.

1.3 Ο κίνδυνος για τη φθορά της γλώσσας

Ο Ferdinand de Saussure, ο ιδρυτής της σύγχρονης γλωσσολογίας, έλεγε χαρακτηριστικά πως *«ο άνθρωπος που θα έφτιαχνε μια αμετάβλητη γλώσσα, την όποια οι μεταγενέστεροι θα όφειλαν να δεχτούν όπως την καθιέρωσε, θα έμοιαζε με την κότα που κλωσούσε το αυγό της πάπιας»* (Φραγκουδάκη, 2001: 45). Με αυτή τη γλαφυρή παρομοίωση, ο πατέρας της γλωσσολογίας θέλησε να εκφράσει αυτό που αποτελεί πλέον κοινό επιστημονικό τόπο, ότι δηλαδή η γλώσσα, σε αντίθεση με όλα τα υπόλοιπα ανθρώπινα δημιουργήματα τα οποία υπόκεινται στην εντροπία και με το χρόνο οδηγούνται στη φθορά και την εξαφάνιση, είναι η μόνη που μέσω της αλλαγής εξασφαλίζει την διάρκεια και την «επιβίωσή» της (Φραγκουδάκη, 2001: 46). Παρ' ότι η συγκεκριμένη άποψη είναι θεμελιωμένη επιστημονικά και δεν επιδέχεται αντίλογο, ο μύθος που ταυτίζει την αλλαγή της γλώσσας με φθορά και παρακμή, εξακολουθεί να επαναλαμβάνεται, και μάλιστα ακόμα και από μερικούς καταξιωμένους γλωσσολόγους.

Μία ενδιαφέρουσα οπτική πάνω στο ζήτημα, έχει εκφράσει ο Παναγιωτίδης, ο οποίος θεωρεί ως πηγή αυτής της μη επιστημονικής στάσης απέναντι στη γλωσσική αλλαγή, τον προβληματικό ψευδο-δαρβινικό τρόπο θεώρησης της γλώσσας ως «ζωντανό οργανισμό» (Παναγιωτίδης, 2017: 91). Η αντίληψη αυτή, η οποία μπορεί και να οδηγήσει και στην εκ διαμέτρου αντίθετη άποψη όπου η αλλαγή εξισώνεται με την εξέλιξη, μας απομακρύνει από τη πραγματική διάσταση του ζητήματος, το γεγονός δηλαδή πως η γλωσσική αλλαγή δεν οδηγεί σε περισσότερο ή λιγότερο εξελιγμένα γλωσσικά συστήματα. Άλλωστε, εκλαμβάνοντας τη γλώσσα ως οργανισμό, υπονοείται πάλι ένα είδος βιολογικής σπουδαιότητας και αέναης κίνησης που υπαγορεύεται από φυσικούς νόμους και με αυτόν τον

τρόπο αποσιωπάται ο ρόλος της γλώσσας ως κοινωνικού θεσμού και ως καταλύτη στις κοινωνικές διεργασίες (Γεωργίου, 2013: 298).

Φαίνεται πάντως, πως ο γλωσσικός συντηρητισμός είναι επίσης μια διαχρονική στάση, η οποία αν και με τους αιώνες αλλάζει περιεχόμενο, καταλήγει πάντα στην ίδια κοινότυπη κινδυνολογία. Ο ισχυρισμός πάντα είναι ο ίδιος: Η γλώσσα μας χαλάει, φθείρεται, πεθαίνει και μαζί της και εμείς ως έθνος. Από τους αλεξανδρινούς, τη διαμάχη καθαρεύουσας και δημοτικής, μέχρι τη γλώσσα των νέων και τις δάνειες λέξεις που -όπως ισχυρίζονται- έχουν πλημμυρίσει την γλώσσα μας, οι θεματοφύλακες της ελληνικής συνεχίζουν να κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου. Κανείς δεν μπορεί να σταματήσει τη φυσική εξέλιξη των πραγμάτων ή να αλλάξει τη ροή ενός ποταμού, τόσο ορμητικού, όπως η γλώσσα.

1.3.1 Ο δανεισμός ξένων λέξεων

Το ζήτημα της φθοράς της γλώσσας εξαιτίας της εισβολής ξένων λέξεων αποτελεί ένα θέμα που διχάζει τη κοινή γνώμη τις τελευταίες δεκαετίες. Ωστόσο, ο δανεισμός δεν πρόκειται για κάποιο σύγχρονο φαινόμενο, αλλά για μία παγκόσμια και πανάρχαια πρακτική, της οποίας η συχνότητα δεν ευθύνεται στην παγκοσμιοποίηση ή την τεχνολογική εξέλιξη, όπως ισχυρίζονται κάποιοι (Παναγιωτίδης, 2017: 105). Ο δανεισμός είναι ένας από τους τρόπους που οι γλώσσες καταφέρνουν να ανανεώνονται και να παραμένουν λειτουργικές ως εργαλεία. Στην ελληνική γλώσσα, υπάρχουν πολύ περισσότερα δάνεια από αυτά που νομίζουμε, τα οποία ξεκινάνε ήδη από τα αρχαία ελληνικά, αλλά καθώς τα περισσότερα από αυτά έχουν καταφέρει να προσαρμοστούν μορφολογικά και φωνολογικά στο γλωσσικό σύστημα, συχνά δεν αντιλαμβάνονται ως τέτοια. Για παράδειγμα, ήδη απ' την αρχαία ελληνική, πλήθος λέξεων σχετικών με τη χλωρίδα και την πανίδα αποτελούσε προϊόν δανεισμού (π.χ. κυπαρίσσι, πέρκα κ.α.) (Χριστίδης, 2005: 162). Αντίθετα, στο μάτι του κυκλώνα βρίσκονται συνήθως λέξεις της αγγλικής που έχουν εισβάλει τις τελευταίες δεκαετίες, οι οποίες συνήθως δεν έχουν αφομοιωθεί γλωσσικά (αν και μπορεί να έχουν υιοθετηθεί πλήρως από τους χρήστες) όπως για παράδειγμα *delivery*, *takeaway* ή ακόμα και αν έχουν αφομοιωθεί, χρησιμοποιούνται κυρίως από τους νεότερους π.χ. *φλεξάρω*, *κριντζάρω* κ.λπ. (βλ. Παράρτημα_XI)

Αυτό που δεν γίνεται τις περισσότερες φορές αντιληπτό βέβαια είναι πως ο δανεισμός, όπως και κάθε άλλη μορφή γλωσσικής αλλαγής, υφίσταται επειδή εξυπηρετεί μια ανάγκη. Η αλλαγή αυτή, στη συγκεκριμένη περίπτωση, εμπλουτίζει τη γλώσσα και διευκολύνει τους χρήστες της. Απ' την άλλη, βασικό επιχείρημα εναντίον του δανεισμού είναι το ότι η ελληνική γλώσσα είναι

τόσο πλούσια, που προφανώς θα έχει μία αντίστοιχη λέξη για να εκφράσει το ίδιο νόημα. Στο επιχείρημα αυτό η απάντηση βρίσκεται στο ότι οι ξένες λέξεις επιμένουν, γιατί προφανώς αποδίδουν με μεγαλύτερη ακρίβεια το νόημα, απ' ότι οι αντίστοιχες ελληνικές (Χριστίδης, 2005: 163). Πράγματι, ελληνικές αποδόσεις υπάρχουν για πολλές από τις δάνειες, ωστόσο συχνά δεν μπορούν να αντικαταστήσουν τις δάνειες με ευκολία στον άμεσο προφορικό οικείο λόγο, παρά μόνο σε επίσημες περιστάσεις ή στο γραπτό λόγο, καθώς είναι «λόγιες» -δηλαδή προέρχονται από την καθαρεύουσα- και χαρακτηρίζονται από «ψυχρότητα» (Χριστίδης, 2005: 164).

Καταλήγουμε, λοιπόν, πως κανένας λόγος δεν υπάρχει για να φοβόμαστε τον δανεισμό και να πιέζουμε τους χρήστες μιας γλώσσας στη χρήση αποκλειστικά ελληνικών λέξεων· άλλωστε κάτι τέτοιο είναι πρακτικά αδύνατο. Οι γλώσσες έχουν όλους τους αναγκαίους μηχανισμούς για να προσαρμόσουν μια ξένη λέξη και όσο υπάρχουν Έλληνες ομιλητές, κανένας κίνδυνος αφανισμού της ελληνικής δεν υφίσταται.

1.3.2 Τα λάθη και οι ορθογραφικές μεταρρυθμίσεις

Μία άλλη πλάνη, στην οποία πέφτουν συχνά οι κινδυνολόγοι της ελληνικής γλώσσας, είναι η άποψη πως τα λάθη σε οποιοδήποτε γλωσσικό επίπεδο (ορθογραφικά, συντακτικά, γραμματικά κ.ο.κ.) τα οποία παρατηρούνται στη μουσική, στο δημόσιο λόγο, αλλά ακόμα και στην καθημερινή ζωή, οδηγούν στον εκφυλισμό της γλώσσας. Γι' αυτό, οφείλουμε από σεβασμό στη γλώσσα, να δώσουμε αγώνα για να τα μειώσουμε, «θωρακίζοντας» έτσι την ελληνική. Τέτοιες απόψεις, βλέπουμε συχνά δημοσιευμένες στον Τύπο, στο διαδίκτυο, αλλά υιοθετούνται και από πολλούς εκπαιδευτικούς, οι οποίοι τις αναπαράγουν εντός της σχολικής τάξης.

Αρχικά, είναι αδύνατο ο οποιοδήποτε χρήστης μίας γλώσσας να μη πέφτει ορισμένες φορές σε λάθη. Τα λάθη δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται συλλήβδην αρνητικά, καθώς ορισμένα από αυτά, αν γενικευτούν μέσα από το στόμα του λαού, μπορούν με την πάροδο του χρόνου να καθιερωθούν και να γίνουν επίσημοι γλωσσικοί τύποι (Κριαράς, 1992: 353). Ωστόσο, συχνά παρατηρείται η τάση, να εκλαμβάνονται τύποι που προκύπτουν από υφολογικές διαφοροποιήσεις, ως εξόφθαλμα λάθη που καταδεικνύουν το χαμηλό γνωστικό επίπεδο των χρηστών της γλώσσας (Θεοφανοπούλου- Κοντού, 2001: 54). Η γενικευτική αυτή θεώρηση στην αξιολόγηση των λαθών, φαίνεται να λειτουργεί ενοχοποιητικά ως προς τους χρήστες και να μη λαμβάνει υπόψιν τη συγχρονική διάσταση του γλωσσικού συστήματος

(Θεοφανοπούλου- Κοντού, 2001: 59-60). Το ζήτημα καθίσταται ακόμη πιο περίπλοκο, αν αναλογιστούμε τη δυσκολία αποσαφήνισης της έννοιας του λάθους ως οντότητας και ως γλωσσικής διαδικασίας (Καμπάκη-Βουγιουκλή, 2020: 98). Ο διαχωρισμός μεταξύ σωστού και λάθους είναι μια διαδικασία που ενέχει εγγενώς την έννοια της ασάφειας, γι' αυτό είναι χρήσιμο το λάθος και εν γένει η γλώσσα να εκλαμβάνεται ως ζήτημα κοινωνικών συμβάσεων που δεν αποτελούν καθορισμένα θέσφατα αλλά υπόκεινται σε μία αέναη διαδικασία επαναδιαπραγμάτευσης και αλλαγής (Καμπάκη-Βουγιουκλή, 2020: 98-99).

Ως εκ τούτου, τα λάθη είναι χρήσιμο να αντιμετωπίζονται, όχι ως μεμονωμένες αποκλίσεις, αλλά σε συνάρτηση με το σύστημα που ευνοεί την εμφάνισή τους. Τις περισσότερες φορές, δεν αποτελούν δείγματα απαιδευσίας αλλά αποτέλεσμα ύπαρξης παράλληλων τύπων, που προκαλούν ασάφειες και δηλώνουν την αδιαφάνεια του συστήματος (Θεοφανοπούλου-Κοντού, 2001: 56). Οι αδιαφανείς αυτές διαστάσεις του γλωσσικού συστήματος, θέτουν τις βάσεις για την επανερμηνεία και στη συνέχεια τις πιθανές μεταβολές σε μεταγενέστερη φάση. Οι αποκλίσεις αυτές, ειδικά όταν επαναλαμβάνονται συχνά στη γλώσσα, είναι δηλωτικά της γενικότερης σύγχυσης που επικρατεί γύρω από ένα γλωσσικό φαινόμενο (π.χ. αύξηση στην Προστακτική) και γι' αυτό καταλήγουν πολλές φορές να ακούγονται πιο σωστά από το τυπικά σωστό τύπο (Θεοφανοπούλου- Κοντού, 2001: 57).

Καταλήγουμε, λοιπόν, πως ο αδικαιολόγητος φόβος πως η γλώσσα μας θα εκχυδαϊστεί εξαιτίας των γλωσσικών παρεκκλίσεων, όχι μόνο είναι αβάσιμος, αλλά και προβληματικός. Για την επιστήμη της γλωσσολογίας, αποτελεί θέσφατο πως οι γλώσσες προχωρούν ενσωματώνοντας τα λάθη τους. Υπάρχει μάλιστα και μία επιστημονική τάση που αρνείται εξ αρχής την έννοια του λάθους και διαφωνεί με την ιδέα της ρυθμιστικής/ κανονιστικής γραμματικής, υποστηρίζοντας πως η γραμματική οφείλει να περικλείει όλους τους τύπους που βρίσκονται σε χρήση, ακόμα όταν εκλαμβάνονται ως εσφαλμένοι (Χάρης, 2003: 70).

1.3.3 Η γλώσσα των νέων

Ένας από τους γνωστότερους γλωσσικούς μύθους, που συνηθίζουν να αναπαράγουν οι υπερασπιστές της «καθαρότητας» της ελληνικής, είναι ότι η γλώσσα αλλοιώνεται και καταστρέφεται εξαιτίας της ανεπάρκειας των νέων να χρησιμοποιήσουν σωστά την ελληνική, είτε λόγω της ελλιπούς παιδείας και της άκριτης υιοθέτησης ξένων λέξεων, είτε λόγω των

αργκοτικών εκφράσεων που επιλέγουν. Με την έννοια αργκό ή γλώσσα των νέων, αναφερόμαστε στο πλούσιο, χυμώδες, παραστατικό όργανο επικοινωνίας που χρησιμοποιεί η νέα γενιά, το οποίο χαρακτηρίζεται από μεγάλη προσαρμοστικότητα, καθώς οι χρήστες της είναι άτομα με μεγάλη κοινωνιολογική κινητικότητα, που ακολουθούν τη λεκτική μόδα, αποπνεόμενοι από ένα πνεύμα παιγνιώδους συνενοχής (Francois-Geiger, 1991: 218). Η γλώσσα των νέων αποτελεί έναν προσωρινό συναισθηματικό κώδικα επικοινωνίας, όπου οι ομιλητές μέσω μεταφράσεων, δανεισμών, νεολογισμών και γλωσσικών λαθών, εκφράζουν την ταυτοτική τους κοινωνική ομάδα, συνεισφέροντας στην ανανέωση του γλωσσικού πλαισίου (Βελούδης, 2001: 80). Η γλώσσα των νέων, επικεντρώνεται κατά βάση στη δημιουργία ενός εναλλακτικού λεξιλογίου για τα σημασιολογικά πεδία που αφορούν την καθημερινή επικοινωνία και εμπίπτουν στα ενδιαφέροντα των νέων, όπως οι ανθρώπινες σχέσεις, η έκφραση των συναισθημάτων, αξιολογικοί όροι καθώς και λέξεις σχετικές με τη συμφωνία ή τη διαφωνία (Ανδρουτσόπουλος, 2001). Οι όροι αυτοί αποπνέονται σχεδόν πάντα από μία τάση ακρότητας (εγκωμιαστικοί ή ακραία περιφρονητικοί) και σπάνια εκφράζουν τη μετριότητα (Ανδρουτσόπουλος, 2001).

Πράγματι, οι κατηγορίες που δέχονται οι νέοι σχετικά με τις γλωσσικές τους επιλογές είναι αμέτρητες. Περιορισμένο λεξιλόγιο, παραβίαση γραμματικών και συντακτικών κανόνων, ανατροπή των συλλαβών, αλόγιστος δανεισμός λέξεων, περιφρόνηση κοινωνικά κατοχυρωμένων επικοινωνιακών πλαισίων κ.α. (βλ. Παράρτημα_XII) Χαρακτηριστικό της νεανικής γλώσσας, αποτελεί η παραβίαση και η περιφρόνηση των γλωσσικών και κοινωνικών περιορισμών της κυρίαρχης γλώσσας των ενηλίκων, γεγονός που πυροδοτεί ακόμη πιο έντονες αντιδράσεις εναντίον της (Ανδρουτσόπουλος, 2001). Οι ενήλικες συχνά ισχυρίζονται πως η γλωσσική ακηδία των νέων, θα οδηγήσει στην «κηδεία» της γλώσσας, άρα και του έθνους μας (Βελούδης, 2001: 7). Ωστόσο, αυτό που δεν αντιλαμβάνονται οι υποστηρικτές της συγκεκριμένης άποψης είναι πως αφενός κανένας φυσικός ομιλητής μιας γλώσσας δεν κάνει ποτέ λάθη που ευθύνονται σε άγνοια της γλώσσας και αφετέρου οι γλωσσικές πρωτοβουλίες των νέων αποτελούν ένα διαχρονικό φαινόμενο, το οποίο όχι απλά δεν απειλεί την ελληνική, αλλά αντίθετα την εμπλουτίζει και την ανανεώνει.

Όπως εύστοχα παρατηρεί ο Χάρης, στην απαξιωτική - αμυντική στάση απέναντι στη γλώσσα των νέων, εντοπίζεται η εξής αντίφαση. Κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας, συνηθίζουμε να θαυμάζουμε και να επιβραβεύουμε τα παιδιά για τη λεξιπλαστική τους ικανότητα, στα μετέπειτα χρόνια όμως, η ικανότητα τους αυτή, όχι απλά δεν αναγνωρίζεται, αλλά αποκτά αρνητικό πρόσημο (Χάρης, 2003: 241). Η μετατόπιση αυτή, εξηγείται αν αναλογιστούμε πως

η γλώσσα των νέων μπορεί να δημιουργήσει συναισθήματα μειονεξίας σε μία συντηρητική μερίδα του πληθυσμού, η οποία νιώθει να απειλείται και να περιθωριοποιείται από τις γλωσσικές εξελίξεις, τις οποίες αδυνατεί να ακολουθήσει.

1.3.4 Λεξιπενία και η ελλιπής γνώση της αρχαίας ελληνικής

Ο τελευταίος μύθος με τον οποίο θα ασχοληθούμε είναι ο μύθος της λεξιπενίας και πώς αυτή συνδέεται με τη ελλιπή διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής. Τον μύθο αυτόν έχουν διατυπώσει ανά καιρούς διάφορα μέλη της επιστημονικής κοινότητας, όπως ο Μπαμπινιώτης, ο Μαρκαντωνάτος, η Ξανθάκη-Καραμάνου κ.α. Σύμφωνα με τον Μαρκαντωνάτο (2022), η νεοελληνική γλώσσα είναι αδύνατο να κατακτηθεί πλήρως, χωρίς την παράλληλη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής. Αντίστοιχα, κατά την Ξανθάκη-Καραμάνου (2021), η επαρκής γνώση της αρχαίας και η εις βάθος κατανόησης της δομής του αρχαίου ελληνικού λόγου, εξασφαλίζει την ορθότητα, την ακριβολογία στην έκφραση, την εκφραστική ευελιξία και την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης.

Εντούτοις, η σύγχρονη γλωσσολογική επιστήμη έχει σαφώς αντίθετη θέση αναφορικά με την εξάρτηση που υποτίθεται πως έχει η νέα ελληνική από την αρχαία. Η διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής, προτίθεται ως λύση για την επέκταση και τον εμπλουτισμό του λεξιλογίου της νέας, όμως το να καταστήσει κανείς λειτουργική τη φρασεολογία της, σε μία πλήρως διαφορετική γλώσσα, πρόκειται για κάτι ανέφικτο (Παναγιωτίδης, 2017: 209). Παράλληλα, το αίτημα για μεγαλύτερη προσήλωση στη διδακτική προσέγγιση των αρχαίων, προβάλλεται ως αναγκαιότητα για τη προστασία της νεότερης γλώσσας, μέσω της οποίας θα αποδειχθεί η μακροαίωνα συνέχεια της ελληνικής και θα προφυλαχτεί από την επικείμενη «άλωση» της από την αγγλική (Φραγκουδάκη, 2001: 116). Ωστόσο, σύμφωνα με τις σύγχρονες γλωσσολογικές αρχές, κάθε γλωσσικό σύστημα είναι απόλυτα αυτόνομο και δεν έχει ανάγκη καμίας υποστήριξης από παλαιότερες γλωσσικές μορφές, με την ίδια λογική που ένας χρήστης της ισπανικής ή οποιασδήποτε άλλης λατινογενούς γλώσσας, δεν έχει καμία ανάγκη ούτε την εις βάθος, αλλά ούτε την ακροθιγή γνώση των λατινικών, για να θεωρηθεί ότι γνωρίζει ουσιαστικά τη γλώσσα του (Χάρης, 2008: 107). Άλλωστε, τα αρχαία ελληνικά αποτελούν ένα ξεχωριστό και αρκετά ξένο στον μαθητή γλωσσικό σύστημα, του οποίου η διδασκαλία συχνά οδηγεί σε μεγαλύτερη σύγχυση παρά στην ανάπτυξη των γλωσσικών ικανοτήτων στα νέα ελληνικά (Χάρης, 2008: 108). Γι' αυτό και έχουν υποστηριχθεί κατά καιρούς απόψεις σύμφωνα με τις

οποίες θα πρέπει τα αρχαία ελληνικά να διδάσκονται αποκλειστικά ως ξένη γλώσσα ή να γίνουν μάθημα επιλογής.

2. Εθνικό αφήγημα

Η γλώσσα αποτελεί ένα κοινωνικό αγαθό, το οποίο συχνά εκλαμβάνεται ως εθνικό αγαθό, και αναμφισβήτητα αποτελεί ένα αναγνωριστικό συστατικό της ιδιοσυστασίας και της ταυτότητας ενός λαού. Η γλώσσα λοιπόν, λειτουργεί ως ένας καθρέφτης της κοινωνίας που τη χρησιμοποιεί και συνδέεται άμεσα με τις ανάγκες που η εκάστοτε εποχή προσπαθεί να εξυπηρετήσει (Δημάγγελος, 1975: 29). Ως εκ τούτου, η διαμόρφωση της γλώσσας εξαρτάται από τη διαμόρφωση της κοινωνίας, και οι αντιλήψεις που συχνά παρατηρούνται γύρω από τη γλώσσα, μάς παρέχουν μία πιο αντιπροσωπευτική εικόνα γύρω από τους ομιλητές και τη νοοτροπία τους, παρά για την ίδια τη γλώσσα, στην οποία αναφέρονται.

Αποτελεί επίσης κοινό τόπο πως η κάθε γλώσσα έχει ενσωματωμένη μια ολόκληρη μυθολογία. Παρομοίως και στην περίπτωση της νέας ελληνικής έχει αναπτυχθεί μια σειρά μυθευμάτων, τα οποία αναλύθηκαν εκτενέστερα στην προηγούμενη ενότητα και αφορούν ως επί το πλείστον ιστορίες που σκοπό έχουν να τονώσουν το εθνικό συναίσθημα, υπογραμμίζοντας την σημασία της ελληνικής, και την αξιακή προτεραιότητά της έναντι των άλλων γλωσσών. Από τη στιγμή, λοιπόν, που δεχόμαστε πως η γλώσσα αντικατοπτρίζει την κοινωνία που τη χρησιμοποιεί, οι μύθοι αυτοί έχουν μάλλον ως απώτερο σκοπό να κολακεύσουν εμάς ως χρήστες της, και αποτελούν ένα ναρκισσιστικό περίβλημα με το οποίο συγκαλύπτουμε τη δική μας (ως έθνος) ανάγκη για αναγνώριση, προβολή και φιλαυτία. Στη συγκεκριμένη ενότητα, θα επιχειρήσουμε να αναλύσουμε το εθνικό αφήγημα το οποίο υποκρύπτεται πίσω από τους συγκεκριμένους μύθους και να οδηγηθούμε σε κάποια γενικά συμπεράσματα, αναφορικά με τις συνυποδηλωτικές ερμηνείες που προκύπτουν από αυτούς, σχετικά με τη νεοελληνική νοοτροπία και ψυχосύνθεση.

Η γκάμα των μύθων, όπως είδαμε προηγουμένως, είναι αρκετά ευρεία, από αρχετυπικούς γλωσσικούς μύθους που συνεχώς ανακατασκευάζονται, όπως το μυθολόγιο του Hellenic Quest και αυτόν της πρωτογένειας της ελληνικής, μέχρι τελείως ανεδαιφικούς μύθους σχετικά με τις μαγικές ιδιότητες του ελληνικού αλφαβήτου και τις κινδυνολογίες περί αφανισμού και καταστροφής της γλώσσας. Οι ιστορίες αυτές, φαίνεται να παρουσιάζουν ένα ουσιαστικό

κοινό χαρακτηριστικό. Πρόκειται για πλάνες που αντλούν την ισχύ τους, όχι από τη λογική επιχειρηματολογία τους και τη συνάφειά τους με το εκάστοτε ζήτημα, αλλά από τον ιδεολογικό τους καθορισμό (Χριστίδης, 2008: 44). Άλλοτε, αυτό επιτυγχάνεται διαστρεβλώνοντας ή αγνοώντας κατεκτημένες και καθολικά παραδεκτές απόψεις -προκειμένου να προσδώσουν μυθικό χαρακτήρα σε ιδιότητες της ελληνικής-, κι άλλοτε επινοώντας από την αρχή εξωπραγματικές ιστορίες, με σκοπό την κατασκευή ενός ιδεολογικού οικοδομήματος, που συνειδητά υπονομεύει την επιστήμη της γλωσσολογίας (Χριστίδης, 2008: 79).

Πιο συγκεκριμένα, η πλάνη που βλέπουμε να αναπαράγεται περισσότερο συνίσταται στην αθέμιτη κινδυνολογία γύρω από τη γλωσσική παρακμή, σύμφωνα με την οποία η γλώσσα θα οδηγηθεί βαθμηδόν στον αφανισμό της. Η πλάνη αυτή, οφείλεται αφενός στον ηθικό πανικό που δημιουργούν οι λόγιοι της κάθε εποχής, οι οποίοι νιώθουν να απειλούνται από φαινόμενα όπως η γλωσσική αλλαγή, η απλοποίηση της γλώσσας, η κοινωνιόλεκτος των νέων κ.α., με επιχείρημα ότι πλήττεται η γλωσσική ορθοδοξία και το γλωσσικό κατεστημένο. Αλλά ο γλωσσικός αυτός συντηρητισμός φαίνεται να αγγίζει και μία μεγάλη μερίδα απλού κόσμου, ο οποίος παρ' όλη την άγνοιά του για γλωσσολογικά ζητήματα, φαίνεται να εξεγείρεται όταν βλέπει μία αλλαγή σε οποιοδήποτε επίπεδο της γλώσσας (π.χ. ορθογραφικό, λεκτικό κ.λπ.), η οποία αναιρεί τη μέχρι τώρα γνωστή του γλωσσική πραγματικότητα. Ο κόσμος μας είναι αυτό που μπορούμε να ορίσουμε με λέξεις, και όταν οι λέξεις αυτές ανατρέπονται, συχνά το βιώνουμε σαν μια ανατροπή του μέχρι τώρα γνωστού κόσμου μας. Γι' αυτό και η γλώσσα, αποτελεί ένα θέμα που όλοι μπορούμε να εκφράσουμε άποψη επ' αυτού, καθώς αισθανόμαστε πως είναι κάτι δικό μας, ένα κομμάτι του εαυτού μας, που μεγαλώνουμε και γερνάμε μαζί του (Τζακώστα, 2015).

Τα πυρά για τη γλωσσική πτώχευση, όπως είναι λογικό, επικεντρώνονται στους νέους, οι οποίοι εκπροσωπούν την άρνηση προσαρμογής και την αμφισβήτηση των παραδοσιακών αρχών (Φραγκουδάκη, 2001: 109). Οι δύο θεμέλιοι λίθοι που προβάλλονται από τους «σωτήρες» της γλώσσας ως τεκμήρια προκειμένου να αποδείξουν τη γλωσσική παρακμή, είναι αφενός η αθρόα εισβολή δάνειων λέξεων από την αγγλική γλώσσα και αφετέρου η πενία που χαρακτηρίζει τη νέα γενιά. Σύμφωνα με την επικρατούσα άποψη, οι νέοι δεν γνωρίζουν την ελληνική εις βάθος, δεν την αξιοποιούν όπως θα έπρεπε, υπάρχει έλλειψη ποιότητας και σταδιακά η γλώσσα φτωχαίνει, εξαιτίας του ότι έχουμε χάσει την επαφή με τις ρίζες μας: τα αρχαία ελληνικά (Μπαμπινιώτης, 1999: 17). Ένας από τους πιο διάσημους εκπροσώπους της γλωσσικής ορθοδοξίας, είναι και ο Μπαμπινιώτης, του οποίου τα συγγράμματα και τις θέσεις, πολλοί αντιμετωπίζουν ως Ευαγγέλιο, ο οποίος έχει δεχτεί επανειλημμένως αρνητικές

αξιολογήσεις από την επιστημονική γλωσσολογική κοινότητα, καθώς εκφράζει άκρως συντηρητικές απόψεις, ιδιαίτερα επί του θέματος της γλωσσικής αλλαγής, και πολλές φορές αναφέρεται στη γλώσσα με συναισθηματικούς όρους. Μεταξύ άλλων, έχει κατηγορήσει τους νέους χρήστες της ελληνικής για έλλειψη ευαισθησίας, γνώσης, αγάπης και ενδιαφέροντος (Μπαμπινιώτης, 1999: 18), ενώ για το ζήτημα του δανεισμού, έχει αναφέρει πως οι ξένες λέξεις, μπορούν να βλάψουν τη γλώσσα όταν χρησιμοποιούνται αλόγιστα και προέρχονται από την ανάγκη μας για μιμητισμό και ξενομανία (Μπαμπινιώτης, 1999: 21).

Όλες αυτές οι φορτισμένες διατυπώσεις, αναφέρονται σύμφωνα με τον Χριστίδη, σε «ιδεολογικά φαντάσματα, που γεννιούνται από μια ιδεολογική μήτρα και οφείλονται σε γλωσσοπολιτικό φανατισμό και δογματική στενοκεφαλιά» (Χριστίδης, 2008: 52). Στα επόμενα κεφάλαια, θα επιχειρήσω να προσδιορίσω ποια είναι αυτή η ιδεολογική μήτρα, απ' την οποία παράγονται αυτού του είδους οι κινδυνολογίες, καθώς επίσης και από πού προκύπτει η ανάγκη μας για την εκζήτηση, την ανακατασκευή και την πίστη σε εθνικά τονωτικούς μύθους. Για να το επιτύχω αυτό, θα ξεκινήσω με τη συσχέτιση της γλώσσας με την έννοια της εθνικής ταυτότητας.

2.1. Γλώσσα και εθνική ταυτότητα

Για να εξετάσουμε την έννοια της εθνικής ταυτότητας, οφείλουμε να ξεκινήσουμε τη συλλογιστική μας από την έννοια του έθνους. Αναγνωρίζοντας πως ένας διαχρονικός και καθολικά αποδεκτός ορισμός του έθνους δεν υφίσταται, μπορούμε με βεβαιότητα να ισχυριστούμε πως η δόμηση του έθνους ως φαντασιακή οντότητα, συμβαδίζει πάντα με τη διαδικασία του νεωτερισμού. Κατά τον 18^ο αιώνα, συντελείται μία τομή στον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε την έννοια του έθνους. Λόγω της κατάπτωσης της θρησκευτικού ιδεώδους, αρχίζει να αναδεικνύεται η ανάγκη για έναν εκκοσμηκευμένο μετασχηματισμό του τυχαίου σε πεπρωμένου και η ιδέα του έθνους φαίνεται να ανταποκρίνεται ακριβώς σε αυτήν την ανάγκη (Anderson, 1997: 33). Η έννοια των εθνικών κρατών αποτελεί μια νέα ιστορικά κατασκευή η οποία βασίστηκε στο ιδεολόγημα ότι τα έθνη αποκτούν πολιτική υπόσταση ξεπροβάλλοντας από ένα πανάρχαιο παρελθόν και κινούμενα προς ένα απερίοριστο μέλλον (Anderson, 1997: 33). Το έθνος αποτέλεσε από νωρίς ένα αντικείμενο συνειδητής επιθυμίας, η σύλληψη του οποίου βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό στη γλώσσα, παρά στο αίμα, με την έννοια της κοινής καταγωγής (Anderson, 1997: 218).

Όσον αφορά την έννοια της εθνοτικής ή εθνικής ταυτότητας, παρότι δεν υφίσταται ούτε εδώ ένας ομόφωνος ορισμός από την πλευρά της επιστημονικής κοινότητας, γνωρίζουμε με βεβαιότητα ότι περιλαμβάνει ένα υποκειμενικό ψυχολογικό μέρος, αυτό του αυτοπροσδιορισμού, καθώς και ένα αντικειμενικό μέρος, αυτό του ετεροπροσδιορισμού (Κωστούλα-Μακράκη, 2001: 107). Συνεπώς, η εθνική ταυτότητα, βρίσκεται πάντα σε συσχέτιση με την ατομική και την πολιτισμική ταυτότητα. Σύμφωνα με τον Ofstad « χαρακτηρίζεται από την υποκειμενική συμβολική ή εμβληματική χρήση ενός πολιτισμικού συστήματος ή από μία υποκειμενικά αντιλαμβανόμενη ξεχωριστή καταγωγή και συνέχεια, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η διαφοροποίησή της από τις υπόλοιπες » (Κωστούλα-Μακράκη, 2001: 93). Παράλληλα, περιορίζεται στα κοινά στοιχεία προσδιορισμού της (γλώσσα, θρησκεία, παράδοση) και από κοινές συλλογικές εμπειρίες αλλά και μύθους (Κωστούλα-Μακράκη, 2001: 94-95). Η διαδικασία εθνοτικού αυτοπροσδιορισμού συνιστά μια διαδικασία μονίμως εν εξελίξει, η οποία τροποποιείται ανάλογα με τις κοινωνικές, οικονομικές, πολιτισμικές κ.λπ. συνθήκες. Η εθνική ταυτότητα δομείται μέσα από τη σύγκριση με τις υπόλοιπες ομάδες και παρέχει στο άτομο μια αίσθηση θετικής κοινωνικής ταυτότητας και θετικού αυτοπροσδιορισμού (Κωστούλα-Μακράκη, 2001: 96). Στην προσπάθεια αυτή για θετικό αυτοπροσδιορισμό, φαίνεται πως οι μύθοι επιτελούν μια απαραίτητη λειτουργία, καθώς μέσω της δημιουργίας αυτών, ο εκάστοτε πολιτισμός πείθεται για την ιδιαιτερότητα του, τη πρωτοτυπία του και έως ένα βαθμό για την υπεροχή του έναντι των υπολοίπων (Levi-Stauss, 1986: 54).

Πράγματι, η γλώσσα αποτελεί διαχρονικά το κατεξοχήν στοιχείο που διαφοροποιεί τον έναν λαό από τον άλλον, καθώς οι γλωσσικοί φραγμοί είναι αυτοί που διαχωρίζουν τις οντότητες που θα μπορούσαν να θεωρηθούν πιθανές εθνότητες (Hobsbawm, 1994: 77). Ήδη από τον Ηρόδοτο, είχε υποστηριχθεί η άποψη πως οι Έλληνες παρά τον γεωγραφικό και πολιτικό τους κατακερματισμό, αποτελούν έναν λαό, καθώς είχαν κοινή καταγωγή, γλώσσα, θεούς, εορτές, ήθη και έθιμα, ενώ παράλληλα, οι Έλληνες διέκριναν τους εαυτούς τους από την υπόλοιπη ανθρωπότητα με τη ρήση «πας μη Έλλην, βάρβαρος» (Hobsbawm, 1994: 76-77). Συμπεραίνουμε λοιπόν, πως το επικοινωνιακό χάσμα αποτελεί τον πιο εμφανή καθορισμό των ορίων που χωρίζονται οι ομάδες, ενώ αντίθετα η πολιτισμική ταύτιση με μία γλώσσα/διάλεκτο συνεπάγεται τη συνείδηση υπαγωγής σε μία ομάδα και συνδέεται με τη διαδικασία διομαδικής διαφοροποίησης (Tajfel, 1978). Αποτελεί έτσι, ένα σημαντικό συστατικό της ταυτότητας και έναν εμφανή δείκτη διακριτότητας των ορίων της εσω-ομάδας (έθνους) και της εξω-ομάδας (άλλων εθνών) (Κωστούλα-Μακράκη, 2001: 100). Η άποψη πως η γλώσσα και η εθνοτική

ταυτότητα είναι αλληλένδετες διατυπώθηκε ήδη από το 1921, από τον Sapir, ο οποίος ισχυρίζεται πως η γλώσσα αποτελεί ένα καθοριστικό χαρακτηριστικό του πολιτισμικού συστήματος (Sapir, 1921: 130). Με τις γλωσσικές μας επιλογές, είτε αυτό συμβαίνει σε επίπεδο επίσημης γλώσσας, διαλέκτου ή ακόμα και κοινωνιολέκτου, επιλέγουμε τις κοινωνικές ομάδες ή τις αξίες με τις οποίες θέλουμε να ταυτιστούμε, και η επιλογή αυτή ποικίλει, ανάλογα τον τόπο, τον χρόνο και τους συνομιλητές, έτσι ώστε να δώσουμε κάθε φορά έμφαση σε μία διαφορετική έκφανση της ταυτότητάς μας.

Για την ελληνική εθνική ταυτότητα, η γλώσσα αποτελεί το βασικότερο σύμβολο και τη κεντρική πολιτισμική αξία. Για τον λόγο αυτό, με την πάροδο των αιώνων, η ελληνική γλώσσα έχει αποκτήσει μυθικές διαστάσεις για τους Έλληνες ομιλητές της, καθώς υπονοείται πως η συνείδηση της ιθαγένειας προϋποθέτει συνείδηση της γλώσσας. Σύμφωνα με την κυρίαρχη άποψη, όπως εκφράζεται από τον Μπαμπινιώτη, η βαθύτερη βίωση του ελληνισμού, περνάει μόνο μέσα από τη γλώσσα με την οποία εκφράστηκε διαχρονικά η ελληνικότητα, και αυτή η βίωση της γλώσσας εξασφαλίζει τη γνήσια αίσθηση ιθαγένειας (Μπαμπινιώτης, 1999: 22). Σύμφωνα με τον ίδιο και τους ομοϊδεάτες του, μόνο μέσα από την κατάκτηση της ελληνικής, μπορεί το έθνος να καταστεί λιγότερο ευάλωτο ως προς τη ξένη πολιτιστική εισβολή και επιρροή (Μπαμπινιώτης, 1999: 22). Βέβαια, από τη δήλωση αυτή αναδύονται πολλά ερωτήματα: αφενός τι θεωρείται ξένη πολιτιστική εισβολή, γιατί ο δανεισμός είναι μία διαδικασία σύμφυτη με τη γλώσσα, οπότε γιατί πρέπει να μας ανησυχεί μία φυσική λειτουργία της γλώσσας που ενυπάρχει σε αυτή, και αφετέρου τι ορίζεται ως κατάκτηση της γλώσσας. Κάθε άτομο, ανεξαρτήτως καταγωγής και μορφωτικού επιπέδου έχει κατακτήσει πλήρως τη μητρική του γλώσσα, οπότε δεν μπορούμε παρά να συμπεράνουμε, ότι στη δήλωση αυτή δεν εννοείται η κοινή ελληνική αλλά η αρχαία, η οποία εσφαλμένα ταυτίζεται με τη νέα ελληνική.

Στο σημείο αυτό, προκύπτει ένα πολύ ενδιαφέρον συμπέρασμα σχετικά με τη γλώσσα ως εθνικό σύμβολο. Η συμβολική αξία της γλώσσας, μπορεί να παραμείνει ακόμα και όταν απουσιάζει η επικοινωνιακή της λειτουργία (Κωστούλα-Μακράκη, 2001: 104). Αυτό συμβαίνει στην περίπτωση της αρχαίας ελληνικής. Η αρχαία ελληνική, αν και αποτελεί μία γλώσσα που βρίσκεται σε αχρηστία, εξακολουθεί να αποτελεί μέρος της εθνικής κληρονομιάς και της εθνοτικής μας ταυτότητας, σε σημείο ορισμένες φορές που ξεπερνά σε συμβολική αξία την σύγχρονη γλώσσα. Αυτό το συμβολικό κύρος συμβάλει στη δημιουργία μιας φανταστικής, μυθοποιημένης εθνικής ταυτότητας, η οποία δεν εκπορεύεται από τα σύγχρονα ενοποιητικά στοιχεία. Η μυθοποίηση αυτή του παρελθόντος, ασχέτως του πόσο μακρινού είναι για τους σύγχρονους Έλληνες, αρκεί για να στηρίξει το σύγχρονο εθνικό αφήγημα, πάνω στο οποίο

δομείται το εθνικό συναίσθημα. Μάλιστα, ο αυτοπροσδιορισμός αυτός ως απόγονοι των αρχαίων Ελλήνων και ως κληρονόμοι της αρχαίας ελληνικής και του αρχαίου πολιτισμού, αποτελεί ένα ταυτοτικό στοιχείο πιο συμπαγές ακόμα και από την θρησκεία ή τα ήθη και τα έθιμα. Πρόκειται, θα λέγαμε για τον ακρογωνιαίο λίθο, πάνω στον οποίο δομείται η σύγχρονη εθνική ταυτότητα των Ελλήνων (Κωστούλα-Μακράκη, 2001: 94-95).

2.2. Η μυθοποίηση της αρχαίας ελληνικής

Η γέννηση μιας γλώσσας είναι συνήθως αδύνατο να τοποθετηθεί χρονικά. Κάθε μία αναδύεται ανεπαίσθητα από ένα παρελθόν, του οποίου ο ορίζοντας δύσκολα μπορεί να διακριθεί (Anderson, 1997: 216). Ως εκ τούτου, είναι λογικό το επιχείρημα της αρχαιότητας μιας γλώσσας να αποτελεί ένα στέρεο ιδεολογικό κατασκεύασμα, το οποίο δύσκολα μπορεί να κλονιστεί. Όταν μάλιστα η γλώσσα αυτή είναι η ελληνική, της οποίας οι απαρχές τοποθετούνται στη 3η χιλιετία π.Χ., το επιχείρημα των ριζών αποκτά μία τεράστια διάσταση. Πόσο μάλλον, όταν η γλώσσα αυτή, σε μία συγκεκριμένη χρονική της φάση έχει ταυτιστεί με την αρχαία ελληνική γραμματεία, είναι λογικό να προκύπτει το ιδεολόγημα πως τέτοια κείμενα υψηλής στάθμης, δε γίνεται παρά να έχουν προκύψει από μία γλώσσα υψηλής στάθμης (Μαρωνίτης, 2001: 18-19). Η ακλόνητη αυτή πεποίθηση περί της αξιακής προτεραιότητας της ελληνικής, η οποία ως γλωσσική γεννήτρια είναι προορισμένη για να παράγει επ' άπειρον έργα ανυπέβλητης αξίας, αποτελεί μία μυθοποιητική στρέβλωση που ανάγεται ήδη από την ελληνιστική εποχή και συνδέθηκε με τα κινήματα του πρώιμου και του ύστερου αττικισμού (Μαρωνίτης, 2001: 18-19). Η στρέβλωση αυτή λειτουργεί ως μήτρα μίας σειράς συγγενικών ιδεολογημάτων που συνεχίζουν να υφέρπουν μέχρι σήμερα, οδηγώντας τους σύγχρονους Έλληνες σε μία δογματική υπεράσπιση της αρχαίας, στην οποία έχουν προσδώσει ένα μυθικό χαρακτήρα. Άλλωστε, δεν υπάρχει τίποτα που να μας συνδέει περισσότερο με το εξιδανικευμένο παρελθόν της κλασικής αρχαιότητας από τη γλώσσα, η οποία αποκτά διαχρονικά τελετουργική σημασία, καθώς από αυτή πηγάζει ένα είδος «προγονικής ελληνικότητας» (Anderson, 1997: 216).

Σύμφωνα με το Δημάγγελο, το εθνικό παρελθόν και η αρχαία δόξα είναι μία από τις αποδοτικότερες εφευρέσεις, καθώς το γλωσσικό κατεστημένο θαμπώνεται από το ένδοξο παρελθόν και η προσοχή του λαού αποσπάται από τα προβλήματα του παρόντος (Δημάγγελος, 1975: 138). Η μυθοποίηση της αρχαίας ελληνικής και η μύχια επιθυμία ανάστασής της, έχει οδηγήσει στη προβολή των αρχαιότερων γλωσσικών φάσεων με διάφορες μορφές. Μία από

τις πιο εμφανείς μορφές αρχαιολαγνείας στην ελληνική πραγματικότητα, αποτέλεσε το γλωσσικό ζήτημα, δηλαδή ο εθνικός διχασμός σχετικά με τη χρήση της λόγιας ή καθαρεύουσας και της δημοτικής. Η διαμάχη σχετικά με το ποια γλώσσα θα επικρατήσει ως εθνική γλώσσα (η καθαρεύουσα που ήταν η επίσημη γλώσσα γραφής ή η δημοτική που ήταν η ομιλούμενη γλώσσα), διήρκησε για πάνω από δύο αιώνες και αναδύθηκε δυναμικά κατά την ίδρυση του ελληνικού κράτους. Το ζήτημα αυτό πήρε τεράστιες διαστάσεις καθώς η επιλογή αυτή θα καθόριζε και την ταυτότητα του νεοσύστατου κράτους, ύστερα από την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού. Το ιδεολογικό αφήγημα πίσω από την καθαρεύουσα συγκροτούταν στον εθνικό μύθο της ανάστασης της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και κατ' επέκταση δόξας. Ωστόσο, η ταύτιση μεταξύ ανάστασης της αρχαίας ελληνικής και της εθνικής ιδεολογίας, φάνηκε ιδιαίτερα χρήσιμο όπλο κατά τη διαδικασία διαμόρφωσης του ελληνικού κράτους. Οι αρχαίοι πρόγονοι αποτέλεσαν ισχυρό σημείο αναφοράς που λειτούργησε καθοριστικά στη διαδικασία διαμόρφωσης της συνοχής της ελληνικής εθνικής ταυτότητας, η οποία μετατράπηκε στη συνέχεια σε επαναστατική πράξη εναντίον της οθωμανικής αυτοκρατορίας (Φραγκουδάκη, 2001: 122). Ταυτόχρονα, αποτέλεσε ένα ισχυρό όπλο εξωτερικής πολιτικής για τους επαναστατημένους Έλληνες, οι οποίοι βασισμένοι στη φήμη των προγόνων τους, νομιμοποιήθηκαν κάθε δικαίωματος τους για ανεξαρτησία, πολλαπλασίασαν τους συμμάχους τους και εν τέλει οδηγήθηκαν στην ίδρυση του ελληνικού κράτους (Φραγκουδάκη, 2001: 122). Η καθαρεύουσα, προτάθηκε από το φιλόλογο Αδαμάντιο Κοραή, ως μία μέση οδός, ανάμεσα στην αρχαϊζουσα και τη δημοτική γλώσσα. Επρόκειτο για μία «τεχνητή» γλώσσα με έντονα στοιχεία της αρχαίας ελληνικής, που σκοπό είχε να «καθαρίσει» τη λαϊκή γλώσσα από τα ξένα στοιχεία που πλημμύρησαν την ελληνική λόγω της συνύπαρξης με τους Τούρκους και τους Βενετούς και να επιστρέψει η αίγλη και η καθαρότητα της αρχαίας. Σύμφωνα με τον Κοραή, η παρακμή της ελληνικής γλώσσας οφειλόταν στον σκοταδισμό που επικράτησε στον ελληνικό κόσμο εξαιτίας της παρακμής της δημοκρατίας και της σταδιακής κυριαρχίας του «ανατολίτικου δεσποτισμού» (Mackridge, 2009: 107-108). Για τον λόγο αυτόν, θεωρούσε ότι η δημοτική έχει επιβλαβή επίδραση στα πρότυπα σκέψης και την ηθική συμπεριφορά του έθνους. Ωστόσο, πίστευε ότι ήταν δυνατό να βελτιωθεί η ηθική των Ελλήνων μέσω της λήψης αποφασιστικών μέτρων, όπως της εδραίωσης της καθαρεύουσας (Mackridge, 2009: 107-108). Πράγματι, η καθαρεύουσα καθιερώθηκε ως επίσημη γλώσσα του κράτους από το 1834 έως το 1976. Η ύπαρξη δύο μορφών γλωσσικής επικοινωνίας, όπου η καθαρεύουσα ταυτίζεται με την «ελίτ» και τους εθνικόφρονες ενώ η δημοτική με τους αριστερούς και τους προοδευτικούς, οδήγησε στην έκφραση ακραίων αντιεπιστημονικών εκτιμήσεων και ιδεολογικού φανατισμού, όπου η γλώσσα χρησιμοποιήθηκε ως «προπέτασμα» (Adrados, 2003: 51). Απόρροια της

έντονης ιδεολογικής διαμάχης που προέκυψε από το συγκεκριμένο ζήτημα, ήταν τα αιματηρά επεισόδια που έμειναν γνωστά ως «Ευαγγελικά» το 1901 με αφορμή τη μετάφραση των Ευαγγελίων στη δημοτική και τα «Ορεστειακά» το 1903, ύστερα από τη παράσταση «Ορέστεια» του Αισχύλου, από το Εθνικό Θέατρο στη δημοτική. Η πολυετής αυτή διαμάχη, που έληξε τελικά με την καθιέρωση της δημοτικής ως επίσημης γλώσσας το 1976 επί Καραμανλή, ήταν στη πραγματικότητα μια εμφύλια σύγκρουση με βαθιές ιδεολογικές διαστάσεις, πρωτοφανείς σε παγκόσμιο επίπεδο. Η ελληνική διγλωσσία αποτέλεσε ένα κομμάτι της διαδικασίας για την τυποποίηση της εθνικής γλώσσας, χωρίς αυτό να υποβαθμίζει τη μαχητικότητα των δύο αντικρουόμενων στρατοπέδων και τις συνέπειες που είχε αυτή η ιδεολογική διαμάχη για τη πολιτικοποίηση του γλωσσικού ζητήματος στην Ελλάδα (Landsman, 1988: 33). Η διαμάχη αυτή ωστόσο, δεν αποτελεί ένα μεμονωμένο φαινόμενο στην ελληνική ιστορία. Οι συζητήσεις περί οπισθοδρόμησης της γλώσσας τοποθετούνται χρονικά στον πρώτο αιώνα π.Χ., όπου οι Ρωμαίοι και Έλληνες λόγιοι της εποχής, έκριναν την καθομιλουμένη ελληνιστική κοινή ως μία παρηκμασμένη μορφή της αττικής διαλέκτου, η οποία στερούταν της καθαρότητας της αττικής και δεν μπορούσε να αποδώσει τον πνευματικό λόγο, και γι' αυτό έπρεπε να επιστρατευτεί η χρήση της αττικής (Κοπιδάκης, 1999). Από τα τέλη του 1ου αιώνα έως και τον 3ο αιώνα, στα πλαίσια της Δεύτερης Σοφιστικής αναδύθηκε ο Αττικισμός. Η δεύτερη Σοφιστική συνίστατο σε ένα κίνημα Ελλήνων συγγραφέων με βασική επιδίωξη την αναβίωση της αρχαίας ελληνικής ρητορικής. Στα πλαίσια του Αττικισμού, τα χριστιανικά κείμενα, από τα τέλη του 2ου αιώνα και μετά, καθώς και το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής γραμματείας γράφτηκαν στην αττική διάλεκτο, παρά το γεγονός ότι απείχε σημαντικά από την καθημερινή ελληνιστική κοινή (Mackridge, 2009: 66). Στις μέρες μας, μπορεί τέτοιο ζήτημα περί εθνικής γλώσσας να μη τίθεται, όμως αντίστοιχα ιδεολογικά επιχειρήματα με αυτά πίσω από την καθαρεύουσα, συνεχίζουν να υφίστανται. Οποιαδήποτε μορφή της γλώσσας βρίσκεται πιο κοντά στην αρχαία και είναι απαλλαγμένη από ξένες επιρροές κρίνεται ως γλωσσικά ανώτερη, ενώ οποιαδήποτε μορφή βρίσκεται προς την αντίθετη κατεύθυνση μάς απομακρύνει από τις αρχαίες μας ρίζες και ό,τι αυτό συνεπάγεται. Σήμερα, το ερώτημα μπορεί να μην τίθεται ως καθαρεύουσα ή δημοτική, αλλά με άλλους όρους, όμως συνεχίζει να εντοπίζεται πίσω από τη κινδυνολογία σχετικά με το μέλλον της γλώσσας, το φόβο για παρακμή και πενία, τον ηθικό πανικό που δημιουργείται με αφορμή τις ξένες λέξεις κ.λπ. Το μέτρο θεραπείας που προτείνεται είναι πάντα το ίδιο και συνοψίζεται στη βαθιά πεποίθηση πως οι Έλληνες για να γίνουν σωστοί χρήστες της γλώσσας και άξιοι κληρονόμοι της γλωσσικής τους παράδοσης οφείλουν να μάθουν καλά τα αρχαία ελληνικά (Φραγκουδάκη, 2001: 134). Μόνο μέσα από τη διδασκαλία μιας παλιότερης μορφής

της γλώσσας θεωρείται πως ο νέος χρήστης θα αποκτήσει γνώση και θα επιτύχει τη καλαίσθητη χρήση της μητρικής του γλώσσας. Σε αντίθετη περίπτωση, θα οδηγηθούμε σε αυτό που αγωνιωδώς κάποιοι απεύχονται, την αποκοπή από τις ρίζες μας, δηλαδή από τον αρχαιοελληνικό λόγο. Βέβαια, με την έννοια «ρίζες» εννοούνται όλα τα γλωσσικά συστήματα από τα ομηρικά έπη μέχρι σήμερα, γεγονός που καθιστά πρακτικά αδύνατο τη συστηματική διδασκαλία όλων των προηγούμενων φάσεων (Φραγκουδάκη, 2001: 117). Οι υπερασπιστές αυτής της άποψης ωστόσο, εστιάζουν μονάχα στην αρχαία ελληνική, παραβλέποντας άλλες φάσεις όπως την ελληνιστική κοινή ή την μεσαιωνική. Η διδασκαλία της αρχαίας προβάλλεται ως η μόνη λύση για να αντιμετωπίσουμε τον κίνδυνο για βαθμιαία εξάρτηση της ελληνικής από την αγγλική γλώσσα, και φυσικά εκλαμβάνεται ως πολιτισμικό έγκλημα να αγνοείται η μακραίωνη παράδοση της ελληνικής (Φραγκουδάκη, 2001: 116-117). Βέβαια, η θέση αυτή δεν έχει απολύτως κανένα έρεισμα στη γλωσσολογική πραγματικότητα, η οποία διαχωρίζει το «ξέρω τη γλώσσα μου» από το «τι ξέρω για τη γλώσσα μου» (Χριστίδης, 2005: 51).

Η μυθοποιητική αυτή στάση απέναντι στα αρχαία ελληνικά, έχει ως απώτερο σκοπό την «θεραπεία» της ελληνικής μέσω της οπισθοδρόμησης (Χριστίδης, 2005: 56). Σύμφωνα με τους υποστηρικτές των απόψεων περί πενίας και αφελληνισμού της γλώσσας, οι Έλληνες μαθητές, μόνο μέσα από τη τριβή με τα αρχαία κείμενα και τον αρχαίο γλωσσικό πλούτο θα μπορέσουν να αποκτήσουν τη πολυπόθητη επαφή με τις ρίζες της γλώσσας. Με αυτόν τον τρόπο, ο μαθητής θα αισθανθεί τον αρχαίο λόγο, θα τον βιώσει με κατάνυξη, θα συναντηθεί με τους μύστες της γλωσσικής παράδοσης και θα ενισχύσει την ελληνική του συνείδηση, όντας πιο επαρκής και ευαίσθητος χρήστης της ελληνικής (Χριστίδης, 2005: 62). Η φετιχοποίηση της αρχαίας ευθύνεται για την υπέρμετρη αγωνία να αισθανθούν οι μαθητές το αρχαίο κείμενο ως κομμάτι της δικής τους γλώσσας και ιστορίας, και να αναγνωρίσουν την αρχαία ελληνική ως τη μοναδική ζωοδότρια γλώσσα που θα έρθει να σώσει τη νέα ελληνική από τον βούρκο στον οποίο βρίσκεται (Χριστίδης, 2005: 63). Η γνωριμία με τη γλώσσα και ο πολιτισμός δεν προσεγγίζονται ως ιστορικό δημιούργημα αλλά ως ένα μυθοποιημένο παρελθόν, το οποίο έρχεται να υποτιμήσει το γλωσσικό και πολιτισμικό παρόν (Χριστίδης, 2005: 63). Η γνωριμία αυτή με το ένδοξο γλωσσικό παρελθόν, θα βεβαιώσει το νεαρό χρήστη της νέας ελληνικής, ότι τα αρχαία ελληνικά, ως ένα είδος πλατωνικής ανάμνησης, εξακολουθούν να ρέουν μέσα στις φλέβες της γλώσσας του και τις δικές του, ως ένα είδος φυλετικής και γενετικής προίκας (Χριστίδης, 2005: 72). Για τον λόγο αυτό, εμείς, ως μοναδικοί κληρονόμοι αυτής της πλούσιας κληρονομιάς και της ανώτερης αυτής γλώσσας, οφείλουμε να τη διατηρήσουμε καθαρή και να

απομακρύνουμε τους «ρύπους» που προκύπτουν από τις γλωσσικές προσθήκες μέσω των επαφών μας με τις υπόλοιπες γλώσσες.

Οι γλωσσικοί προστάτες κάθε εποχής χαρακτηρίζονται από τέτοιο φανατισμό, που δυσκολεύονται να αντιληφθούν πως οι θέσεις αυτές αδικούν και υποτιμούν όχι μόνο τη σύγχρονη γλώσσα αλλά και την αρχαία. Η αρχαία ελληνική απέκτησε την αξία που της προσδίδουν γιατί εξέφρασε το αρχαίο πνεύμα, πάνω στο οποίο στηρίχθηκε η ανάπτυξη ολόκληρου του δυτικού πολιτισμού. Ο περιορισμός της συμβολής του αρχαίου πνεύματος στον αριθμό των κοινών ή ομόρριζων λέξεων που έχει η νέα ελληνική με την αρχαία, για να τονιστεί το επιχείρημα της συνέχειας, στερεί από τους σύγχρονους χρήστες την πραγματική επαφή με την αρχαία ελληνική σκέψη (Δημάγγελος, 1975: 144). Οι καταστροφολογίες που αναπαράγονται αφορούν στην πραγματικότητα τις πολιτικό-ιδεολογικές και ψυχολογικές επενδύσεις που απειλούνται την εκάστοτε περίοδο. Το επιχείρημα περί αποκοπής από τις ρίζες που θα οδηγήσει σε ανεπαρκείς χρήστες, πρόκειται για ένα γλωσσικό μύθο, χωρίς καμία ανταπόκριση στη πραγματικότητα. Σύμφωνα με την γλωσσολογική επιστήμη, η γνώση μιας μητρικής γλώσσας και η επαρκής χρήση της, δεν προϋποθέτει τη γνώση της ιστορίας της ή προηγούμενων φάσεων της (Χάρης, 2008: 107). Ο πλούτος της αρχαίας ελληνικής εντοπίστηκε ακριβώς στην ικανότητα της να εκφράζει τις τότε ανάγκες της εποχής, αλλά στη σύγχρονη πραγματικότητα, κάτι τέτοιο είναι αδύνατο. Ο σύγχρονος πολιτισμός έχει αναπτυχθεί και διαφοροποιηθεί κατά πολύ και αυτό καθιστά την αρχαία γλώσσα, και οποιαδήποτε τεχνητή προσπάθεια προσέγγισής της, ανεπαρκή για να εκφράσει τις σύγχρονες ανάγκες (Δημάγγελος, 1975: 146). Όποιος δεν αντιλαμβάνεται αυτή τη μεταβολή, εξοβελίζει τη στοιχειώδη γλωσσολογική γνώση πως η γλώσσα είναι πάντοτε ένα σύνολο χρήσεων, ορισμένη από την ομάδα που τη χρησιμοποιεί και μόνο οι γλώσσες που βρίσκονται σε χρήση βρίσκονται σε διαρκή μεταβολή. Η προσπάθεια ταύτισης της σημερινής φάσης της γλώσσας με την αρχαία είναι μία προσπάθεια να ταυτιστούν δύο διαφορετικές εποχές και κοινωνίες και υποτιμάει τόσο το αρχαίο πνεύμα όσο και το σύγχρονο. Η αρχαία ελληνική επικαλείται για χρησιμοθηρικούς σκοπούς, έτσι ώστε να απομυζήσουμε από αυτή το κύρος και το κάλλος, το οποίο δεν μπορούμε να αντλήσουμε από το σύγχρονο ελληνικό πολιτισμό.

Βέβαια, όπως είναι φυσικό, η γλώσσα ουδέποτε οπισθοδρομεί, όπως αποδείχθηκε από την αποτυχία της καθαρεύουσας και προηγούμενων αντίστοιχων κινήσεων, όπως των αττικιστών (Δημάγγελος, 1975: 154). Οι θρηνωδίες για την γλωσσική και εθνική κατάπτωση είναι ένα μύθευμα που άρχισε από τον 1ο αιώνα μ.Χ. και συνεχίζεται ασταμάτητα μέχρι σήμερα, με διάφορες παραλλαγές και διάφορα μέσα, όμως συνεχίζουν να αποτυγχάνουν παταγωδώς

(Δημάγγελος, 1975: 154). Θα μπορούσαμε μάλιστα να υποστηρίξουμε, ότι ο πραγματικός κίνδυνος για την κοινωνία έγκειται στις κινδυνολογίες αυτές, οι οποίες διχάζουν το έθνος. Το μύθευμα περί παρακμής της γλώσσας ελάχιστα πράγματα φανερώνει για την ίδια την εξέλιξη της γλώσσας, αλλά φαίνεται να αποδεικνύει περίτρανα τη διαχρονική καθήλωση του ελληνικού έθνους, σε ένα μακρινό, μυθοποιημένο παρελθόν, το οποίο αποτελεί μόνιμα ένα μέτρο σύγκρισης, που καταλήγει πάντοτε με την κατάδειξη ενός υποδεέστερου παρόντος. Η στάθμη της νεοελληνικής γλώσσας συνεχώς υποτιμάται και μαζί με αυτή και εμείς ως ομιλητές της, οι οποίοι επί τους αιώνες φαίνεται να αδυνατούμε να νιώσουμε αντάξιοι του παρελθόντος. Η φетиχοποίηση της αρχαίας, καταλήγει σε ένα ναρκισσιστικό παραλήρημα, όπου μόνιμα προσπαθούμε να εξισωθούμε με τους προγόνους, κάτι το οποίο είναι αδύνατο και αυτό μας δημιουργεί μια εθνική ανασφάλεια και ένα εθνικό σύμπλεγμα κατωτερότητας. Η ενδογλωσσική αυτή ανισοτιμία οδηγεί στην αυθαίρετη υπόθεση πως η ελληνική γλώσσα βρίσκεται συνεχώς υπό την υποστήριξη και την ανάγκη της αρχαίας, έτσι ώστε να καλύψει τις ανεπάρκειές της (Μαρωνίτης, 2001: 21).

2.3 «Η ελληνική δεν είναι σαν τις άλλες»

Η ελληνική γλώσσα, άλλες φορές υπονοείται και άλλες φορές τίθεται ρητά, ότι δεν είναι σαν τις υπόλοιπες γλώσσες (Φραγκουδάκη, 200: 110). Άλλες φορές πάλι, υποστηρίζεται πως το τάδε συγκεκριμένο χαρακτηριστικό, όπως ότι η σημαντική συντακτική ευελιξία της ελληνικής υπάρχει μόνο στην ελληνική γλώσσα, άρα η ελληνική γλώσσα είναι μοναδική. Η μοναδικότητα αυτή της ελληνικής, εκλαμβάνεται συχνά ως ανωτερότητα της γλώσσας και κατ' επέκταση ως ανωτερότητα του ελληνικού λαού (Σαραντάκος, 2019: 73). Η άποψη αυτή περί μοναδικότητας της ελληνικής νομιμοποιεί τη διάδοση αντι-επιστημονικών αξιολογήσεων, ακόμα και από μέλη της γλωσσολογικής κοινότητας (Φραγκουδάκη, 2001: 110). Στους ισχυρισμούς αυτούς παρατηρούνται δύο βασικές αδυναμίες. Αφενός, οι περισσότεροι από εμάς έχουν την εποπτεία ελάχιστων γλωσσών, οπότε είναι θεωρητικά εξαιρετικά δύσκολο να εκφράσουμε απόψεις περί μοναδικότητας ενός στοιχείου, μη γνωρίζοντας το σύνολο των γλωσσών που υπάρχουν στον πλανήτη (Σαραντάκος, 2019: 73). Αφετέρου, η ταύτιση της μοναδικότητας με την ανωτερότητα, πρόκειται για μία πλάνη που είναι απορριπτέα από τη γλωσσολογική κοινότητα (Σαραντάκος, 2019: 73). Διαφαίνεται λοιπόν, πως οι απόψεις αυτές, έχουν ένα προφανές εθνικιστικό περιτύλιγμα, το οποίο έχει διαχρονικά πολλαπλές σκοπιμότητες, ψυχολογικές και πολιτικές.

Το κυριότερο μύθευμα σχετικά με τη μοναδικότητα της ελληνικής, έγκειται στον ενιαίο και συνεχή χαρακτήρα της και στο γεγονός ότι είναι η μόνη ινδοευρωπαϊκή γλώσσα που μιλιέται αδιάκοπα επί τέσσερις χιλιάδες χρόνια (Χριστίδης, 2005: 84). Η υποθετική αυτή μοναδικότητα, η οποία θεωρητικά αποδεικνύεται από την ετυμολογική συνέχεια και τη διαχρονική δομική συνοχή στη γλώσσα, αποτέλεσε πηγή για την εκτενή κινδυνολογία περί ακρωτηριασμού της ελληνικής και του μόνιμου αιτήματος για επιστροφή σε αρχαιότερες μορφές της γλώσσας. Εντούτοις, το γεγονός πως η ελληνική μιλιέται επί τέσσερις χιλιάδες χρόνια σίγουρα δεν οφείλεται στην εγγενή ιδιοφυία της γλώσσας, αλλά σε πολιτισμικές και πολιτικές συγκυρίες (Χριστίδης, 2005: 85). Ταυτόχρονα, συχνά παραβλέπεται το γεγονός, πως οι γλώσσες σε αντίθεση με τους ζωντανούς οργανισμούς που συχνά παραλληλίζονται, δεν έχουν ορισμένη ημερομηνία γέννησης, καθώς η μετάβαση από την προγονική γλώσσα συμβαίνει βαθμιαία, άρα και η διαδικασία περιοδολόγησης τους βασίζεται κυρίως σε αυθαίρετες προσεγγίσεις και συμβατικά κριτήρια (Παναγιωτίδης, 2017: 95). Αντίστοιχα, και η διαχρονική ενότητα στην ορθογραφία ή η ετυμολογική συνέχεια, δεν αποτελούν κανενός είδους απόδειξη ενότητας και συνέχειας, παρά αποτελούν ένα ιδεολογικό φάντασμα που στοχεύει να στηρίξει με αυθαίρετο τρόπο το μύθο της μοναδικότητας- ανωτερότητας (Χριστίδης, 2005: 85-86). Η ελληνική θεωρείται υψίστης σημασίας, λόγω των χαρακτηριστικών αυτών, γι' αυτό και η μη προσήλωση στη διδασκαλία αυτής συνεπάγεται με γλωσσική ανεπάρκεια και κατά συνέπεια αποτελεί γλωσσικό και εθνικό έγκλημα (Χριστίδης, 2005: 87).

Οι εθνοκεντρικές αυτές ιδεολογίες περί μοναδικότητας και ανωτερότητας, είχαν διαχρονικά σημαντικές επιπτώσεις είτε σε ψυχοκοινωνικό επίπεδο, είτε σε πολιτικό και εθνικό. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η προσήλωση στο αρχαίο παρελθόν αποτέλεσε τον θεμέλιο λίθο της επανάστασης του ελληνικού λαού από τον τουρκικό ζυγό, αλλά είχε σημαντικές επιπτώσεις και στη σύγχρονη πραγματικότητα. Το επιχείρημα της ανωτερότητας του ελληνισμού, ως φορέα της ανώτερης ελληνικής γλώσσας, ήταν καίριας σημασίας και στο μακεδονικό ζήτημα, όπου φούντωσε την εθνικιστική μορφοποίηση του απειλούμενου ελληνισμού (Χριστίδης, 2005: 91). Σε κάθε εξωτερική ή εσωτερική συγκυρία, που ο ελληνισμός φαίνεται να κινδυνεύει από τους σφετεριστές ξένους, εμφανίζεται ένα είδος ιστορικού δικαιωματοπισμού, όπου το έθνος εμφανίζεται ως η υπέρτατη εγγύηση (Χριστίδης, 2005: 91). Σύμφωνα με αυτό το σκεπτικό, η ανωτερότητα της γλώσσας και κατ' επέκταση τα εθνικά συμφέροντα φαίνονται να απειλούνται και από τη νοθεία της γλώσσας μέσω των δάνειων λέξεων, τα οποία προκαλούν τον αφελληνισμό και τη διάβρωση της. Μέσω της

κινδυνολογίας για τα σύγχρονα δάνεια: κατασκευάζονται φανταστικοί ιδεολογικοί εχθροί, αποκαλύπτονται συνωμοσίες εναντίον του έθνους και επιτυγχάνεται η συσπείρωση, αλλά παράλληλα και ο έντονος διχασμός (Μόσχονας, 2015: 305-306). Υπό αυτό το καθεστώς πανικού, δημιουργείται μία σειρά από φανταστικές απειλές και ζοφερά οράματα, τα οποία είναι ικανά να αποπροσανατολίσουν τον λαό από τις ουσιαστικές απειλές και τους πραγματικούς κινδύνους. Ο στρεβλωτικός αυτός τρόπος θέασης του κόσμου, που έχει ιδεολογικό και όχι γλωσσικό έρεισμα, πρόκειται για το φαινόμενο που ο Meillet ονομάζει «μυωπικό εθνικισμό» (Χριστίδης, 2005: 49).

Ο «μυωπικός εθνικισμός» είναι μία έννοια που χρησιμοποιείται στην προκειμένη για να περιγράψει μια στάση βαθιά ριζωμένη στο ελληνικό (και όχι μόνο) έθνος. Πρόκειται για ένα παγιωμένο αντιληπτικό σχήμα, που διαμορφώνει ιδεολογικά τη σύγχρονη ελληνική και το σύγχρονο εθνικό παρόν (Μόσχονας, 2015: 307) Σύμφωνα με αυτό το σχήμα, υπάρχει μία διαρκής διάκριση μεταξύ ενός εσωτερικού πυρήνα, στον οποίο βρίσκεται η καθαρή ελληνική γλώσσα και οι πανάρχαιες ρίζες της, ο οποίος οφείλει να διατηρείται ανέγγιχτος και προστατευμένος, ενώ στο εξωτερικό περίβλημα, βρίσκεται κάθε μορφή γλώσσας που βρίσκεται σε επαφή με την ελληνική και αποτελεί απειλή για την ιδιοσυστασία και την καθαρότητα της (Μόσχονας, 2015: 307). Στο εξωτερικό αυτό κομμάτι ανήκουν οι γλώσσες που μας απειλούν με αφελληνισμό, όπως η αγγλική καθώς και μορφές της ίδιας της γλώσσας που θεωρούνται μικτές και κρίνονται προς αποφυγή (Μόσχονας, 2015: 307). Οι κινδυνολογίες προκύπτουν τόσο από το φόβο μήπως το εσωτερικό επεκταθεί προς το εξωτερικό και έτσι απωλέσουμε ένα κομμάτι του πολιτισμού μας (για παράδειγμα αν το όνομα Μακεδονία δοθεί στον εξωτερικό φανταστικό εχθρό), αλλά και μήπως το εξωτερικό κυριεύσει το εσωτερικό μέσω των δάνειων λέξεων κ.λ.π. (Μόσχονας, 2015: 308). Βάσει αυτού του νοητικού σχήματος, η γλώσσα νοείται ως επικράτεια και τείνει να ταυτίζεται με την επικράτεια εντός της οποίας μιλιέται (Μόσχονας, 2015: 308). Η γλώσσα καθίσταται η ίδια κράτος, αποκτά σύνορα, προγόνους, εχθρούς, συμφέροντα και διεθνείς σχέσεις (Μόσχονας, 2015: 308)

2.4 Εθνική αυτοαξιολόγηση και εθνική ανασφάλεια

Η γλώσσα συνδέεται άμεσα με την εθνική αυτοαξιολόγηση των Ελλήνων καθώς αποτελεί ένα από τα βασικά στοιχεία της ελληνικής ταυτότητας και πολιτισμού. Η γλώσσα είχε διαχρονικά σημαντικό ρόλο στη διατήρηση της ελληνικής κουλτούρας και της ιστορίας του ελληνικού λαού. Ωστόσο, η ιδιαίτερη σχέση των Ελλήνων με την κληρονομιά τους και η ανάγκη να

αποδοθεί από αυτή ένα είδος ταυτότητας, σε συνδυασμό με την υπερβολική προσήλωση στην αρχαία πολιτιστική κληρονομιά και ιστορία, οδηγεί βαθμιαία σε μία αποδυναμωμένη αντίληψη για τη σύγχρονη Ελλάδα και τον σύγχρονο πολιτισμό. Η μυθοποιημένη αυτή θεώρηση του παρελθόντος φέρνει ως απόρροια την εθνική ανασφάλεια των σύγχρονων Ελλήνων, οι οποίοι αισθάνονται ότι δεν έχουν μία σημαντική και αναγνωρίσιμη συνεισφορά στον σύγχρονο κόσμο, και για αυτόν τον λόγο προσηλώνονται στη συνεισφορά των προγόνων τους. Βέβαια, ο εθνικός μύθος της καταγωγής είναι κοινός σε όλα τα έθνη, στην περίπτωση όμως του ελληνικού έθνους που τυγχάνει να μοιράζεται το ίδιο όνομα με των αρχαίων προγόνων του, όποια θετική μνεία στο λαμπρό παρελθόν, κατασκευάζει αυτόματα μια έμμεση σύγκριση με τη μετριότητα του εθνικού παρόντος (Φραγκουδάκη, 2001: 121). Για το συλλογικό ασυνείδητο, η σημερινή κοινωνία βρίσκεται σε μία μόνιμη σύγκριση με την αρχαία, από την οποία φαίνεται πάντα να υστερεί, με αποτέλεσμα να αναζωπυρώνεται ένας φαύλος κύκλος αρχαιολατρίας και ιδεολογικού φανατισμού. Σύμφωνα με τον Ευαγγελίδη, οι γλωσσικές πλάνες και μυθολογίες φανερώνουν βαθύτερες υπαρξιακές και εθνικές ανασφάλειες (Αργυρόπουλος, 2009: 47). Αντίστοιχα, ο Μπουκάλας, απορρίπτει κατηγορηματικά τις θεωρίες που βασίζονται στα δόγματα περί γλώσσας και αίματος, θεωρώντας πως πρόκειται για εξτρεμιστικές ιδεολογίες, που αναπαράγονται και τυγχάνουν άμεσης αποδοχής από το λαό, γιατί τον κολακεύουν και υπονοούν την ταύτιση του με τους αξιολογικά ανώτερους προγόνους του (Αργυρόπουλος, 2009: 47).

Από τη στιγμή λοιπόν, που η γλώσσα παύει να θεωρείται εργαλείο αλλά μία αιώνια οντότητα, μία απροσπέλαστη αξία, που αποτελεί την πιο ατράνταχτη απόδειξη για την ύπαρξη και διάρκεια του έθνους, χρειάζεται να διακρίνουμε την ιδιαιτερότητα του ιδεολογικού λόγου, που ωθεί κάποιους νεοέλληνες στη μυθοποίηση της αίγλης της κλασσικής αρχαιότητας, καταδικάζοντας την εθνική γλώσσα, τη γλώσσα δηλαδή που βρίσκεται σε χρήση αυτή τη στιγμή (Φραγκουδάκη, 2001: 120). Πίσω από κάθε αφήγημα σχετικά με τον εκχυδαϊσμό, την εκβαρβάρωση και τον ακρωτηριασμό της γλώσσας, είτε αυτό προέρχεται από εκπροσώπους της καθαρεύουσας, είτε από σύγχρονες φωνές, υποκρύπτεται μία ολόκληρη κοσμοαντίληψη, πως η εθνική αυτοαξιολόγηση μπορεί να βρει καταφύγιο μόνο επικαλούμενη την αρχαιότητα (Φραγκουδάκη, 2001: 131). Η ομοιότητα με τη γλώσσα των αρχαίων προγόνων, όσο ανεπαίσθητη και αν είναι, αρκεί για να κοσμήσει με αξία τους Έλληνες, ενώ αντίθετα η απώλεια αυτής της ομοιότητας σε γλωσσικό επίπεδο είναι ικανή για να προξενήσει τρόμο και εθνική απελπισία (Φραγκουδάκη, 2001: 131). Με βάση αυτή την ιδεολογία της εθνικής καθαρότητας, η εθνική αυτοαξιολόγηση πηγάζει μονομερώς από την υψηλή αρχαιοελληνική

καταγωγή, ενώ το εθνικό παρόν είναι στα μάτια των σύγχρονων Ελλήνων ένα νόθο προϊόν, ανάξιο λόγου (Φραγκουδάκη, 2001: 123).

2.5 Η απομυθοποίηση της ελληνικής

Είναι γνωστό ότι οι μύθοι, από την παιδική μας ακόμα ηλικία, συνεισφέρουν στη δημιουργία μιας κοινής πολιτισμικής κληρονομιάς, βοηθάνε στο να ενισχύσουμε την αίσθηση κοινωνικής συνοχής και στη διατήρηση μιας κοινής παράδοσης και ιστορίας. Καμία γλώσσα και κανένα έθνος δεν είναι ανέγγιχτο από τη μυθολογία. Η μυθολογία αποτελεί ένα εγγενές στοιχείο που συνυπάρχει με την ύπαρξη του έθνους και η απαλλαγή από αυτή αποτελεί μια απαιτητική και επίπονη διαδικασία. Ωστόσο, η απομυθοποίηση, η διαδικασία δηλαδή απομάκρυνσης των υπερβολών και των ανακριβειών γύρω από τη γλώσσα, θα αποκαλύψει την πραγματική φύση και ουσία της γλώσσας, θα ενισχύσει την αντικειμενικότητα και την αλήθεια και θα αντικαταστήσει τα μυθικά στοιχεία με επιστημονικά και ιστορικά ακριβή γεγονότα.

Στο ελληνικό έθνος εντοπίζεται διαχρονικά η συνείδηση πως είμαστε η ίδια φυλή των αρχαίων Ελλήνων, παρά τις επιμειξίες που συνέβησαν από τα αρχαία χρόνια μέχρι και σήμερα και η πίστη αυτή είναι τόσο βαθιά ριζωμένη που δύσκολα μπορεί να κλονιστεί (Γληνός, 2014: 19). Η πεποίθηση αυτή αποτελεί μήτρα ποικίλων μυθευμάτων γύρω από τη γλώσσα, τα οποία φαίνεται να έχουν ως κοινό διακύβευμα την ανωτερότητα της ελληνικής, την οποία θεωρούμε ως την πλουσιότερη και ομορφότερη γλώσσα του κόσμου. Η συγκεκριμένη άποψη αποτελεί ανακρίβεια, καθώς η γλωσσολογική επιστήμη έχει διαψεύσει κατηγορηματικά την ύπαρξη αξιολογικής κατάταξης των γλωσσών (Κακρίδη-Φερράρι, 2001: 104). Η γλωσσολογία θεωρεί όλες τις γλώσσες που καλύπτουν τις ανάγκες των κοινοτήτων που τις χρησιμοποιούν επαρκείς και ισότιμες, ενώ απορρίπτει την ύπαρξη κατώτερων άρα και ανώτερων γλωσσών (Κακρίδη-Φερράρι, 2001: 104). Το γεγονός πως η αρχαία ελληνική γλώσσα είχε συνδεθεί με σπουδαία κείμενα και σπουδαίους συγγραφείς, αυτόματα σημαίνει στο μυαλό των Ελλήνων πως και η ίδια η γλώσσα είναι μια σπουδαία γλώσσα (Μπαμπινιώτης, 1999: 244). Βέβαια, σύμφωνα με την επίσημη γλωσσολογική άποψη, κάθε γλώσσα είναι το ίδιο πολύπλοκη και εξελιγμένη με τις υπόλοιπες και όλες χωρίς εξαίρεση έχουν όλες τις ιδιότητες και τα χαρακτηριστικά που τις διαφοροποιούν από τα ατελέστερα συστήματα επικοινωνίας των ζώων ή τους τεχνητούς κώδικες (Κακρίδη-Φερράρι, 2001: 105). Είναι μύθος και γλωσσολογική ανακρίβεια να νοούνται οι διαφορές των γλωσσών σε συγκεκριμένους τομείς, ως διαφορές στην ικανότητα ή τη δυνατότητα να εκφράσουν τα οποιαδήποτε νοήματα και τις σχέσεις μεταξύ τους (Κακρίδη-

Φερράρι, 2001: 108). Το ίδιο συμβαίνει και με τους εκάστοτε πολιτισμούς, οι οποίοι είναι αποτέλεσμα ιστορικών και κοινωνικοοικονομικών συνθηκών και δε γίνεται να αξιολογηθούν ασυνάρτητα με τις κοινωνίες και τις συνθήκες που τους ανέδειξαν (Κακριδή-Φερράρι, 2001: 108). Αντίστοιχα, δε μπορεί να αξιολογηθεί ούτε η «φυλή», ούτε η «γλώσσα». Όλες οι γλώσσες ενσωματώνουν την ιστορία και τον πολιτισμό της κοινότητας που τις χρησιμοποιεί και όλες ανεξαιρέτως το κάνουν με τα ίδια γλωσσικά μέσα (Κακριδή-Φερράρι, 2001: 109). Η γλώσσα θα διαφυλαχθεί μέσα από την απομυθοποίηση της και την αποκάλυψη των ιστορικών και όχι μυθικών ιδιαιτεροτήτων της και μέσω της ενότητας της με τις υπόλοιπες γλώσσες (Χριστίδης, 2008: 95). Η παραφιλολογία σχετικά με την αξιολογική ιεράρχηση βασίζεται σε εξωγλωσσικές συμβολικές επενδύσεις, που εδράζονται σε αντιεπιστημονικές και αυθαίρετες διακρίσεις και οι απόψεις αυτές μπορούν να καταλήξουν μέχρι και επικίνδυνες (Κακριδή-Φερράρι, 2001: 109). Χρειάζεται λοιπόν, να απαγκιστρωθούμε από την τύφλωση που μας δημιουργεί η αρχαιολατρεία και η προσήλωση στις αντιλήψεις περί ανωτερότητας της αρχαίας γλώσσας και του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού και να αναζητήσουμε την αυτοσυνειδησία και την εθνική αυτοπεποίθησή μας στη σύγχρονη πραγματικότητα. Το παρελθόν είναι γόνιμο όταν λειτουργεί ως έναυσμα για να αντλήσουμε από αυτό καθετί χρήσιμο για το παρόν, αλλά όχι όταν θέλουμε να φτάσουμε πίσω σε αυτό και να το μιμηθούμε (Γληνός, 2014: 44). Η συνείδηση της αξίας του παρόντος, θα επέλθει μόνο από την έκδυση των μυθευμάτων που μας καθιστούν έρμια του εξυψωμένου, ανώτερου παρελθόντος. Η γλώσσα πρέπει να συνδέει λοιπόν το έθνος με το παρελθόν, αλλά όχι να εμποδίζει το εθνικό μέλλον (Δημάγγελος, 1975: 45).

Ένας άλλος γλωσσικός μύθος, ο οποίος συνδέεται με τον προηγούμενο, είναι η σταδιακή έκπτωση της γλώσσας λόγω των δάνειων λέξεων που εισρέουν στη γλώσσα και της κακής χρήσης κυρίως από τη νέα γενιά. Η απενοχοποίηση της γλωσσικής χρήσης, έχει εκφραστεί από πολύ νωρίς, ήδη από τους Ρωμαίους με την έκφραση «*usus norma loquendi*», δηλαδή η χρήση είναι ο κανόνας της γλώσσας (Μπαμπινιώτης, 2010: 72). Οι αρχαίοι γραμματικοί αναγνώρισαν πως αυτό που ρυθμίζει τη γλώσσα και καθορίζει το σωστό και το λάθος, δεν είναι οι γραμματικοί και οι λόγιοι, αλλά είναι η ίδια η χρήση, άρα οι ομιλητές της γλώσσας (Μπαμπινιώτης, 2010: 72). Το ίδιο συμβαίνει και για τα γλωσσικά λάθη, τα οποία ξεκινούν από απόκλιση από τον κανόνα, δηλαδή ως προσωρινό λάθος, αλλά καταλήγουν να κωδικοποιούνται και να συστηματοποιούνται (Μπαμπινιώτης, 2010: 72). Ακόμη και η παρατεταμένη χρήση ορισμένων «λαθών», δεν είναι παρά ένδειξη μίας αλλαγής που εγκυμονείται στη γλώσσα, από μία εσωτερική ανάγκη του συστήματος (για οικονομία,

συμμετρία κ.λπ.) (Μπαμπινιώτης, 2010: 72). Αυτό που χρειάζεται να κάνουμε λοιπόν είναι να απενοχοποιήσουμε τη χρήση της γλώσσας και εμάς τους ίδιους ως ομιλητές της, και να σταματήσουμε να ψάχνουμε με εμμονή τα «λάθη», τα οποία εκλαμβάνουμε ως ενδείξεις αμορφωσιάς.

Είναι λοιπόν κρίσιμο, να επιδιώξουμε την οικοδόμηση μιας σύγχρονης Ελλάδας, που στηρίζει την εθνική της αυτοαξιολόγηση στα κεκτημένα του παρόντος και τις προοπτικές του μέλλοντος, ισάξια με τα υπόλοιπα δημοκρατικά έθνη της Ευρώπης (Φραγκουδάκη, 2001: 123). Η γλώσσα, σύμφωνα με αυτό το όραμα, θα αποτελέσει το προϊόν της αναπόφευκτης εξέλιξης και το έθνος θα διεκδικήσει τη συνέχεια με την κλασική αρχαιότητα, ως πολιτισμική και όχι ως βιολογική ταύτιση (Φραγκουδάκη, 2001: 123). Η ελληνική ανήκει στην ομάδα των μικρών γλωσσών της Ευρώπης και πρέπει να διεκδικήσει τη θέση της σε αυτές, χωρίς ουτοπικές αξιώσεις και εθνικιστικούς παροξυσμούς (Χριστίδης, 2008: 41). Η επίκληση του ηγεμονικού παρελθόντος της ελληνικής ως άμυνα στους σύγχρονους γλωσσικούς ηγεμονισμούς, αποτελεί ένα παράδοξο επιχείρημα, από το οποίο πρέπει να αποκολληθούμε (Χριστίδης, 2008: 41).

Στην προσπάθεια να απαλλαγούμε από αυτή την αντιεπιστημονική μυθοποίηση και να χαράξουμε μία νέα πορεία με κριτική διάθεση απέναντι στις νέες συγκυρίες, εγείρεται σύμφωνα με το Χριστίδη, ένα δίπολο κινδύνου. Όπως εύγλωττα έχει αποτυπώσει ο Χριστίδης, «Το κρίσιμο ζήτημα μοιάζει να είναι σήμερα η χάραξη μιας πορείας... που θα αποφύγει και θα αντιμετωπίσει αφενός τη Σκύλλα ενός ρηχού κοσμοπολιτισμού στην υπηρεσία των πολιτισμικών στρατηγικών της νεοφιλελεύθερης αντίληψης για το κοινωνικό γίγνεσθαι, και αφετέρου τη Χάρυβδη μιας μυθοποιημένης, «φυσικοποιημένης» μερικότητας/ ιδιαιτερότητας. Μια τέτοια κριτική πορεία είναι εξαιρετικά δύσκολη σε μια εποχή ρευστή... Μπορεί κανείς εύκολα -και παρά τις έντιμες προθέσεις του- να διολισθήσει είτε προς τη Σκύλλα είτε προς τη Χάρυβδη της συγκυρίας» (Χριστίδης, 2014). Μόνο μέσω της επίγνωσης της βαθύτερης ενότητας όλων των γλωσσών και τη γείωσή τους στην ενιαία ανθρώπινη νόηση, θα μπορούσαμε να προφυλαχθούμε από τις αντιεπιστημονικές μυθοποιητικές αφηγήσεις (Χριστίδης, 2014).

Κλείνοντας, έχει ενδιαφέρον να αναφέρουμε την άποψη του Γάλλου στοχαστή, Barthes, ο οποίος υποστηρίζει πως η στιγμή που ένας πολιτικός λόγος θα υπάρξει χωρίς τη μυθολογική παραμόρφωση, αυτή θα είναι και η στιγμή της επανάστασης (Barthes, 1979: 249). Σύμφωνα με τον Barthes, ο μόνος τρόπος να απεγκλωβιστούμε από τη μυθική παγίδα, καταπολεμώντας

το μύθο, είναι η επαναμυθοποίηση του, η δημιουργία δηλαδή ενός τεχνητού μύθου που τον αναστρέφει, χρησιμοποιώντας τα ίδια όπλα εναντίον του (Barthes, 1979: 235).

3. Η διδακτική του γλωσσικού μαθήματος και τα γλωσσικά εγχειρίδια

Το μάθημα της νεοελληνικής γλώσσας είναι ένας κλάδος που προστέθηκε στα τέλη του προηγούμενου αιώνα στο χώρο της δημόσιας εκπαίδευσης. Από την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους, μέχρι περίπου το 1970, επικρατούσε η αντίληψη πως η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας, δηλαδή της δημοτικής, δεν ήταν αναγκαία προσθήκη στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σε αντίθεση με τη διδασκαλία της αρχαίας (Μήτσης, 2004: 185). Ο δρόμος για τον εκσυγχρονισμό του γλωσσικού μαθήματος άνοιξε το 1976, με την καθιέρωση της δημοτικής ως επίσημης γλώσσας στην εκπαίδευση και τη διοίκηση (Μήτσης, 2004: 185). Είναι καθοριστικής σημασίας πως για πρώτη φορά από την ελληνοιστική περίοδο, υπάρχει μία γενικευμένη αποδοχή μιας συγκεκριμένης μορφής της ελληνικής, η οποία προσφέρει μία ποικιλία από υφολογικά επίπεδα, που ενδείκνυνται και για τον προφορικό και τον γραπτό λόγο, και οι ομιλητές μπορούν να χρησιμοποιούν αυτή τη γλώσσα χωρίς να χρωματίζονται πολιτικά και χωρίς την αβεβαιότητα του παρελθόντος σχετικά με το ποια είναι η ορθή μορφή και χρήση (Horrocks, 2012: 650).

Η επόμενη σημαντική φάση στη διαμόρφωση της γλωσσικής διδασκαλίας επήλθε κατά το σχολικό έτος 2010-2011, με το εγχείρημα του *Νέου Λυκείου*. Έπειτα, από χρόνιες αναβολές, κατατέθηκε ένα πρώτο σχέδιο αλλαγής που προέβλεπε την αύξηση του χρόνου διδασκαλίας της νεοελληνικής σε τέσσερις ώρες την εβδομάδα και την παραγωγή νέου διδακτικού υλικού, αλλαγές οι οποίες εξέφραζαν το γενικότερο πνεύμα της προτεραιότητας που δινόταν στη νεοελληνική γλώσσα για τη γενική παιδεία (Αγγελάκος, 2015: 124). Κατά το σχέδιο αυτό συντάχθηκε νέο πρόγραμμα σπουδών μόνο για την πρώτη τάξη του Λυκείου, ένα πρωτοφανές φαινόμενο για επίσημο πρόγραμμα καθολικής εφαρμογής (Αγγελάκος, 2015: 124). Πέρα από το γεγονός ότι τα σχολικά βιβλία των Νέων Ελληνικών δεν ανανεώθηκαν, οι εκπαιδευτικοί δεν επιμορφώθηκαν, ούτε καν ενημερώθηκαν για τις αλλαγές, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί ένα κλίμα σύγχυσης και ανασφάλειας (Αγγελάκος, 2015: 125). Από τις αλλαγές που προέκυψαν τις τελευταίες δεκαετίες, βασικότερη διδακτική αρχή αποτέλεσε, πως στο κέντρο της γλωσσικής διδασκαλίας δεν τίθεται ένας τυχαίος θεματικός κύκλος, αλλά τα κείμενα

ποικίλων μορφών και κειμενικών ειδών (Αγγελάκος, 2015: 126). Απόρροια αυτής της κειμενοκεντρικής προσέγγισης είναι να παρατηρείται συχνά συσσώρευση κειμένων και φόρτος υλικού, η οποία καταλήγει μονότονη και δημιουργεί την αίσθηση πως απαιτείται αυστηρή προσκόλληση στην ύλη του σχολικού εγχειριδίου (Μήτσης, 2004: 192).

Ωστόσο, στα σημερινά σχολικά εγχειρίδια των Νέων Ελληνικών παρατηρείται μια σημαντική εξέλιξη. Έπειτα από αιώνες το κείμενο έπαψε να χρησιμοποιείται αποκλειστικά ως πρόφαση για τη μελέτη της γραμματικής, αλλά μέσω της κειμενοκεντρικής προσέγγισης, επιδιώκεται να γίνει το ίδιο το κείμενο το επίκεντρο της γλωσσικής μελέτης και να αποκτήσουν οι μαθητές γλωσσική επίγνωση και κειμενική ικανότητα (Σακελλαρίου, 2015: 241). Στα βιβλία που διδάσκονται σήμερα οι μαθητές του Λυκείου, η κειμενοκεντρική προσέγγιση παρουσιάζεται ως επιφανόμενο της επικοινωνιακής προσέγγισης (Χατζησαββίδης, 2010). Στο παρελθόν ακολουθούσαν η παραδοσιακή μέθοδος, όπου το μάθημα είχε ως απαρχή το κείμενο, συνήθως λογοτεχνικό, το οποίο αποτελούσε το έναυσμα για να μελετηθεί το λεξιλόγιο, η γραμματική, η δομή και τα υπόλοιπα υπό συζήτηση φαινόμενα (Σακελλαρίου, 2015: 242). Στη σημερινή εποχή, η ανάγκη εστίασης στο κείμενο, έρχεται ως αποτέλεσμα της θεώρησης του ως επικοινωνιακού γεγονότος, όπου το κείμενο τίθεται ως αφορμή για παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου και στο επίκεντρο βρίσκονται τα νοήματά του και όχι οι επιμέρους λέξεις και τα φαινόμενα (Σακελλαρίου, 2015: 243). Ωστόσο, τα βιβλία του σχολείου φαίνεται να προωθούν ακόμη την προτεραιότητα του γραπτού λόγου και όχι του προφορικού, ο οποίος αποτελεί το φυσικό και αυθόρμητο τρόπο επικοινωνίας μεταξύ των μελών της κοινωνίας (Μήτσης, 2004: 206).

Πράγματι, τα σχολικά εγχειρίδια διαμεσολαβούν ανάμεσα στην επιστήμη και τη σχολική πραγματικότητα, αποτελώντας τη βασική πηγή γνώσης των μαθητών. Τα διδακτικά υλικά αποτελούν το κύριο μέσο επίτευξης της εκάστοτε στοχοθεσίας μιας εκπαιδευτικής πολιτικής και το πεδίο υλοποίησης όλων των θεωρητικών υποθέσεων που αναφέρονται στην ίδια τη γλώσσα και την επικοινωνία όσο και στη διδασκαλία εκμάθησης της γλώσσας. Γι' αυτό και καθίστανται εξαιρετικά σημαντικά και ενδιαφέροντα ως αντικείμενο έρευνας (Τοκατλίδου, 2004: 252). Τα Αναλυτικά Προγράμματα (ή Προγράμματα Σπουδών) διατυπώνουν τους επιδιωκόμενους εκπαιδευτικούς σκοπούς, χρησιμοποιώντας ως μέσο υλοποίησης το σχολικό βιβλίο (Καψάλης & Χαραλάμπους, 2008: 273). Σύμφωνα με την Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, στο επίκεντρο της τωρινής στοχοθεσίας του προγράμματος σπουδών της Νεοελληνικής Γλώσσας είναι να εντοπίσουν οι μαθητές τις αλλαγές που συνέβησαν διαχρονικά στην ελληνική γλώσσα, να προσδιορίσουν πώς εμπλουτίζεται η σύγχρονη

ελληνική μέσω των ποικιλιών της, να αναγνωρίσουν διαλέκτους, να αντιληφθούν την ισοτιμία των υπόλοιπων γλωσσικών συστημάτων, να αναπτύξουν κριτική διάθεση, αναστοχαστικότητα κ.α.

Κλείνοντας πρέπει να αναφέρουμε πως η γλωσσική διδασκαλία της μητρικής εμφανίζει την εξής ιδιαιτερότητα. Τα παιδιά καταφέρνουν να μάθουν τη γλώσσα, ανεξάρτητα από τα παραγωγικά ή μη σχολικά προγράμματα και εγχειρίδια (Παπαδοπούλου, 2003: 79). Άλλωστε, ο προφορικός λόγος και η βασική γραμματική κατακτάται χωρίς ρητές οδηγίες, από την έκθεση του παιδιού στη κοινωνία (Milroy, 1998: 58). Η γλώσσα είναι μια κοινωνική και προσωπική κατάκτηση που προκύπτει από την εσωτερική ανάγκη του ανθρώπου για επικοινωνία και σχηματοποιείται από το εξωτερικό αυθεντικό γλωσσικό περιβάλλον και τις κοινωνικές νόρμες (Παπαδοπούλου, 2003: 79).

3.1. Η μοναδικότητα της ελληνικής και η εθνική ιδεολογία μέσα από τα σχολικά εγχειρίδια

Οι γλωσσικοί μύθοι και οι μυθοποιητικές απόψεις γύρω από την ελληνική γλώσσα, όπως είναι φυσικό δεν περιορίζονται μόνο στο δημόσιο λόγο, αλλά είναι τόσο κοινωνικά ενσωματωμένοι που αποτυπώνονται συχνά και εντός των σχολικών εγχειριδίων -κυρίως με υπόρρητους τρόπους. Αρχικά, η χρήση ενός και μοναδικού εγχειριδίου για τη διδακτική του γλωσσικού μαθήματος, είναι από μόνη της ανησυχητική και προβληματική, γιατί λειτουργεί ως η μοναδική πηγή πληροφόρησης, προβάλλοντας κατά κανόνα μια περιορισμένη οπτική γωνία παρουσίασης και ερμηνείας των εκάστοτε φαινομένων (Ιωαννίδου-Κουτσελίνη, 2013: 208). Η επιλογή των εγχειριδίων, όπως είναι λογικό, βασίζεται στην αντιστοιχία με τους σκοπούς και τους στόχους του Αναλυτικού Προγράμματος, έτσι ώστε να εξυπηρετείται η μαθησιακή διαδικασία (Ιωαννίδου-Κουτσελίνη, 2013: 208). Τη συγκεκριμένη μονομέρεια, που λειτουργεί ανασταλτικά στην ανάπτυξη κριτικής διάθεσης και αναστοχασμού, οι συντάκτες των σχολικών εγχειριδίων των Νέων Ελληνικών, φαίνεται να αντισταθμίζουν με τη σύνθεση βιβλίων που αντί να βασίζονται σε παράθεση ακαδημαϊκού χαρακτήρα πληροφοριών, είναι βασισμένα στην πολυφωνία μέσω της αντιπαράθεσης διαφορετικών πηγών και οπτικών γωνιών. Τα κείμενα που περιλαμβάνονται στα σχολικά βιβλία θεμελιώνουν τους συλλογισμούς τους έχοντας ως αφετηρία διαφορετικό χρονικό και ιδεολογικό υπόβαθρο, παρέχοντας έτσι μια πλουραλιστική θεώρηση γύρω από τη γλώσσα και τα υπό εξέταση φαινόμενα.

Κατά βάση, τα σχολικά βιβλία της «Έκφρασης-Έκθεσης», αποφεύγουν να αναπαράγουν μυθεύματα σχετικά με την ανωτερότητα και τη μοναδικότητα της ελληνικής. Όπως είναι αναμενόμενο, οι συντάκτες των γλωσσικών εγχειριδίων, επιχείρησαν να διατηρήσουν ένα επιστημονικό υπόβαθρο κατά τη συγγραφή των γλωσσικών εγχειριδίων, διατηρώντας τα απαλλαγμένα από πλάνες και γλωσσικές εμμονές που έχουν καθαρά ιδεολογικό υπόβαθρο και κανένα έρεισμα στην γλωσσολογική κοινότητα. Άλλωστε, μπορεί κανείς να εντοπίσει στα σχολικά εγχειρίδια επιστημονικά πορίσματα που αντιτίθενται σε μυθεύματα και πλάνες γύρω από την ελληνική. Για παράδειγμα, στο Βιβλίο της Γ' Λυκείου Έκφραση-Έκθεση, αναφέρεται: «*Το αλφάβητο, λέει, οι Έλληνες το πήραν από τους Φοίνικες και το τελειοποίησαν*» (Ι. Κακριδής “Το νόημα της ελληνικής ελευθερίας”, ό.π. αναφ. στο Τσολάκης, 2019γ, 242). Αντίστοιχα, στο Βιβλίο της Β' Λυκείου, ο Παπανούτσος σχολιάζοντας την έννοια της λακωνικότητας, αναγνωρίζει πως η σαφήνεια και ο πυκνός λόγος, δεν αποτελεί ένα ελληνικό χαρακτηριστικό, αλλά προσφέρεται ως γλωσσική επιλογή σε όλες τις ομιλούμενες γλώσσες: «*Είναι λάθος να νομίζουμε ότι υπάρχουν γλώσσες που προσφέρονται στη σαφήνεια και στη βραχυλογία, και άλλες που από την ίδια τη συντακτική δομή τους επιβάλλουν την πολυλογία και τα περίπλοκα σχήματα*» (Ε. Π. Παπανούτσος, “Το Δίκαιο της πυγμής”, ό.π. αναφ. στο Τσολάκης, 2019β, 279).

Παρ' όλα αυτά, παρατηρείται έντονα ακόμη εντός αυτών των κειμένων, ένας αισθητά εθνοκεντρικός προσανατολισμός. Σε όλα τα βιβλία Έκφρασης- Έκθεσης του Λυκείου, μπορεί κανείς να εντοπίσει κείμενα με εθνοκεντρικό χαρακτήρα και λόγο, όπου τονίζεται και εξυψώνεται η ελληνική εθνική ταυτότητα. Όπως είναι λογικό, στα πλαίσια του εθνικού κράτους, ένας από τους βασικούς ρόλους της εκπαίδευσης είναι να προωθήσει την ιδέα της εσωτερικής συνοχής και την ανάπτυξη της εθνικής ταυτότητας του μαθητή, έτσι ώστε να του εμφυσήσει πως η αυτοπραγμάτωσή του θα επέλθει μόνο μέσα σε ένα πλαίσιο εθνικής αυτοπραγμάτωσης. Για τον λόγο αυτό, μελετητές όπως ο Hobsbawm, απέδωσαν την ανάπτυξη της δημόσια εκπαίδευσης στην ανάγκη για προώθηση της εθνικής αφήγησης, πόσο μάλλον σε χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, όπου ο εθνικισμός εδράζεται πρωτίστως στη γλώσσα (Hobsbawm, 1997: 315). Παραδείγματα αυτής της εθνοκεντρικής - εθνογλωσσικής προσέγγισης παρατηρούμε σε ποικίλα κείμενα, ειδικά στο βιβλίο *Θεματικοί Κύκλοι*, τα οποία σκοπό έχουν να υπογραμμίσουν τη διαχρονικότητα της ελληνικής και τη βαθιά της συγγένεια με τη γλώσσα του Ομήρου, του Ηράκλειτου και των άλλων αρχαίων φιλοσόφων και ποιητών:

Π.χ. «*Δεχθείτε να κατεβείτε την ταπεινή κλίμακα, που είναι η αλφαβήτα του νέου ελληνισμού. [...] Και θα βρεθείτε ψηλά, ψηλότερα ίσως απ' ότι χρειάζεται για ν' αντιληφθείτε ότι πιο κοντά*

στον ηδύοσμο της Σαμοθράκης βρίσκεται ο Ηράκλειτος, και πιο κοντά στις Σέριφος το φυκίον ο Όμηρος» (Ο. Ελύτης - «Εν λευκώ», ό.π. αναφ. στο Μανωλίδης κ.α., 2019: 454-455).

Η έννοια της ενότητας παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον γιατί πέρα από τις γλωσσικές προεκτάσεις αποτέλεσε και το έναυσμα για την ανάπτυξη κοινωνικών αντιλήψεων, που λειτουργούν ως μηχανισμοί κοινωνικής συνοχής και εθνικής συγκρότησης (Γεωργίου, 2013: 302).

3.2. Η αρχαία ελληνική μέσα από τα βιβλία Νέων Ελληνικών του Λυκείου

Η ιδεολογική καθήλωση στην αρχαία ελληνική γραμματεία και γλώσσα, η οποία παρατηρείται διαχρονικά στην ελληνική κοινωνία, όπως είναι επόμενο έχει επηρεάσει καθοριστικά και τη σύγχρονη εκπαιδευτική πραγματικότητα. Είναι γνωστό πως βασικός δείκτης της σημαντικότητας που αποδίδεται σε ένα συγκεκριμένο μάθημα, αποτελεί ο σχολικός χρόνος ο οποίος δαπανάται για τη διδασκαλία του (Βαρμάζης, 2007). Η παντελής απουσία του μαθήματος των Νέων Ελληνικών από τα παλαιότερα προγράμματα και η μειωμένη αντιστοιχία ωρών με τα αρχαία ελληνικά στα νεότερα, εκφράζουν με πρόδηλο τρόπο την έλλειψη εκτίμησης προς τη πνευματική παραγωγή του νεότερου ελληνισμού. Παράλληλα, φανερώνεται και η πεποίθηση από πλευράς νομοθεσίας, πως η γνώση του κλασικού παρελθόντος και η καλλιέργεια της ευαισθησίας των μαθητών απέναντι στα αρχαία ελληνικά είναι ικανή να αντισταθμίσει την ελλιπή γνώση του παρόντος (Βαρμάζης, 2007). Ωστόσο, τα αρχαία ελληνικά αν και αποτελούν ξεχωριστό σχολικό μάθημα, το οποίο διδάσκεται στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ως μάθημα γενικής παιδείας και κατεύθυνσης, δεν παύουν να πρωταγωνιστούν και στα σχολικά βιβλία των Νέων Ελληνικών.

Συγκεκριμένα, στα σχολικά εγχειρίδια του Λυκείου μπορεί κανείς να εντοπίσει πολλά αρχαία κείμενα από μετάφραση, όπως αποσπάσματα από την Αντιγόνη του Σοφοκλή (Τσολάκης κ.α., 2019α: 129), από τον Πρωταγόρα του Πλάτωνα (Τσολάκης κ.α., 2019β: 187), του Προμηθέα δεσμώτη από τον Αισχύλο (Τσολάκης κ.α., 2019γ: 227) κ.α. Πέρα όμως από τα μεταφρασμένα κείμενα αρχαίων συγγραφέων, μπορεί κανείς να παρατηρήσει διάσπαρτες αναφορές στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία, που κατά κύριο λόγο στοχεύουν είτε να εξυψώσουν το αρχαίο ελληνικό πνεύμα, είτε να τονίσουν τον άρρηκτο δεσμό που μας συνδέει με τους αρχαίους προγόνους: π.χ. «η τέχνη να πείθεις για τις απόψεις σου είναι πανάρχαια και φτάνει από εμάς ως την αρχαία Ελλάδα» (Τσολάκης κ.α., 2019α: 67). Άλλες φορές πάλι, υπερτονίζεται μέσα

από τα δοθέντα κείμενα η ανωτερότητα της αρχαιοελληνικής σκέψης, θέτοντάς την σε άμεση σύγκριση με τη νεοελληνική πραγματικότητα: π.χ. «οι παλαιοί ήταν πιο σοφοί από μας, ένιωθαν το γράψιμο σαν αυτό που είναι, μέσο για να επικοινωνήσει κανείς με την ανθρωπότητα» (Θεοτοκάς - Από το Ημερολόγιο του Λεωνή, ό.π. αναφ. στο Τσολάκης κ.α., 2019β στο 148). Επιπλέον, σε ορισμένα σημεία υπάρχουν ακόμα και αντιεπιστημονικές θέσεις, συνήθως κεκαλυμμένες με ένα ιδεολογικό περίβλημα, που στοχεύουν αφενός στην ανάδειξη της ενότητας και συνέχειας της γλώσσας και της συγγένειάς μας με τους αρχαίους Έλληνες, αφετέρου στην έμμεση υποτίμηση των Νεοελλήνων: π.χ. «βαθιά η γλώσσα γιατί βγαίνει από βαθιά ψυχή. Τόσο βαθιά όσο η συνείδηση του ελληνισμού που τη γεννάει. Μόνο που αυτό το βάθος δεν το υποψιάζεται η ανεμόεσσα σκέψη των σημερινών ανθρώπων» («Η γλώσσα της εξουσίας και η γλώσσα της παιδείας», ό.π. αναφ. στο Τσολάκης κ.α., 2019γ: 211). Τέλος, σε όλα τα σχολικά εγχειρίδια των Νέων Ελληνικών βρίσκονται αποφθέγματα αρχαίων συγγραφέων, όπως του Θουκυδίδη, του Ηράκλειτου κ.α.

Απ' την άλλη, τα σχολικά εγχειρίδια συμβάλουν στη διαμόρφωση της ταυτότητας και των στάσεων των μαθητών, όχι μόνο με αυτά που αναφέρονται γραπτώς αλλά και με αυτά που υπαινίσσονται. Μέσω των κειμένων αλλά και της εικονογράφησης αποτυπώνονται οι κυρίαρχες αξίες της κοινωνίας, οι οποίες συντελούν στη κοινωνικοποίηση και στην κατασκευή των ιδεολογικών ταυτοτήτων των μαθητών (Αβδελά, 1998: 36). Οι εικόνες και οι αναπαραστάσεις τους αποτελούν συχνά έναν πιο ισχυρό τρόπο επιρροής από το ίδιο το κείμενο (Καψάλης & Χαραλάμπους, 2008: 268). Για τον λόγο αυτό, κρίνεται σημαντικό να αναφέρουμε πως στα σχολικά βιβλία των Νέων Ελληνικών του Λυκείου, παρουσιάζονται πολλές φορές εικόνες που αφορούν στην αρχαιότητα, όπως τμήματα από τις ζωφόρους και τα αετώματα του Παρθενώνα (Τσολάκης κ.α., 2019γ: 139-142), γλυπτά από τα ελγίνεια μάρμαρα, εικόνες του Μ. Αλεξάνδρου, του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη (Τσολάκης κ.α., 2019β: 171) κ.α. Με όλες αυτές τις εικόνες, οι συγγραφείς και όσοι έχουν επιμεληθεί τα διδακτικά εγχειρίδια στοχεύουν να τονώσουν το εθνικό συναίσθημα των μαθητών, να τους κάνουν να συναισθανθούν το μεγαλείο του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού και να τους εμφυσήσουν την αγάπη για τον αρχαίο ελληνικό κόσμο, ο οποίος υπονοείται πως ενυπάρχει εντός του σύγχρονου, διαμορφώνοντας και καθορίζοντάς τον.

3.3 Η στάση απέναντι στις γλωσσικές ποικιλίες

Η νεοελληνική γλώσσα, η οποία αποτελεί την καθιερωμένη γλώσσα της εκπαίδευσης και των σχολικών εγχειριδίων, συνιστά μια γλωσσική ποικιλία ή αλλιώς διάλεκτο, η οποία εκλαμβάνεται ως «πρότυπη» και ως ο κανόνας που ρυθμίζει τη γλωσσική χρήση, τη «νόρμα» δηλαδή με βάση την οποία διακρίνεται η «κανονική» χρήση από τη γλωσσική «παρέκκλιση» (Μόσχονας, 2005). Οι λόγοι για τους οποίους αναδεικνύεται μια γλωσσική ποικιλία σε πρότυπη, είναι κατά κύριο λόγο ιστορικο-πολιτικοί και κοινωνικοί και όχι αυστηρά γλωσσικοί. Άλλωστε, και η πρότυπη γλώσσα δεν είναι παρά ένα ιδίωμα ή κράμα ιδιωμάτων, το οποίο δεν είναι σε καμία περίπτωση ανώτερο των υπολοίπων, ωστόσο περιβάλλεται και διακρίνεται από κύρος (Γεωργίου, 2013: 303). Το κύρος αυτό της πρότυπης προκύπτει από τη σύνδεσή της με θεσμούς εξουσίας, όπως η εκπαίδευση· για τον λόγο αυτό η γλωσσική διδασκαλία εδράζεται σχεδόν ολοκληρωτικά στην πρότυπη γλώσσα. Τα σχολικά εγχειρίδια των Νέων Ελληνικών του Λυκείου, αντανακλούν όπως είναι προφανές τη θετική αυτή στάση απέναντι στη πρότυπη γλώσσα, χωρίς όμως να αποσιωπούν τελείως άλλες μορφές γλωσσικών ποικιλιών και διαφοροποιήσεων, όπως οι γεωγραφικές διάλεκτοι, η καθαρεύουσα ή οι κοινωνιόλεκτοι. Συγκεκριμένα, το βιβλίο Έκφρασης- Έκθεσης της Α' Λυκείου, έχει αφιερώσει ένα κεφάλαιο (2^ο) για τις γεωγραφικές και γλωσσικές ποικιλίες της γλώσσας, στο οποίο γίνεται αδρομερής αναφορά στα τοπικά ιδιώματα της ελληνικής, τη γλώσσα των νέων κ.α. Στο κεφάλαιο αυτό, υπάρχουν τοποθετήσεις που αντανακλούν τη γλωσσολογική τοποθέτηση γύρω από τα ιδιώματα, όπως του Τριανταφυλλίδη περί εμπλουτισμού της γλώσσας από τα τοπικά ιδιώματα. Παράλληλα, στο ίδιο απόσπασμα αναπαράγεται και μια έμμεση κινδυνολογική άποψη, σύμφωνα με την οποία τα ιδιώματα μπορεί να λειτουργήσουν ως όχημα πολιτικής διάσπασης του έθνους:

«Πολλοί ευρωπαϊκοί λαοί όχι μόνο έδειξαν, ιδίως τις τελευταίες δεκαετίες, μεγάλο ενδιαφέρον για να γνωρίσουν τα ιδιώματά τους, αλλά και βοήθησαν την πρακτική τους καλλιέργεια στο θέατρο και την υπόλοιπη λογοτεχνία. Περιττή και άσκοπη η τάση αυτή όταν δεν περιορίζεται σε όρια λογικά, επικίνδυνη ενδεχομένως όταν έχει ή μπορεί να πάρει πολιτικό χωριστικό χαρακτήρα, είναι ωφέλιμη και καλοπρόσδεκτη όσο δίνει αφορμή να εκφραστούν λογοτεχνικά είδη ιδιότυπα, που αλλιώς δε θα έβλεπαν καθόλου το φως ή θα νοθεύονταν» (Τριανταφυλλίδης, ό.π. αναφ. στο Τσολάκης κ.α., 2019α: 25).

Ωστόσο, αν και η παρουσίαση των ποικιλιών αυτών παρενθετικά παρουσιάζεται χωρίς ιδεολογικό στιγματισμό, δεν καθίσταται επαρκής για να κάνουμε λόγο για συμπεριληπτικά

γλωσσικά εγχειρίδια. Η εκπαιδευτική διαδικασία φαίνεται να αδυνατεί να συμπεριλάβει ουσιαστικά τις διαφορετικές ποικιλίες, με αποτέλεσμα να διαμορφώνεται μία συγκεκριμένη στάση της ευρύτερης κοινότητας απέναντι στη νόρμα, που επηρεάζει άμεσα τη γλωσσική διατήρηση και εξέλιξή της.

Αρχικά, όσον αφορά τις γεωγραφικές ποικιλίες και τα τοπικά ιδιώματα, παρατηρούνται συνολικά ελάχιστα κείμενα που τις αποτυπώνουν και η πλειονότητα αυτών βρίσκεται στο σχετικό προαναφερθέν κεφάλαιο, και όχι οργανικά ενσωματωμένη στα γλωσσικά εγχειρίδια. Με τον τρόπο αυτό, η γλωσσική διδασκαλία οργανώνεται έτσι ώστε να αγνοεί τα παιδιά που έχουν διαφορετικό διαλεκτικό υπόβαθρο, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τον τρόπο αξιολόγησής τους στην πρότυπη κοινή, ανεξάρτητα από τον βαθμό απόκλισης της από την μητρική τους διάλεκτο. Γι' αυτό, ο τρόπος αντιμετώπισης της γλωσσικής διδασκαλίας, στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, χαρακτηρίζεται ως ρυθμιστικός (Χαραλαμπίδης & Χατζησαββίδης, 1997). Η εν λόγω αδυναμία χρήσης ιδιαίτερα στον γραπτό λόγο του μητρικού ιδιώματος, και κατ' επέκταση η αδυναμία χρήσης της επίσημης γλώσσας σε ικανοποιητικό βαθμό, οδηγεί βαθμηδόν τους μαθητές στο να αισθανθούν πως δεν μπορούν να εκφραστούν ελεύθερα εντός του μαθήματος, με αποτέλεσμα να τους δημιουργείται αίσθηση μειονεξίας (Γεωργίου, 2013: 230). Η απόρριψη αυτή που βιώνουν οι μαθητές, σε προσωπικό και γλωσσικό επίπεδο, καταλήγει αναπόφευκτα στη γλωσσική σύγκρουση και την περιθωριοποίησή τους (Καμπάκη & Βουγιουκλή, 2009). Τέλος, ένα ακόμα προβληματικό σημείο σχετικά με την αποτύπωση στα σχολικά εγχειρίδια των γεωγραφικών ποικιλιών, είναι το γεγονός πως δεν γίνεται καμία αναφορά σε μειονοτικές γλώσσες που ενυπάρχουν εντός της ελληνικής επικράτειας, όπως τα αρβανίτικα ή τα σλάβικα. Με την αποσιώπηση των μειονοτικών γλωσσών ή την διεκπεραιωτική τους παρουσίαση, ενισχύεται ο μύθος περί ανωτερότητας της πρότυπης ελληνικής. Με αυτόν τον τρόπο, οι γλώσσες που δεν λειτουργούν ως γλώσσες της επιστήμης, της εκπαίδευσης, της λογοτεχνίας κ.λπ. ή δεν χρησιμοποιούνται ευρέως εκλαμβάνονται ως εγγενώς κατώτερες (Harlow, 1998: 9).

Σε αντίθεση με τις σύγχρονες γλωσσικές ποικιλίες, τα βιβλία Νέων Ελληνικών του Λυκείου φαίνεται να συμπεριλαμβάνουν σε μεγαλύτερο βαθμό διαχρονικές διαφοροποιήσεις της ελληνικής, όπως η καθαρεύουσα. Σε πολλά σημεία εντός των βιβλίων όλων των σχολικών τάξεων του Λυκείου, παρατίθενται κείμενα αυτούσια γραμμένα στην καθαρεύουσα, με μοναδική διαφοροποίηση την αφαίρεση του πολυτονικού συστήματος: π.χ. χρονογραφήματα του Νιρβάνα (Τσολάκης κ.α., 2019α: 275-279), του Ψαθά (Τσολάκης κ.α., 2019α: 280-281), αποσπάσματα δικανικού λόγου (Τσολάκης κ.α., 2019γ: 62-66), πολιτικού λόγου (Τσολάκης

κ.α., 2019γ: 69-71) κ.α. Το γλωσσικό ζήτημα της καθαρεύουσας σχολιάζεται επίσης κριτικά - έμμεσα ή άμεσα- και σε ποικίλα άλλα σημεία στα σχολικά βιβλία. Ένα ενδεικτικό παράδειγμα συνιστά η άποψη του Πετρούνια, σύμφωνα με την οποία ο γραπτός λόγος χαρακτηρίζεται από ακαμψία και αδυναμία να ακολουθήσει τις γλωσσικές εξελίξεις, με αποτέλεσμα την προσκόλληση σε παλαιότερες γλωσσικές μορφές ή, σε ακραίες περιπτώσεις, τη δημιουργία της καθαρεύουσας:

«...Μία από τις συμβάσεις του γραφτού λόγου είναι ότι, επειδή συνδέεται πιο άμεσα με παλιότερες γλωσσικές μορφές, δε δέχεται πάντα με ευκολία τις πιο πρόσφατες γλωσσικές εξελίξεις... Εδώ όμως είναι κρυμμένος σοβαρός κίνδυνος. [...] Συχνά όμως οι άνθρωποι παρασέρνονται και παραμένουν στην παλιότερη ποικιλία ακόμη και όταν αυτή έχει πια εξαφανιστεί από τη γλώσσα, οπότε ο γραπτός λόγος αρχίζει να απομακρύνεται από την πραγματικότητα. Σε ακραίες περιπτώσεις μπορεί να επιχειρηθεί η δημιουργία καθαρεύουσας» (Ε. Πετρούνιας - “Νεοελληνική γραμματική και συγκριτική ανάλυση”, ό.π. αναφ. στο Τσολάκης κ.α., 2019α: 103).

Αντίστοιχα, κριτική παρατηρείται και στο αυτοβιογραφικό κείμενο του Νιρβάνα, όπου αναφέρεται στο πώς έμαθε να μιλάει μια «ξύλινη πομπώδη γλώσσα», την καθαρεύουσα και στη συνέχεια αποφάσισε συνειδητά να απαλλαχτεί από αυτή την «ψεύτικη πανοπλία» αγκαλιάζοντας την δημοτική:

«[...] ο Νιρβάνας αυτοβιογραφείται μέσω της γλώσσας. Θυμάται δηλαδή πώς μνήθηκε από μικρός στα μυστήρια της καθαρεύουσας κι έμαθε να μιλάει με πομπώδεις, μα χωρίς περιεχόμενο, εκφράσεις, εντυπωσιάζοντας τους αφελείς και αποκτώντας φήμη “λογίου νέου”. Και θυμάται ακόμα πώς τελικά αποφάσισε να πετάξει από πάνω του όλη αυτή την ψεύτικη πανοπλία αγκαλιάζοντας την αλήθεια της δημοτικής γλώσσας. [...]» (Τσολάκης κ.α., 2019β: 142-145).

Η αυτοβιογραφική αυτή διήγηση του Νιρβάνα, αποτυπώνει σε μεγάλο βαθμό τον εθνικό διχασμό που προκλήθηκε μέσα από την εν μέρει τεχνητή κατασκευή και διάδοση της καθαρεύουσας. Μέσω της καθαρεύουσας, οι λόγιοι δανείστηκαν νεκρούς τύπους από την ιστορία της ελληνικής, και ήθελαν να τους επιβάλλουν ως πρότυπη γλώσσα (Adrados, 2003: 49). Επιπλέον, η επιλογή κειμένων από το δικανικό και πολιτικό λόγο δεν είναι τυχαία. Η καθαρεύουσα αν και έχει ουσιαστικά εξαφανιστεί σήμερα, διατηρούνται ακόμα κάποια στοιχεία της στη γλώσσα του επιστημονικού, δικανικού και πολιτικού λόγου. Επιπλέον, το πνεύμα της επιζεί ως μία πηγή υφολογικής ποικιλίας μέσα στην πρότυπη, και μέσα από μία σειρά στερεότυπων φράσεων που επανέρχονται συχνά και στον επίσημο λόγο (Hogrocks,

1997: 649). Μέσω αυτού του συγκερασμού γλωσσικών αντιθέσεων που αποτυπώνεται στη νεοελληνική γλώσσα, επιτυγχάνεται εν τέλει το να ξεπεραστεί το διπολικό σχήμα παράδοση - μοντερνισμός, και αποφεύγεται η τάση επιβολής του ενός ή του άλλου, η οποία αποτέλεσε ιστορικά τη ρίζα πολλαπλών γλωσσικών και εθνικών εμφύλιων συγκρούσεων (Adrados, 2003: 55). Κλείνοντας, είναι σημαντικό, πως οι μαθητές εξοικειώνονται με αυτή την παλαιότερη μορφή της γλώσσας, χωρίς όμως να παραγκωνίζεται η νέα ελληνική.

Όσον αφορά την αναφορά των σχολικών βιβλίων στις κοινωνιολέκτους, εκεί παρατηρείται ακόμη μεγαλύτερη έλλειψη. Πέρα από την ακροθιγή αναφορά στις κάθετες διαιρέσεις των γλωσσικών ποικιλιών, στο δεύτερο κεφάλαιο του βιβλίου της έκθεσης της Α' Λυκείου, η γλώσσα των νέων που αφορά και σε μεγαλύτερο βαθμό τους μαθητές του Λυκείου φαίνεται να αποσιωπάται στο μεγαλύτερο μέρος των γλωσσικών εγχειριδίων. Ενθαρρυντικό είναι βέβαια, το γεγονός πως δεν υπάρχει κανένα κείμενο που να υποστηρίζει αντιεπιστημονικές θέσεις, σχετικά με τη γλωσσική πενία των νέων κ.λπ. Βέβαια, στο βιβλίο της πρώτης Λυκείου αναφέρεται μόνο ο διαχωρισμός της γλωσσικής ποικιλία με βάση την ηλικία, χωρίς να λαμβάνεται υπόψιν πως πολλά από τα στοιχεία που χαρακτηρίζονται ως γλώσσα των νέων δεν είναι αποκλειστικά περιορισμένα σε μία ηλικιακή ομάδα αλλά απαντώνται γενικότερα στην καθομιλουμένη (Ανδρουτσόπουλος, 1997: 563). Το συμπέρασμα αυτό αποδεικνύει πως η γλώσσα των νέων αποτελεί στην ουσία μία γλωσσική συνείδηση της γλωσσικής κοινότητας, δηλαδή οι νέοι κατά βάση παραμορφώνουν και μετασχηματίζουν με δημιουργικό τρόπο τις δομές της γλώσσας και τα επικοινωνιακά ήθη των «μεγάλων» (Βελούδης, 2001: 80). Με το να αποσιωπάται αυτή η σημαντική και συνεχώς εξελισσόμενη και μεταλλασσόμενη κοινωνιολέκτος από τα βιβλία της γλώσσας, καταδεικνύεται η υποτίμηση από πλευράς νομοθεσίας για τη διδακτική της αξία. Μέσα από την ένταξη και αξιοποίησή της στην εκπαιδευτική πράξη, θα επιτευχθεί η αποβολή των στερεοτυπικών αντιλήψεων γύρω από τη γλωσσική ετερογένεια, οι μαθητές θα αποκτήσουν μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και σεβασμό για τη δική τους γλωσσική ταυτότητα και παράλληλα θα οξύνουν τη κριτική τους αντιμετώπιση προς την κοινωνική και ιδεολογική πραγματικότητα (Στάμου, 2014: 181).

3.4 Η φθορά της γλώσσας όπως αποτυπώνεται στα σχολικά εγχειρίδια

Ήδη από τον προηγούμενο αιώνα, η ελληνική γλώσσα άρχισε να αντιμετωπίζεται ως μία ασθενής γλώσσα, η οποία βρίσκεται μόνιμα υπό την απειλή των «ισχυρών γλωσσών», και κατά κύριο λόγο της αγγλικής, η οποία έχει καθιερωθεί ως μία σύγχρονη *lingua franca*, ως μία

γλώσσα δηλαδή που χρησιμοποιείται διεθνώς για να καλύψει τις ανάγκες επικοινωνίας ανάμεσα σε ανθρώπους διαφορετικού γλωσσικού υποβάθρου και καταγωγής. Σύμφωνα με αυτές τι φωνές, που προσπαθούν να αμυνθούν υπέρ της ελληνικής γλώσσας διαφυλάσσοντας την καθαρότητα και κατ' επέκταση την σπουδαιότητα της, οι ξένες λέξεις που εισάγονται στην ελληνική γλώσσα θέτουν σε κίνδυνο τη σύσταση της ελληνικής, τη φθείρουν και σε ακραίο βαθμό μπορούν να οδηγήσουν ακόμα και στο θάνατό της. Όλες αυτές οι γλωσσικές ακρότητες αποτελούν, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, επιστημονικές ανακρίβειες, οι οποίες συνήθως εκλαμβάνονται από τη γλωσσολογική κοινότητα ως γραφικότητες με έντονο ιδεολογικό προσανατολισμό που σκοπό έχουν να αναβιώσουν ένα ένδοξο παρελθόν, με όρους που αντιστρατεύονται στην ιστορικότητα της γλωσσικής εξέλιξης, και οδηγούν σε γενικεύσεις που αγνοούν την θεώρηση της γλώσσας ως ενός συστήματος (Γεωργίου, 2013: 327).

Τα σύγχρονα σχολικά εγχειρίδια φαίνεται να απορρίπτουν την παραπάνω θέση, ωστόσο ο κίνδυνος παραμένει με άλλους όρους, καθώς σε αρκετά σημεία ο φόβος για απώλεια της μοναδικότητας της ελληνικής μετασχηματίζεται σε απώλεια της συνεισφοράς της στην παγκόσμια κληρονομιά εξαιτίας της παγκοσμιοποίησης. Για παράδειγμα: *«φοβούμαι ότι η ανάμειξη των κοινωνιών θα οδηγήσει σε ανάμειξη γλωσσών με κυρίαρχες τις γλώσσες που θα εκφράζουν τις κυρίαρχες κοινωνίες [...] η πάλη θα είναι αμείλικτη και το αποτέλεσμα συντριπτικό για τις αδύνατες γλώσσες»* (Χ. Α. Τσολάκης – «Γλώσσα και πολιτισμός», ό.π. αναφ. στο Τσολάκης κ.α., 2019α: 84-85).

Στο σημείο αυτό, η χρήση του χαρακτηρισμού «αδύνατη» για τη γλώσσα, έρχεται να αντικαταστήσει τον όρο «ασθενής». Οι όροι αυτοί είναι προβληματικοί αφενός γιατί ενισχύουν την εικόνα της ελληνικής ως βιολογικοποιημένη οντότητα, που τείνει προς την ασθένεια ή τον θάνατο, αφετέρου γιατί είναι αβάσιμο να ισχυρίζεται κανείς κάτι τέτοιο για μία γλώσσα που μιλιέται από μερικά εκατομμύρια ανθρώπων, ενώ ο μέσος όρος ομιλητών των ομιλούμενων γλωσσών της γης κυμαίνεται μεταξύ πέντε και δέκα χιλιάδων (Γεωργίου, 2013: 298). Αντίστοιχες απόψεις σχετικές με τη φθορά των λέξεων παρατηρούνται στα κείμενα του Παπανούτσου, όπου αναφέρεται στην κακή χρήση που φθείρει τις λέξεις και αλλοιώνει τη σημασία τους, ενώ παράλληλα κάνει διαχωρισμό των λέξεων σε «ευγενείς» και «αγοραίες»:

“Μοίρα των λέξεων είναι να φθείρονται στο στόμα του ανθρώπου. Όχι από την πολλή χρήση, σαν τα παλιά νομίσματα, αλλά από την κακή χρήση, σαν τα όργανα του σώματος [...] Φθορά εδώ σημαίνει το προστύχεμα, τον ξεπεσμό τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι όσο ευγενέστερες είναι οι λέξεις, σε τόσο μεγαλύτερο εξευτελισμό μπορούν να πέσουν από την κακή χρήση τους. Οι

κοινές, οι «αγοραίες», δεν διατρέχουν αυτό τον κίνδυνο. Το πολύ που μπορούν να πάθουν είναι να γίνουν αστείες” (Ε. Π. Παπανούτσος - «Το δίκαιο της πυγμής», ό.π. αναφ. στο Μανωλίδης κ.α., 2019: 20-21).

Παρόμοιες απόψεις εκφράζονται από τον Παπανούτσο και σε προηγούμενο απόσπασμα του ίδιου βιβλίου, όπου γίνεται αναφορά στον «έσχατο κίνδυνο που αντιμετωπίζει η γλώσσα, να χάσει τους χυμούς των συμβόλων της και να γεράσει» (Ε. Π. Παπανούτσος - «Η δύναμη της γλώσσας», ό.π. αναφ. στο Μανωλίδης κ.α., 2019: 17-18). Σε επόμενο μεταφρασμένο απόσπασμα του Θουκυδίδη, γίνεται εκτενής λόγος για τον ευτελισμό των λέξεων που οδηγεί στην πτώση της ηθικής στάθμης της κοινωνίας:

«Και νόμισαν πως είχαν το δικαίωμα ν’ αλλάξουν και τη συνειθισμένη ανταπόκριση των λέξεων προς τα πράγματα, για να δικαιολογήσουν τις πράξεις τους. Έτσι η αστόχαστη αποκοτιά θεωρήθηκε παλληκαριά γι’ αγάπη των συντρόφων, ο δισταγμός από πρόνοια για το μέλλον δειλία που προβάλλει ενάρετες δικαιολογίες, η γνωστική μετριοπάθεια ως πρόφαση ανανδρίας, και η ικανότητα να βλέπει κανείς όλες τις πλευρές μιας κατάστασης, ανικανότητα να δράσει από καμιά» (Θουκυδίδου – «Ιστορία Γ», ό.π. αναφ. στο Μανωλίδης κ.α., 2019: 22-23).

Παρατηρείται λοιπόν, ο χαρακτήρας της παγιωμένης άποψης περί κινδύνου αφελληνισμού της γλώσσας να μεταβάλλεται σε ανησυχία για τους εσωτερικούς κινδύνους που εστιάζονται στην κακή χρήση από τους ομιλητές της, οι οποίοι νοούνται ως ανάξιοι κληρονόμοι μιας σύνθετης γλώσσας, την οποία αδυνατούν να εκτιμήσουν και να διαχειριστούν σωστά (Παναγιωτίδης, 2017: 195). Ταυτόχρονα, οι λέξεις μπορεί να αλλάζουν σημασίες, να δημιουργούνται νέες ή να καταργούνται, χωρίς αυτό να αποδεικνύει την πτώση της ηθικής στάθμης της κοινωνίας. Οι λέξεις δεν επεκτείνουν ή συρρικνώνουν τη σκέψη των ομιλητών τους, οπότε η κινδυνολογία γύρω από την ηθική έκπτωση λόγω των λεξικών μεταρρυθμίσεων είναι αβάσιμη (Παναγιωτίδης, 2017: 144). Άλλωστε, γλώσσα και σκέψη δεν ταυτίζονται για τον λόγο αυτό πολλές φορές κομμάτια της γλώσσας δε χρησιμοποιούνται για να εκφράσουν ή να υπαινιχθούν ένα νόημα, αλλά εξυπηρετούν άλλους σκοπούς όπως επίδειξη, ή έχουν καθαρά επιτελεστικό σκοπό (Παναγιωτίδης, 2017: 146). Τέλος, όσον αφορά το ζήτημα του θανάτου μιας γλώσσας, στο εγχειρίδιο των *Θεματικών Κύκλων*, εντοπίζουμε ένα κείμενο παρμένο από τον ημερήσιο τύπο, το οποίο φαίνεται να αποτυπώνει με επιστημονική ακρίβεια του λόγους ενός πιθανού θανάτου μιας γλώσσας ή μιας διαλέκτου, αποδίδοντάς τον είτε σε φυσικές καταστροφές, γενοκτονίες είτε πολιτισμικές αφομοιώσεις (Μανωλίδης κ.α., 2019: 39-40). Συνεπώς αποδεικνύεται πως ο θάνατος για τις όντως υπό εξαφάνιση γλώσσες του πλανήτη δεν

προκύπτει από την εξάπλωση της αγγλικής και την παγκοσμιοποίηση, όπως συνηθίζουν να επικαλούνται οι κινδυνολόγοι.

3.5. Συνολική θεώρηση των μυθοποιητικών και απομυθοποιητικών στάσεων των σχολικών εγχειριδίων

Η εκπαίδευση είναι ένας χώρος όπου διαμορφώνεται διαλεκτικά και συγκρουσιακά η ταυτότητά μας σε ένα διαρκές γίνεσθαι στο οποίο συμμετέχουμε, πρόκειται λοιπόν για ένα πεδίο όπου διαμορφώνει τη ταυτότητα των συμμετεχόντων, μέσα από προγενέστερες και σύγχρονες ρυθμίσεις αλλά εμπεριέχοντας και τις δικές μας ανάγκες και διαθέσεις (Φωτεινός, 2017: 325). Απ' τη στιγμή λοιπόν που ο εκπαιδευτικός χώρος αποτελεί έναν από τους κατεξοχήν μοχλούς διαμόρφωσης της ταυτότητας και πρωταρχικός σκοπός του κράτους είναι η ανάδειξη και η συντήρηση της εθνικής ταυτότητας των μαθητών, είναι φυσικό επακόλουθο το σχολείο και κατ' επέκταση τα εγχειρίδια, να λειτουργούν προωθητικά αυτής της ιδεολογίας. Σύμφωνα με τον Mackridge (2009), η εθνική ταυτότητα είναι μια διανοητική έννοια που αποτελείται από ένα σύνολο στοιχείων που προσδιορίζουν και διαχωρίζουν μια εθνικότητα από τις άλλες (Αρχάκης, 2020: 26-32). Η ταυτότητα αυτή δεν είναι κάτι αυτόνομο και ανεπηρέαστο, αντίθετα αποτελεί προϊόν μία σύνθετης διαδικασίας πολιτιστικής αφομοίωσης που υπόκειται χειραγώγησης και ετεροκατεύθυνσης. Το σχολείο επιτελεί σε ένα μεγάλο βαθμό τον ρόλο αυτό, ειδικά μέσω των γλωσσικών μαθημάτων, καθώς η γλώσσα αποτελεί μία έννοια αδιαχώριστη με αυτή του έθνους. Το σχολείο έχοντας λοιπόν έναν ιδεολογικό προσανατολισμό, συχνά καταφεύγει να αναπαράγει μυθοποιητικές στάσεις που αφορούν στην ελληνική γλώσσα, αποφεύγοντας ωστόσο τις άκρως αντιεπιστημονικές ακρότητες.

Τα σύγχρονα σχολικά γλωσσικά εγχειρίδια, έχουν σαφώς μία πιο σύγχρονη οπτική πάνω στα γλωσσικά ζητήματα και είναι σε μεγάλο βαθμό απαλλαγμένα από σοβινιστικά στοιχεία, που μέχρι πρόσφατα υπήρχαν, ενισχύοντας ωστόσο τα στοιχεία αυτά που θεωρούνται ουσιώδη συστατικά της εθνικής ταυτότητας (Κασσωτάκης, 2006: 190). Ακόμα βέβαια, υπάρχουν φωνές εντός των σχολικών βιβλίων που εκφράζουν κινδυνολογικές απόψεις, ωστόσο η προστασία της γλώσσας δεν εντοπίζεται πλέον στην πολιτισμική της περιχαράκωση από ξένες επιρροές και επιδράσεις. Πέρα όμως από τα κείμενα και τις αντικρουόμενες απόψεις που παρατίθενται, παρέχουν ταυτόχρονα αφορμή για να ακολουθήσει συζήτηση εντός τάξης, όπου εκπαιδευτικοί και μαθητές έχουν την ευκαιρία να σχολιάσουν ό,τι έχει προαναφερθεί και να τοποθετηθούν

κριτικά απέναντι σε αυτό. Απ' την άλλη, τα διδακτικά εγχειρίδια έχουν συχνά επικριθεί από την Κριτική Παιδαγωγική για τη λειτουργία τους ως μέσα αποξένωσης των εκπαιδευτικών από τον παιδαγωγικό τους ρόλο, καθώς αποτελούν προκατασκευασμένα υλικά μάθησης που στερούν από τους εκπαιδευτικούς τη δυνατότητα αυτενέργειας εντός της τάξης (Ιωαννίδου-Κουτσελίνη, 2013: 209). Για τον λόγο αυτό, οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να αξιολογούν και να παρεμβαίνουν όταν κρίνουν πως χρειάζεται, καθώς ο ρόλος του διδακτικού υλικού οφείλει να είναι βοηθητικός και όχι να μονοπωλεί την εκπαιδευτική διαδικασία (Ιωαννίδου-Κουτσελίνη, 2013: 209).

Παράλληλα, βασική προϋπόθεση για την επίτευξη ενός γλωσσικού μαθήματος απαλλαγμένου από μυθοποιητικές τάσεις, είναι η επιλογή μιας προσέγγισης από πλευράς εκπαιδευτικού που να επιτρέπει την ανάπτυξη γλωσσοδιδασκτικής αναστοχαστικότητας. Για να αναπτύξουν όλοι οι εμπλεκόμενοι μία νέα στάση απέναντι στο γλωσσικό μάθημα και να αναζητήσουν νέους αποτελεσματικούς τρόπους διδασκτικής, χρειάζεται να προωθηθεί μια νέα οπτική γωνία μέσα από την εκπαιδευτική γλωσσολογία, η οποία αποτελεί ένα αυτόνομο πεδίο που μελετάει τη σχέση γλώσσας και εκπαίδευσης (Τεντολούρης & Χατζησαββίδης, 2014: 308). Σύμφωνα με τον Halliday (1978, 1982, ό.π. αναφ. στο Τεντολούρης & Χατζησαββίδης, 2014, 309), οι γλωσσολογικές αρχές πρέπει να συσχετιστούν με την εκπαιδευτική διαδικασία, και όχι απλά να διδαχθούν οι εκπαιδευτικοί κάποιες γλωσσολογικές θεωρίες, αλλά να χρησιμοποιούν τις αρχές της ως βάση για να αποφύγουν τις λανθασμένες γλωσσικές εκπαιδευτικές πρακτικές (Τεντολούρης & Χατζησαββίδης, 2014: 309).

Κλείνοντας, τελικό επιστέγασμα όλων των προηγούμενων διαδικασιών αποτελεί η διαμόρφωση ενός γλωσσικού μαθήματος που υπερβαίνει τα όρια της μεταβίβασης προεπιλεγμένων γνωστικών στοιχείων και ιδεολογικά φορτισμένων θέσεων. Το μάθημα οφείλει να επιτρέπει στους συμμετέχοντες στην εκπαιδευτική πράξη να προσεγγίζουν τη γνώση διαλεκτικά, ώστε να αναπτύξουν επίγνωση γύρω από τους επικρατέστερους γλωσσικούς μύθους και κριτική διάθεση απέναντι σε μυθοποιητικές στάσεις γύρω από την ελληνική γλώσσα.

4. Επίλογος

Συμπερασματικά, στην παρούσα εργασία, επιχειρήθηκε η προσέγγιση -μέσω της σύνθεσης βιβλιογραφικών πηγών- του ζητήματος των γλωσσικών μύθων που αφορούν την ελληνική γλώσσα και η συνοπτική αναφορά των κυριότερων από αυτούς. Επιπλέον, επιδιώχθηκε να αναδειχθεί το εθνικό αφήγημα το οποίο υπολανθάνει πίσω από τις μυθοποιητικές τάσεις για τη γλώσσα και να ερμηνευτεί το ιδεολογικό τους υπόβαθρο, καθώς και η ανάγκη που οδηγεί στη δημιουργία και την αναπαραγωγή τους. Τέλος, σχολιάστηκε το αν και πώς αποτυπώνονται οι μύθοι αυτοί εντός των σχολικών εγχειριδίων του μαθήματος των Νέων Ελληνικών του Λυκείου.

Ανακεφαλαιώνοντας, ο μύθος αποτελεί ένα ουσιαστικό στοιχείο του ανθρώπινου πολιτισμού το οποίο δεν είναι μία άσκοπη, φανταστική επινόηση αλλά ένα αναπόσπαστο μέρος της ανθρώπινης σκέψης. Μέσω των μύθων, τα άτομα επιδιώκουν να ερμηνεύσουν την πραγματικότητα που τους περιβάλλει, να νοηματοδοτήσουν την ύπαρξή τους και να συγκροτήσουν τη κοινωνία και τους θεσμούς της. Μύθος και άτομο αλλησυγκροτούνται. Οι άνθρωποι, όπως ανέφερε και ο Levi-Strauss, δεν σκέπτονται απλά με μύθους, οι μύθοι λειτουργούν στα μυαλά τους, χωρίς εκείνοι να το αντιλαμβάνονται (Σμυρναίος, 2021). Οι γλωσσικοί μύθοι συνιστούν μία διακριτή κατηγορία μύθων, η οποία παρατηρείται διαχρονικά και διεθνικά και μέσω της οποίας επιδιώκεται η τόνωση του εθνικού συναισθήματος, η συσπείρωση του έθνους και η δημιουργία ενός εθνικού αφηγήματος που επιτρέπει την διαίωνιση του έθνους και κατ' επέκταση της γλώσσας. Το μυθολογικό ρεπερτόριο σχετικά με την ελληνική είναι ιδιαίτερα διευρυμένο και αφορά κάθε γλωσσική έκφραση. Αφετηρία αυτών των μύθων αποτελεί σχεδόν πάντοτε η γενεαλογία της ελληνικής, η σύνδεσή της με την αρχαία ελληνική: μία διαδικασία η οποία αποσκοπεί στην ταύτιση της νέας με την αρχαία, ισοπεδώνοντας κάθε προηγούμενη εξελικτική φάση της γλώσσας. Η μυθοποιητική αυτή στάση απέναντι στην αρχαία ελληνική έχει οδηγήσει στην δημιουργία μιας σειράς μυθευμάτων, είτε παραλλάσσοντας και μορφοποιώντας την πραγματικότητα ώστε να ευνοείται η ελληνική έναντι των άλλων γλωσσών, είτε επινοώντας παντελώς φανταστικές, ιστορίες όπου αδυνατεί κανείς να εντοπίσει ακόμα και ψήγματα αλήθειας. Η Νέα Ελληνική εκλαμβάνεται ως μία γλώσσα απόλυτα εξαρτημένη από την αρχαία, η οποία αδυνατεί να καλλιεργηθεί χωρίς την ταυτόχρονη γνώση μίας παλαιότερης φάσης της. Η αντιεπιστημονική αυτή άποψη γύρω από τη γλώσσα, σε συνδυασμό με την εξιδανίκευση της αρχαίας ελληνικής, έχει αποτελέσει αφορμή για τη γέννηση ποικίλων άλλων μύθων·σχετικών με την επερχόμενη φθορά της

γλώσσας. Ως συστατικό αυτής της φθοράς εκλαμβάνεται οποιαδήποτε αλλοίωση της θεωρούμενης «γνησιότητας» της ελληνικής μέσω του δανεισμού ξένων λέξεων, τα γλωσσικά λάθη, η φημολογούμενη γλωσσική πενία που χαρακτηρίζει τη γλώσσα των νέων και εν γένει οποιοδήποτε στοιχείο αλλαγής παρεμβάλλεται και μολύνει την καθαρότητα της γλώσσας.

Στη συνέχεια, επιδιώχθηκε η διερεύνηση των ιδεολογικών κινήτρων πίσω από τις μυθοποιητικές τάσεις και τις κινδυνολογίες που επικρατούν γύρω από τη γλώσσα. Από την ανάλυση που προηγήθηκε, καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως η γλώσσα αποτελεί ένα κοινωνικό κατασκεύασμα, συστατικό στοιχείο της εθνικής ταυτότητας, μέσω του οποίου επιτυγχάνεται ο εθνοτικός αυτοπροσδιορισμός. Η δόμηση, λοιπόν, μιας ισχυρής εθνικής ταυτότητας, προϋποθέτει και συνεπάγεται την οικοδόμηση μίας ισχυρής γλωσσικής ταυτότητας. Η γλώσσα νοείται ως το κατεξοχήν διαφοροποιητικό εθνικό στοιχείο και σύμβολο, το οποίο σε ορισμένα μέρη του πλανήτη, όπως η Ελλάδα, αποκτά μεγαλύτερη συγκροτητική αξία για το έθνος, ακόμα και από την έννοια της θρησκείας. Η αξία της γλώσσας ως συμβόλου, ερμηνεύει τους λόγους για τους οποίους, η μυθοποίηση της ελληνικής συνδέεται άμεσα με τη μυθοποίηση της αρχαίας και αρκεί για να δομηθεί σε αυτή η σύγχρονη εθνική ταυτότητα. Το ένδοξο γλωσσικό και πολιτισμικό παρελθόν θέτει τις βάσεις για όλες τις μυθοποιητικές στρεβλώσεις που οφείλονται στην προσήλωση των σύγχρονων Ελλήνων στην αρχαιότητα. Η καθήλωση αυτή εκδηλώνεται με ποικίλους τρόπους και οδηγεί στην δημιουργία εθνοκεντρικών απόψεων περί ανωτερότητας της ελληνικής, στην εξάπλωση κινδυνολογιών, καθώς επίσης και στην ανασφάλεια που δημιουργείται γύρω από το εθνικό και γλωσσικό παρόν.

Οι μύθοι αυτοί, όπως αναδείχθηκε στην παρούσα εργασία, έχουν ενσωματωθεί σε σημαντικό βαθμό και στα σχολικά εγχειρίδια, διαμορφώνοντας τον τρόπο προσέγγισης του μαθήματος των Νέων Ελληνικών. Σε γενικές γραμμές, τα σχολικά βιβλία έχουν επιδιώξει μία επιστημονική προσέγγιση γύρω από τα γλωσσικά ζητήματα και είναι ως επί το πλείστον απαλλαγμένα από μυθεύματα και πλάνες γύρω από τη γλώσσα. Εντούτοις, διαφαίνεται μέσω της σύνθεσης και το περιεχόμενο των κειμένων που εμπεριέχονται σε αυτά, να γίνεται προώθηση κάποιων λαθεμένων απόψεων γύρω από τη φθορά της γλώσσας, ενώ παράλληλα αποπνέονται από έντονα ιδεολογικά φορτισμένο λόγο. Αναδεικνύεται, επομένως, πως βασικό ζητούμενο σε σχέση με τη διδασκαλία των Νέων Ελληνικών, αποτελεί η απαγκίστρωση του μαθήματος από ιδεολογικά υποκινούμενα μυθεύματα, μέσω των οποίων προάγεται η αρχαιογλωσσία και προωθείται η άσκοπη κινδυνολογία γύρω από τη γλώσσα. Τέλος, κρίνεται απαραίτητο, τα προσφερόμενα στα σχολικά εγχειρίδια κείμενα να αξιοποιηθούν στα πλαίσια

της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου, έτσι ώστε οι μαθητές να επιδιώξουν να διερευνήσουν και να ερμηνεύσουν τις κειμενικές δομές με βάση το ιδεολογικό τους συγκείμενο. Ως τελικό ζητούμενο αναδεικνύεται η επαναδιαπραγμάτευσή τους, με γνώμονα τις εξουσιαστικές σχέσεις και τις ιδεολογικές στάσεις που αυτά προωθούν και εξυπηρετούν.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Αβδελά, Ε. (1998). *Ιστορία και σχολείο*. Αθήνα: Νήσος.
- Αγγελάκος, Κ. (2015). Το εγχείρημα του «Νέου Λυκείου» ως εικονική πραγματικότητα και η γλωσσική διδασκαλία. Στο Γ. Ανδρουλάκης (Επιμ.), *Γλωσσική Παιδεία: 35 μελέτες αφιερωμένες στον Καθηγητή Ναπολέοντα Μήτση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Ανδρουτσόπουλος, Γ. (1997). «Η γλώσσα των νέων σε συγκριτική προοπτική: Ελληνικά, γαλλικά, γερμανικά, ιταλικά». Στα *Πρακτικά της 17^{ης} Ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ.: «Μελέτες για την ελληνική γλώσσα», 22-24 Απριλίου 1996*, 562-76. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης.
- Ανδρουτσόπουλος, Γ. (2001). *Γλώσσα των νέων*. Στο Α.-Φ. Χριστίδης & Μ. Θεοδωροπούλου (επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός για τη Γλώσσα*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Ανακτήθηκε από:
https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_b9/
- Αργυρόπουλος, Β. (2009). *Αρχαιολατρία και Γλώσσα: Θέματα ετυμολογίας και ορθογραφίας*. Αθήνα: Σ.Ι. Ζαχαρόπουλος.
- Αργυρόπουλος, Β. (2016). *Γλωσσική αρχαιολατρία: Μια σύγχρονη μυθολογία*. Καβάλα: Σαΐτα.
- Αρχάκης, Α. (2020). *Από τον εθνικό στον μετα-εθνικό λόγο: Μεταναστευτικές ταυτότητες και κριτική εκπαίδευση*. Αθήνα: Πατάκης.
- Adrados, F. R. (2003). *Ιστορία της ελληνικής γλώσσας (από τις απαρχές ως τις μέρες μας)* (Μτφρ. Α. V. Lecumberri). Αθήνα: Παπαδήμας.
- Allen, W. S. (1978). *Vox Latina: A Guide to the Pronunciation of Classical Latin (2nd Edition)*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Anderson, B. (1997). *Φαντασιακές Κοινότητες: Στοχασμοί για τις απαρχές και τη διάδοση του εθνικισμού* (μτφ. Π. Χαντζαρούλα). Αθήνα: Νεφέλη.
- Βαρμάζης, Ν. Δ. (2007). *Τα αρχαία ελληνικά στη νεοελληνική εκπαίδευση*. Ανακτήθηκε από:
https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/history/thema_11/index.html
- Βελούδης, Γ. (2001). Άνισες εξισώσεις: Η γλώσσα των νέων. Στο Γ. Η. Χάρης (Επιμ.), *Δέκα μύθοι για την ελληνική γλώσσα*, 73-81. Αθήνα: Πατάκης.
- Wittgenstein, Λ. (1978). *Tractatus Logico-Philosophicus (TLP)* (μτφ. Θ. Κοτσόπουλος). Παπαζήσης.
- Barner-Barry, C., & Hody, C. (1994). Soviet Marxism-Leninism as Mythology. *Political Psychology*, 15(4), 609–630. <https://doi.org/10.2307/3791623>
- Bauer, L., & Trudgill, P. (2018). *Language Myths*. London: Penguin Books.
- Becanus, J. G. (χ.χ.). Goropism. Στο *Wiktionary*. Ανακτήθηκε από:
<https://en.wiktionary.org/wiki/goropism>
- Γεωργίου, Γ. (2013). *Ελληνική γλώσσα και κοινωνία*. Αθήνα: Εντύποις.
- Γληνός, Δ. (2014). *Έθνος και γλώσσα*. Αθήνα: Πελεκάνος.
- Cocteau, J. (1986). *Ελληνικό ημερολόγιο*. (μτφ. Θ. Νιάρχος). Αθήνα: Καστανιώτη.
- Δημάγγελος, Σ. Ν. (1975). *Εθνική γλώσσα και εθνική απάτη – Κοινωνιολογική Μελέτη*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Francois-Geiger, D. (1991). *Θέματα κοινωνικής και θεωρητικής γλωσσολογίας - Συμβολή σε μια θεωρία της γλωσσικής πράξης* (μτφ. Φ. Α. Καβουκόπουλος). Αθήνα: Νεφέλη.

- Harlow, R. (2018). Some Languages are just not good enough. In L. Bauer & P. Trudgill (Ed.), *Language Myths*. London: Penguin Books.
- Heath, S. B. & Mandabach, F. (1983). *Language Status Decisions and the Law in the United States*. In J. Cobarrubias & J. A. Fishman (Ed.), *Progress in Language Planning: International Perspectives*. Berlin: De Gruyter.
- Hobsbawm, J. E. (2015). *Η εποχή των επαναστάσεων 1789-1848*. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.
- Hobsbawm, E. (1994). Έθνη και εθνικισμός από το 1780 μέχρι σήμερα (μτφ. Χ. Νάντρις). Αθήνα: Καρδαμίτσα.
- Horrocks, G. (2012). *Ελληνικά: Ιστορία της γλώσσας και των ομιλητών της* (μτφ. Σ. Μελίτα & Μ. Τζεβελέκου). Αθήνα: Εστία.
- Θεοφανοπούλου-Κοντού, Δ. (2001). *Λάθη στη χρήση της γλώσσας: Αλήθεια και μύθος*, Στο Γ. Η. Χάρης (Επιμ.), *Δέκα μύθοι για την ελληνική γλώσσα*, 53-62. Αθήνα: Πατάκης.
- Ιωαννίδου-Κουτσελίνη, Μ. (2013). *Αναλυτικά προγράμματα και διδασκαλία*. Αθήνα: Πεδίο.
- Josephson, N. S. (2003). Ένας Αρχαϊκός - Ελληνικός πολιτισμός στην Νήσο του Πάσχα (μτφ. Ε. Βλάχου). Αθήνα: Νέα Θέσις.
- Κακριδή – Φερράρι, Μ. (2001). *Πλούσιες και φτωχές γλώσσες*. Στο Γ. Η. Χάρης (Επιμ.), *Δέκα μύθοι για την ελληνική γλώσσα*, 103-110. Αθήνα: Πατάκης.
- Καμπάκη-Βουγιουκλή, Π. (2009). *Εισαγωγή στη νεοελληνική διαλεκτολογία κατά παράδοση*. Ξάνθη: Σπανίδης.
- Καμπάκη-Βουγιουκλή, Π. (2020). *Σωστό-Λάθος: Μια ασαφής περιοχή*. Στο Ν. Τσιτσανούδη-Μαλλίδη (Επιμ.), *Το λάθος και η δυναμική του στη γλώσσα και την επικοινωνία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Καρακάση, Κ. (2015). Μύθος και λογοτεχνία. Στο Βασιλειάδης Β. & Τικτοπούλου Κ. (Επιμ.), *Σελιδοδείκτες: Για την ανάγνωση της λογοτεχνίας*. Θεσσαλονίκη: Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα.Κασσωτάκης, Μ. (2006). *Παιδαγωγικά και εκπαιδευτικά ρεύματα από το 18ο αιώνα μέχρι σήμερα*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Καψάλης, Α. Γ., & Χαραλάμπους, Δ. Φ. (2008). *Σχολικά εγχειρίδια: Θεσμική εξέλιξη και σύγχρονη προβληματική*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Κοπιδάκης, Ζ. Μ. (1999). *Ιστορία της Ελληνικής γλώσσας*. ΜΙΕΤ.
- Κορδάτος, Γ. (1973). *Ιστορία του γλωσσικού μας ζητήματος*. Αθήνα: Μπουκουμάνης.
- Κριαράς, Ε. (1992). *Η Γλώσσα μας Παρελθόν και Παρόν*. Θεσσαλονίκη: Εστία.
- Κωστούλα-Μακράκη, Ν. (2001). *Γλώσσα και κοινωνία: Βασικές έννοιες*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Landsman, M. (1988). Cultural techniques in psychotherapy: A case in point. *American Psychologist*, 43(7), 597–598. Doi: <https://doi.org/10.1037/0003-066X.43.7.597>
- Λένι-Strauss, C. (1986). *Μύθος και Νόημα* (μτφ. Β. Αθανασόπουλος). Αθήνα: Καρδαμίτσα.
- Μανωλίδης, Γ., Μπεχλιβάνης, Θ., & Φλωρού, Φ. (2019). *Έκφραση Έκθεση για το Γενικό Λύκειο – Θεματικοί Κύκλοι*. Αθήνα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ».
- Μαρωνίτης, Δ. Ν. (2001). Αρχαία ελληνική γλώσσα: Μύθοι και μυθοποίηση. Στο Γ. Η. Χάρης (Επιμ.), *Δέκα μύθοι για την ελληνική γλώσσα*, 15-21. Αθήνα: Πατάκης.
- Μήτσης, Ν. (2004). *Διδακτική του γλωσσικού μαθήματος: Από τη γλωσσική θεωρία στη διδακτική πράξη*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μοσχονάς, Σ. Α. (2005). *Ιδεολογία και Γλώσσα*. Αθήνα: Πατάκης

- Μπαμπινιώτης, Γ. (1998). *Λεξικό της Νέας ελληνικής*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (2010). *Διαλογισμοί για τη γλώσσα και τη γλώσσα μας: Απλά μαθήματα γλώσσας και γλωσσολογίας*. Καστανιώτης.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (1999). *Η γλώσσα ως αξία: Το παράδειγμα της ελληνικής*. Αθήνα: Gutenberg.
- Mackridge, P. (2009). *Language and national identity in Greece, 1776-1976*. Oxford University Press: Oxford.
- Milroy, J. (2018). Children can't speak or write properly anymore. In L. Bauer & P. Trudgill (Ed.), *Language Myths*. London: Penguin Books.
- Nichols, S. P. (1986). *The official English movement in the United States with special reference to New Mexico and Arizona* [Thesis, University Microfilms International]. ProQuest Dissertations. Ανακτήθηκε από: <https://www.proquest.com/openview/796302d50e244cd60274a33401aff723/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y>
- Παναγιωτίδης, Φ. (2017). *Μίλα μου για γλώσσα. Μικρή εισαγωγή στη γλωσσολογία*. Αθήνα: Π.Ε.Κ.
- Παπαδοπούλου, Σ. (2003). *Η ολική γλώσσα: Στη διδακτική της γλωσσικής έκφρασης για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση*. Αθήνα: Τυπωθήτω - Δαρδανός.
- Παπαναστασίου, Γ. (2007). Απ' τα χόματα βγαλμένοι, ένας αρχαίος σύγχρονος μύθος. Στο Ο. Καϊάφα (Επιμ.), «Μύθοι και ιδεολογήματα στη σύγχρονη Ελλάδα» (Επιστημονικό συμπόσιο, 23 & 24 Νοεμβρίου 2005). Αθήνα: Ίδρυμα Μωραΐτη.
- Πετρούνιας, Ε. (2001). Εξέλιξη της προφοράς κατά την ελληνιστική εποχή. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Ιστορία της ελληνικής γλώσσας: Από τις αρχές έως την ύστερη αρχαιότητα*, 442-450. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας & Ινστιτούτο Νεοελληνικών.
- Προμπονάς, Ι. Κ. (2005). *Η καταγωγή της ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Άρδην.
- Σακελλαρίου, Α. (2015). Προς μια κειμενοκεντρική προσέγγιση του γλωσσικού μαθήματος. Στο Γ. Ανδρουλάκης (Επιμ.), *Γλωσσική Παιδεία: 35 μελέτες αφιερωμένες στον Καθηγητή Ναπολέοντα Μήτση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Σαραντάκος, Ν. (2007). *Γλώσσα μετ' εμποδίων: Συμβολή στη χαρτογράφηση του γλωσσικού ναρκοπεδίου*. Αθήνα: Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου.
- Σαραντάκος, Ν. (2019). *Μύθοι και πλάνες για την ελληνική γλώσσα*. Αθήνα: ΕΑΠ.
- Σετάτος, Μ. (1988). *Η ενότητα της ελληνικής και το γλωσσικό ζήτημα, ελληνικό και ξένο*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).
- Σιγάλας, Α. (1974). *Ιστορία της ελληνικής γραφής: Πρόδρομοι και αρχαί της γραφής (2^η Εκδ.)*. Στο *Βυζαντινά Κείμενα και Μελέται 12*. Θεσσαλονίκη: Κέντρον Βυζαντινών Ερευνών. <https://anemi.lib.uoc.gr/metadata/5/3/7/metadata-01-0000464.tkl>
- Στάμου, Α. Γ. (2014). Η κριτική ανάλυση λόγου: Μελετώντας τον ιδεολογικό ρόλο της γλώσσας. Στο Μ. Γεωργαλίδου, Μ. Σηφianού & Β. Τσάκωνα (Επιμ.), *Ανάλυση λόγου: Θεωρία και εφαρμογές*. Αθήνα: Νήσος.
- Sapir, E. (1921). *Language: An Introduction to the Study of Speech*. New York: Harcourt.
- Saussure, F. D. (1979). *Μαθήματα Γενικής Γλωσσολογίας* (μτφ. Φ. Αποστολόπουλος). Αθήνα: Παπαζήσης.
- Τεντολούρης, Φ., & Χατζησαββίδης, Σ. (2014). *Διδασκαλία της γλώσσας*. Αθήνα: Νεφέλη.

- Τζακώστα, Μ. (2015). *Η διδασκαλία των νεοελληνικών γλωσσικών ποικιλιών και διαλέκτων στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση: Θεωρητικές προσεγγίσεις και διδακτικές εφαρμογές*. Αθήνα: Gutenberg.
- Τοκατλίδου, Β (2004). *Γλώσσα, Επικοινωνία και Εκπαίδευση*. Αθήνα: Πατάκης.
- Τσολάκης, Χ., Αδαλόγλου, Κ., Αυδή, Α., Γρηγοριάδης, Ν., Δανιήλ, Α., Ζερβού, Ι., Λόππα, Ε., Τάνης, Δ., & Ιντζίδης, Β. (2019γ). *Γενικό Λύκειο: Έκφραση – Έκθεση (Γ' Τεύχος)*. Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ».
- Τσολάκης, Χ., Αδαλόγλου, Κ., Αυδή, Α., Λόππα, Ε., & Τάνης, Δ. (2019α) *Γενικό Λύκειο: Έκφραση – Έκθεση (Α' Τεύχος)*. Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ».
- Τσολάκης, Χ., Αδαλόγλου, Κ., Αυδή, Α., Λόππα, Ε., & Τάνης, Δ. (2019β). *Γενικό Λύκειο: Έκφραση – Έκθεση (Β' Τεύχος)*. Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ».
- Tajfel, H. (Ed.). (1978). *Differentiation between social groups: Studies in the social psychology of intergroup relations*. Academic Press.
- Φραγκουδάκη, Α. (2001). *Η γλώσσα και το έθνος 1880-1980: Εκατό χρόνια αγώνες για την αυθεντική ελληνική γλώσσα*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Φωτεινός, Δ. (2017). *Ιστορία της Εκπαίδευσης: Μια προσέγγιση στη γενεαλογία του θεσμού*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Χάρης, Γ. Η. (2003). *Η γλώσσα, τα λάθη και τα πάθη (Α' τόμος)*. Αθήνα: Πόλις.
- Χάρης, Γ. Η. (2008). *Η γλώσσα, τα λάθη και τα πάθη (Β' τόμος)*. Αθήνα: Πόλις.
- Χάρης, Γ. Η. (Επιμ.). (2001). *Δέκα μύθοι για την ελληνική γλώσσα*. Αθήνα: Πατάκης.
- Χατζησαββίδης, Σ. (2010). Γλωσσοδιδασκτικά συνεχή και ασυνεχή της τελευταίας τριακονταετίας: Από τον επικοινωνιοκεντρισμό στον κοινωνιοκεντρισμό. Στο Κ. Ντίνας, Α. Χατζηπαναγιωτίδη, Α. Βακάλη, Τ. Κωτόπουλος & Α. Στάμου (Επιμ.), *Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου με διεθνή συμμετοχή «Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας (ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης), 4-6 Σεπτεμβρίου 2009*. Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας. Ανακτήθηκε από: <http://linguistics.nured.uowm.gr/Nimfeo2009/praktika/files/olomelia/enarktiria.pdf>
- Χριστίδης, Α. Φ. (2005). *Ιστορία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).
- Χριστίδης, Α. Φ. (2008). *Γλώσσα, πολιτική, πολιτισμός*. Αθήνα: Πόλις.
- Χριστίδης, Α. Φ. (2014). *Ιστορία της ελληνικής γλώσσας: Από τις αρχές έως την ύστερη αρχαιότητα*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).

Παράρτημα:

I. Ελληνική Γλώσσα, η αρχαιότερη και μητέρα όλων των γλωσσών

<https://www.estia.tv/arxaiologia/istorika/item/231-elliniki-glossa-i-arxaioteri-kai-mitera-olon-ton-glosson>

II. Hellenic Quest: Αποθησαύριση των λέξεων της ελληνικής γλώσσας

<https://www.insurancedaily.gr/hellenic-quest-αποθησαύριση-των-λέξεων-της-ελληνι/>

III. Bill Gates: Το νέο του εγχείρημα που στηρίζεται στην Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

<https://cibrato.gr/μπιλ-γκέιτζ-το-νέο-του-εγχείρημα-που-στ/>

IV. Ομηρική (Ελληνική) Γλώσσα - Η μητέρα όλων των γλωσσών

[ΟΜΗΡΙΚΗ \(Ελληνική\) Γλώσσα – Η ΜΗΤΕΡΑ όλων των ΓΛΩΣΣΩΝ – Voliotaki.gr](http://www.voliotaki.gr/OMHRIKH-(Ελληνική)-Γλώσσα-Η-ΜΗΤΕΡΑ-όλων-των-ΓΛΩΣΣΩΝ)

V. Η σύγκριση του φοινικικού και του ελληνικού αλφαβήτου (Σιγάλας, 1974).

	Όνομα σημιτικών	Φθογγική αξία	Μορφή σημιτική	Μορφή ελληνική	Φθογγική αξία	Όνομα ελληνικών
1	ἄλφα	ʾ	𐤀	Α	α	ἄλφα
2	βέτα	ḅ	𐤁	ΒΒ	β	βήτα
3	γάμμα	ḡ	𐤂	Γ	γ	γάμμα
4	δέλτα	ḏ	𐤃	Δ	δ	δέλτα
5	ἕ	ḥ	𐤄	Ε	ε	εῖ-ἔ(ψιπτόν)
6	βάου	Ḟ	𐤅	ΥΦ	φ	βαῦ
7	ζῆτα	ḟ	𐤆	Ζ	ζ	ζήτα
8	ἥετα	ḥ	𐤇	Η	η	ἥετα
9	θέτα	ṡ	𐤈	Θ	θ	θήτα
10	ἰώτα	ḵ	𐤉	Ι	ι	ἰώτα
11	κάππα	ḵ	𐤊	Κ	κ	κάππα
12	λάμβδα	ḷ	𐤋	Λ	λ	λάμβδα
13	μῦ	ḹ	𐤌	Μ	μ	μῦ
14	νῦ	ṽ	𐤍	Ν	ν	νῦ
15	σάμμεξ	ṣ	𐤎			
16	ὄχι	ḥ	𐤏	Ο	ο	οῦ,ὄ(μικρόν)
17	πέ	ḵ	𐤐	Π	π	πεῖ
18	ῥάϛε	ṣ	𐤑			
19	κόππα	ḵ	𐤒	Ρ	ρ	κόππα
20	ρόε	ṣ	𐤓	Ρ	ρ	ρῶ
21	εἶν	ḥ	𐤔	Σ	σ	εἶν(είγμα)
22	τάου	ṡ	𐤕	Τ	τ	ταῦ
23				ΥΥ	ῦ=ου	ῦ(ψιπτόν)

VI. Απόσπασμα από την ταινία My Big Fat Greek Wedding

[My Big fat greek wedding - Give me any word, and I show you how the root is greek...](#)

VII. Η λεξαριθμική θεωρία

<https://www.youtube.com/watch?v=Hav3VmJKkZo>

VIII. Η σημασία του τελικού γράμματος -ν

<https://palaixthon.gr/education-organization-theme/>

IX. Το μεγαλείο των Ελλήνων: η αρχαία ελληνική ευχή της μάνας στον γιο, με έξι λέξεις και μόνο φωνήεντα

<https://www.i-diakopes.gr/lifestyle/to-megaleio-ton-ellinon-i-archaia-elliniki-efchi-tis-manas-ston-gio-me-exi-lexeis-kai-mono-fonienta/>

X. Επίκληση μέσα στα γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου

<https://www.newsbomb.gr/bombplus/fun/story/138112/epiklisi-mesa-sta-grammata-toy-ellinikoy-alfavitoy>

XI. Ο Γιώργος Μπαμπινιώτης για την... τροφοδιανομή

<https://iselida.gr/index.php/eidiseis/eidiseis-ellada/item/22801-o-giorgos-bampiniotis-gia-tin-trofodianomi>

XII. Εκφυλισμός της ελληνικής γλώσσας

<https://www.tovima.gr/2013/01/31/opinions/ekfylismos-tis-ellinikis-glwsas/>

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης